

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Faaliyet Gösteren Bankalarda Takibe Giden Kredilerin Ana Nedenleri ve Takip Sürecinin Muhtemel Sonuçları

Ertuğrul Kayaalp

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne İşletme Yönetimi
Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Şubat 2024
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin İşletme Yönetimi Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç. Dr. Burak Erkut
İşletme Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından İşletme Yönetimi Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof. Dr. Eralp Bektaş
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Eralp Bektaş

2. Prof. Dr. Veclal Gündüz

3. Yrd. Doç. Dr. Nigar Taşpınar

ÖZ

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren 25 bankanın 2006-2021 yılları arasındaki verilerini kullanarak bankacılık sektöründeki takibe düşen kredilerin dinamiklerini ve etkileyen faktörleri ortaya koymaktadır. Bu bağlamda iki farklı Robust (Sağlam) model – Robust ve Driscoll-Kraay Robust – üzerinde yapılan analizler değerlendirilmiştir. Literatürde yapılan önceki çalışmaların incelenmesi sonucunda da Driscoll-Kraay Robust modelinin bazı üstün özellikleri olduğu tespit edilmiş ve bu çalışmada Driscoll-Kraay Sağlam Rassal Etkiler modeli benimsenmiştir. Yapılan panel veri analizi sonuçlarına göre, Toplam Likit Aktifler/Toplam Aktifler, Net Faiz Marjı, Sermaye Yeterlilik Rasyosu, GSYH'nın Reel Büyüme Oranı ve Tüketici Fiyat Endeksi gibi değişkenlerin takibe düşen krediler üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kurlardaki artış, takibe düşen kredilerin oranını azaltmış, Aktif Karlılık ve kurlardaki artışlar takibe düşen krediler için ayrılan özel provizyonların oranını düşürmüştür. Ayrıca, takibe düşen kredilerin oranındaki artışın toplam gelirler üzerinde olumlu bir etkisi, toplam giderler üzerinde ise hafif bir etkisi olduğu; özel provizyon oranındaki artışın toplam gelirleri artırdığı ve diğer finansal değişkenlerin ise bu oranı düşürdüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Kredi, Kredi Riski, Tahsili Gecikmiş Alacaklar

ABSTRACT

This study reveals the dynamics and affecting factors of non-performing loans in the banking sector using the data of 25 banks operating in the Turkish Republic of Northern Cyprus between 2006 and 2021. In this context, analyzes performed on two different Robust models – Robust and Driscoll-Kraay Robust – were evaluated. As a result of examining previous studies in the literature, it was determined that the Driscoll-Kraay Robust model has some superior features and the Driscoll-Kraay Robust Random Effects model was adopted in this study. According to the results of the panel data analysis, variables such as Total Liquid Assets/Total Assets, Net Interest Margin, Capital Adequacy Ratio, Real Growth Rate of GDP and Consumer Price Index do not have a significant effect on non-performing loans. However, the increase in exchange rates reduced the rate of non-performing loans, and the increases in Return on Assets and exchange rates reduced the rate of special provisions allocated for non-performing loans. In addition, the increase in the rate of non-performing loans has a positive effect on total revenues and a slight effect on total expenses; It has been determined that an increase in the special provision rate increases total revenues and other financial variables reduce this rate.

Keywords: Banking, Loan, Credit Risk, Non-Performing Loan

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamda yardımlarını esirgemeyen, bana yol gösteren değerli danışman hocam, Prof. Dr. Eralp Bektaş'a, iyi bir insan ve iyi bir eş olmanın yanında yüksek lisans sürecinde sabır ve hoşgörüsü ile desteğini hep yanımda hissettiğim sevgili eşim Hatice Kayaalp'e, hayatımızın neşesi biricik oğlum Ahmed Kağan Kayaalp'e, hayatımın her alanında neşesi ve enerjisi ile kendimi yanında mutlu hissettiğim sevgili ablam Hatice Küçükilhan'a, tezin tashih ve kaynakça temini konusunda desteklerini esirgemeyen sevgili eniştem Dr. Mustafa Küçükilhan'a teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
TABLO LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1 GİRİŞ.....	1
2 KAVRAMSAL VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR	3
2.1 Bankacılık Üzerine Açıklamalar	3
2.1.1 Bankacılık ve Tarihsel Gelişimi.....	3
2.1.2 Banka Türleri	6
2.1.2.1 Kapsamlarına Göre Banka Türleri	6
2.1.2.2 Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri.....	13
2.2 Kredi, Kredilendirme ve Kredi Fiyatlama	19
2.2.1 Kredi Kavramı.....	19
2.2.2 Kredinin Unsurları	20
2.2.3 Kredinin İşlevleri	21
2.2.4 Kredinin Sınıflandırılması.....	22
2.2.4.1 Niteliklerine Göre Krediler	22
2.2.4.2 Vadelerine Göre Krediler	23

2.2.4.3 Teminatlarına Göre Krediler	24
2.2.4.4 Kaynaklarına Göre Krediler	25
2.2.4.5 Kullanım Amacına Göre Krediler	25
2.2.5 Kredi Kullandırma İlkeleri	26
2.3 Takipteki Krediler, Nedenleri ve Alınacak Önlemler	27
2.3.1 Takipteki Krediler	27
2.3.2 Kredilerin Takibe Düşme Nedenleri	28
2.3.3 Takipteki Kredi Yönetimi	34
2.3.4 Takipteki Kredilerin İzlenme Süreci	35
2.3.5 Takipteki Krediler ile İlgili Alınacak Önlemler	37
2.4 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Toplam Krediler ve Takipteki Kredilerin Durumu	39
3 LİTERATÜR TARAMASI	49
3.1 Literatür Taraması	49
3.2 Araştırmanın Amacı	67
3.3 Araştırmanın Modeli	67
3.3.1 Doğrusal Panel Veri Modelleri	69
3.3.2 Klasik Model	70
3.3.3 Sabit Etkili Model	71
3.3.4 Rassal Etkili Model	72
3.4 Araştırmanın Hipotezleri	73
3.5 Veri Seti ve Veri Analizi	74
4 BULGULAR	81
4.1 Test Sonuçları	82
4.2 Sonuç Modelinin Belirlenmesi	84

5 TARTIŞMA VE SONUÇ	93
5.1 Tartışma.....	93
5.2 Sonuç.....	97
KAYNAKLAR	105

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1:	Kredilerin Türleri Doğrultusunda Dağılımları.....	37
Tablo 3.1:	Araştırma Kapsamında İncelenen Değişkenler.....	75
Tablo 3.2:	Araştırma Kapsamında İncelenen Bankalar	80
Tablo 4.1:	1 Nolu Kombinasyon	85
Tablo 4.2:	2 Nolu Kombinasyon	86
Tablo 4.3:	3 Nolu Kombinasyon	87
Tablo 4.4:	4 Nolu Kombinasyon	89
Tablo 4.5:	Tüm Model Katsayılarına Ait Özet Tabloların Gösterimi.....	90

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1:	Brüt Kredilerin Gelişimi ve Çeyrek Dönemlik Yüzde Değişim.....	38
Şekil 2.2:	Bankacılık Sektörü Kredileri TP ve YP Ayrımı ve Çeyrek Dönemlik Yüzdesel Değişim	39
Şekil 2.3:	Banka Gruplarına Göre Brüt Kredilerin Payları (%)	40
Şekil 2.4:	Kredi Tutarlarının Toplam Krediler İçindeki Payı (%)	41
Şekil 2.5:	Kredilerde Vade Yapısı	42
Şekil 2.6:	Kredilerde Kamu ve Özel Sektör Dağılımları	44
Şekil 2.7:	Tahsili Geçmiş Alacakların Gelişimi.....	45
Şekil 2.8:	Banka Gruplarına Göre Takipteki Alacakların Dağılımı.....	47
Şekil 2.9:	TGA Dönüşüm Oranı ve Özel Karşılık/TGA	58
Şekil 3.1:	Araştırma Modeli	68
Şekil 3.2:	Hipotez Modeli	74

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ARDL	Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Sınır Testi
BİST	Borsa İstanbul
CEE	Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri
EKK	En Küçük Kareler Metodu
GEKK	Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Metodu
GMM	Genelleştirilmiş Momentler Metodu
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
KAİK	Körfez Arap İş Birliği Konseyi
KKTCMB	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası
MARS	Çok Değişkenli Uyarlamalı Regresyon Eğrileri
POLS	Havuzlanmış En Küçük Kareler Metodu
ROA	Varlık Getirisi
ROE	Öz Sermaye Getirisi
STATA	Veri Bilimi için İstatistik Yazılımı
TGA	Tahsili Gecikmiş Alacaklar
TP	Türk Parası
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
VAR	Vektör Otoregresyon
YP	Yabancı Para

Bölüm 1

GİRİŞ

Bu çalışmada sermaye, para ve kredi işlemlerini yapan ticari kuruluşlar kapsamında değerlendirilen bankaların takibe giren kredilerin ana nedenleri ve takip sürecinin muhtemel sonuçları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti özelinde değerlendirilmiştir. Bilindiği üzere bankalar müşterilerinin mevduatlarını koruma işlevinin yanı sıra elde ettikleri mevduatları bir sermaye haline getirerek kredi olarak pazarlayarak kar elde ederler. Bu döngü içerisinde elde edilen gelir bankaların sermaye yeterliliğine olumlu katkı yapacaktır. Aksi durumda belirli bir taahhüt çerçevesinde elde edilen mevduatların krediye dönüştürülmesi aşamasında kredilerin geri ödenmesi, tahsilâtında yaşanacak sorunlar kaynakların verimliliğini olumsuz etkileyen en önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bankaların kredi risklerinin artması fon maliyetini artırmakta, şirketlerin finansman tercihlerini, yatırım kararlarını ve firma değerinin etkilemektedir. Tahsisi sağlanan kredilerin analiz süreçlerinde en önemli faktör gerçek ve tüzel kişiliğe haiz müşterilerinin kredibilitesini doğru bir şekilde ölçmekten geçmektedir. Bu bağlamda tahsili gecikmiş alacakların sebepleri ve muhtemel sonuçlarının titizlikle analiz edilebilmesi ile bankacılığın temel faaliyeti olan kredilendirme sürecinin de aslında daha gerçekçi ve doğru kredilendirmenin nasıl olması gerektiği hakkında önemli ipuçlarını ortaya koyacaktır. Kredibilitenin ölçülmesinde şahısların ve işletmelerin nakit akışları, gelirleri ve ödeme güçlerinin objektif bir şekilde ölçülmesi sonrasında kredinin olası ödenmeme riskine karşın kredinin tahsisinden önce banka ve kredi talep edenler arasında yapılacak

sözleşmelerle teminata bağlanması gerekmektedir. Kredinin geri ödenmesi sırasında da müşterilerin ödeme güçleri düzenli olarak kontrol edilmeli ve olası aksaklıklar önlenmelidir. Sonuç olarak ekonominin can damarlarından olan bankaların kredi kalitesini sağlamak mevcut refah seviyesinin korunmasında ülkelerin en önemli silahlarıdır. Piyasalardaki arz talep dengesinin sağlanması finansman faaliyetlerinin verimliliğiyle doğrudan ilişkili ve hayatidir. Bu doğrultuda yapılan bu çalışmanın literatüre, bankacılık sektörüne ve finansal sisteme katkı koyması amaçlanmıştır.

Bölüm 2

KAVRAMSAL VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde araştırmanın odağına temel oluşturmak adına kavramsal ve kuramsal bilgilere ve literatür değerlendirmelerin yer verilmiştir.

2.1 Bankacılık Üzerine Açıklamalar

Bankacılık genel manada sermaye, para ve kredi işlemlerini yapan ticari kuruluşlar olarak nitelendirilebilir.

2.1.1 Bankacılık ve Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın başlangıcı, ekonomide para olarak adlandırılan değişim aracının henüz kullanılmadığı ilk çağlara dayanmaktadır. O dönemlerde insanlar sahip oldukları malları çeşitli tehlikelerden korumak amacıyla tapınaklara emanet ederlerdi. Din adamları kendilerine emanet edilen bu varlıkları boşa tutmayıp, onları ödünç verirlerdi. Bu sebeple tarihteki ilk bankaların tapınaklar, ilk bankacıların ise din adamları sınıfı olduğu söylenebilir. Sonraki dönemlerde ise hükümdarlar bu işleri yürütmeye başlamıştır. Zamanla insanların alışveriş yapmaya başlaması ve ellerindeki malları ihtiyaç duydukları başka mallarla takas etmeleri bir ödeme aracı ihtiyacını doğurmuştur. Ticaretin gelişmesiyle birlikte; başka yerlerden tahsilat yapılması, kıymetli madenlerin taşınmasındaki güçlükler ve tehlikeler, madenlerin güvenli yerlerde tutulması, krediyi tercih eden alıcı ile malın fiyatını önceden öğrenmek isteyen satıcı arasındaki çatışma gibi faktörler bankacılığın ortaya çıkışındaki temel etkenler arasındadır (Yetiz, 2016).

MÖ 18. yüzyılda borç verme faaliyetinin ilk örnekleri, kredilerin resmi olarak kaydedildiği ve Hammurabi Kanunu'nun ilkel bankacılık faaliyeti için ilk yasal temeli sağladığı Babil'de gözlemlenmiştir. MÖ 700'de Lidyalılar, Batı dünyasında ilk madeni parayı basan kişiler olmuşlardır. Küçük Asya, bu icatla bankacılıkta erken gelişmelere öncülük etmiştir (Yetiz, 2016: 11).

MS 1100'de Hristiyanlık Avrupa'da yayılırken, uluslararası ticaretin yoğunlaştığı Cenova ve Akdeniz çevresinde bankacılık yenilikleri ve Papalık Bankacılığı inşa edilmekteydi. MS 1800'de Venedik, coğrafi konumu ile daha iyi bir güvenlik yapısı ile devralınmıştır (Yetiz, 2016: 9). O yüzyılda, altın standardı icat edilmiştir ve hem kamu hem de özel ulusal bankalara paralel olarak merkez bankalarının kurulduğu İsveç ve İngiltere gibi ülkelerde temsili para ortaya çıkmıştır.

Merkez bankaları, yalnızca savaşı kralların ve padişahların bitmeyen mali açıklarının bir sonucu olarak değil, aynı zamanda banka hücumlarını önlemek için artan stres dönemlerinde bankacılık sistemini destekleyecek bir takas odası kurma ihtiyacından da ortaya çıkmıştır. Serbest Bankacılık döneminde İskoç bankacılığı, sistemik güveni desteklemek için tüm bankalara ait olan, tüm bankalar için kapsayıcı bir takas bankası olduğunda, merkez bankalarının kaçınılmazlığını başarıyla azaltmayı başarmıştır. Ancak diğer birçok ülkede, sistemik riskin ortadan kaldırılması için merkez bankalarına son başvuru mercii olma sorumluluğu verilmiştir (Bulut, 2015: 49).

Modern bağlamda ilk banka 1609 yılında Amsterdam Bank adıyla Hollanda'da kurulmuştur. 1637 yılında Venedik'te "Bank of Venice" kurulmuştur. 1640 yılında İngiltere'deki tüccarlar tarafından Londra Kulesi'nde saklanan külçe altınlara kralın el koyması, tüccarların devlete olan güvenini sarsmıştır ve tüccarlar altınlarını 'gold smith' denilen tüccarlara vermeye ve bunun karşılığında "şahadetname" almaya

başlamışlardır. Bir süre sonra gold smithler, kasalardaki altının atıl kaldığını görünce, bunlara istinaden borç almak isteyenlere “gold smithnotes” adı verilen kendi senetlerini vermeye başlamışlardır. Bu senetlerin zamanla piyasada dolaşıma girmesi ilk banknot sistemini oluşturmuştur (Aydın, 2006: 18).

Sömürgecilik hareketlerinin yaygınlaştığı ve dünya ticaretinin geçmişe göre önemli ölçüde genişlediği ve çeşitlendiği 19 yüzyılın başından itibaren bankacılık alanında yeni eğilimler ortaya çıkmış, iş bölümü, uzmanlaşma ve birleşme eğilimleri ön plana çıkmıştır. Bu dönemde İngiltere ve Almanya’da kurulmuş olan bankalar günümüzde halen de faaliyetlerini sürdürmektedirler. Batı bankacılığındaki uzmanlaşma eğilimine ek olarak ikinci gelişme ise birleşmedir. Batı ekonomisi ticari kapitalizmden endüstriyel kapitalizme geçerken, küçük ve zayıf olan işletmeler yerini büyük şirketlere bırakmaya başlamışlardır. Aynı gelişme bankacılık sektöründe de gözlenmiştir. Belirli vasıflı ticari ve uluslararası bankacılık alanlarında uzmanlaşan bankalar aynı zamanda büyük ölçekli banka işletmeleri yoluna gitmişlerdir (Kaya, 2003: 38).

1900’lü yıllardan günümüze kadar finansal derinleşme ve yenilikçilik bankacılık ve finans dünyasında hakimiyetini arttırmıştır. Kapitalist sistem ile birlikte merkezi planlı sosyalist ekonomiler ortaya çıkmıştır. Bilhassa, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bankacılığın merkezinin planlı ekonomilerin yapılarına uygun olarak değişmeye başlamasıyla birlikte, az gelişmiş ekonomilerin finansal bakımdan kalkınmalarını desteklemek amacıyla ‘kalkınma bankacılığı’ olarak adlandırılan ve genellikle devlet eliyle özel yasalarla kurulan yeni bankalar kurulmaya başlanmıştır. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve benzeri kurumlar İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin ürünleri olarak kabul edilmektedir (Aydın, 2006: 22).

Dünyanın hemen her yerinde merkez bankaları devletleştirildiğinden ve altın standardı iyi sermayelendirilmiş özel mali yapılar altında zaman zaman gevşediğinden, borç verme ve borç alma faaliyetleri sürekli olarak artmıştır. 1980’lerde tek banka sistemlerinin çöküşünden sonra, tasarruf sahiplerinden mevduat toplama ve bunları yatırımcılara dağıtma sistemi, giderek artan küreselleşmenin de yardımıyla, büyük finansal holdinglerin son derece karmaşık doğasının “küçük” bir parçası haline gelmiştir (Aydın, 2006: 18).

Bankacılık ve finanstaki ilerlemelerin yakın gelecekte sona ermeyeceği hatta giderek artacağı açıktır. Sürekli artan bilgi işlem gücü ve azalan iletişim maliyetleri nedeniyle, Euro bölgesi dışındaki gelişen para birimleri yoluyla elektronik para da dahil olmak üzere ödeme sistemlerinin küreselleşmesi, rekabet gücünü artırmak için bankalar ve finansal hizmet sağlayıcılar arasında artan birleşme ve satın almalar, faaliyetlerin yeniden birleştirilmesi ve ayrıştırılması ve işbirliği yapan merkez bankaları tarafından her zamankinden daha fazla “organize müdahaleler” açısından daha fazla paradigma kayması beklenebilir (Yetiz, 2016: 11).

2.1.2 Banka Türleri

Bankalar farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Bu bağlamda bankalar kapsam ve faaliyetlerine göre iki gruba ayrılmıştır.

2.1.2.1 Kapsamlarına Göre Banka Türleri

Bankacılık sistemi kapsamlarına göre sınıflandırıldığında yedi farklı başlık altında incelenebilir. Bunlar: Özel bankacılık, uluslararası bankacılık, perakende bankacılık, toptan bankacılık, evrensel bankacılık, kıyı bankacılığı ve holding bankacılığı şeklinde tasnif edilebilir.

Özel bankacılık, yüksek net değere sahip bireyler ve önemli miktarda servete sahip kişiler için tasarlanmış özel bir bankacılık hizmeti olarak kabul edilmektedir.

Özel bankalar genel olarak, servet yönetimi, yatırım danışmanlığı, vergi planlaması, emlak planlaması dahil olmak üzere bir dizi kişiselleştirilmiş finansal hizmetler sunar. Bu hizmetler, her bir müşterinin ihtiyaçlarını ve hedeflerini karşılamak üzere uyarlanmıştır ve genellikle özel ilişki yöneticileri, servet danışmanları ve yatırım uzmanlarından oluşan bir ekip tarafından sağlanır (Köne, 2003: 237).

Özel bankacılık bir dizi faydaya sahiptir. Başlıca faydalarından biri ise müşterilerin aldığı kişisel ilgi ve kişiye özel hizmettir. Müşteriler, özel ihtiyaçlarını, risk toleranslarını ve hedeflerini ele alan özelleştirilmiş bir finansal plan geliştirmek için genellikle ilişki yöneticileri ve danışmanlarıyla yakın işbirliği içinde çalışır. Bu, portföy çeşitlendirmesi, varlık tahsisi ve vergi açısından verimli planlama gibi bir dizi yatırım stratejisini içerebilir. Özel bankacılığın bir diğer önemli avantajı, özel sermaye, gayrimenkul ve koruma fonları gibi alternatif yatırımlar da dahil olmak üzere çok çeşitli yatırım fırsatlarına erişimdir. Özel bankalar halka arz öncesi hisseler, risk sermayesi yatırımları ve tahsisli tahsisler gibi halka açık olmayan özel yatırım ürünleri ve fırsatları da sunabilir (Aras, vd., 2018: 57).

Özel bankalar ayrıca çek ve tasarruf hesapları, kredi kartları ve borç verme hizmetleri gibi bir dizi bankacılık hizmeti sunmaktadır. Bu hizmetler tipik olarak yüksek net değere sahip müşterilerin ihtiyaçlarına göre uyarlanır ve daha yüksek kredi limitleri, daha düşük faiz oranları ve kişiselleştirilmiş hizmet gibi premium özellikleri içerebilir (Köne, 2003: 239).

Özel bankacılık hizmetleri son derece özelleştirilmiş olmakla birlikte, müşterilerin korunmasını ve yatırımlarının sorumlu ve şeffaf bir şekilde yönetilmesini sağlamak için yüksek düzeyde düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Özel bankalar tipik olarak katı düzenleyici gözetime tabidir ve en yüksek uyumluluk, risk yönetimi ve durum tespiti standartlarına uymaları gerekir (Yağcılar, 2011:10). Özet olarak, özel

bankacılık, yüksek net değeri müşteriye kişiselleştirilmiş finansal danışmanlık, yatırım yönetimi ve bir dizi özel bankacılık hizmeti sunan, oldukça uzmanlaşmış bir bankacılık hizmetidir. Müşteriler, deneyimli danışmanlar ve yatırım uzmanlarıyla yakın iş birliği içinde çalışarak, servetlerinin faydalarını en üst düzeye çıkarırken finansal hedeflerine ulaşabilirler.

Perakende bankacılık, bireysel müşterilere yönelik bankacılık hizmetleri sunan bir bankacılık modelidir. Bu hizmetler arasında müşterilerin ihtiyaçlarına yönelik tasarlanmış banka hesapları, kredi kartları, tüketici kredileri, ev ve araba kredileri, mevduat hesapları, ATM'ler, banka şubeleri ve online bankacılık hizmetleri yer almaktadır. Perakende bankacılık hizmetleri, genellikle bireysel müşterilerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için sunulur (Kaya, 2012: 79).

Perakende bankacılık, bankaların en yaygın bankacılık modelidir ve tüm dünyada kullanılmaktadır. Bankalar, perakende bankacılık hizmetleri ile müşterilerin ihtiyaçlarına yönelik finansal ürünler sunarlar. Bu ürünler, özellikle küçük çaplı işletmeler ve bireysel müşteriler için tasarlanmıştır. Perakende bankacılık hizmetleri, yüksek net değeri bireyler için özel bankacılık hizmetlerinden ayrılmaktadır (Uluyol, 2019).

Perakende bankacılık hizmetleri, bankaların faaliyetlerinde önemli bir yer tutar. Bankalar, müşterilerin finansal ihtiyaçlarına göre, farklı kredi kartları ve kredi ürünleri sunarak müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılarlar. Müşteriler, bankaların ATM'lerini ve banka şubelerini kullanarak nakit çekme ve para yatırma işlemleri yapabilirler. Ayrıca, perakende bankacılık hizmetleri, online bankacılık hizmetleri aracılığıyla müşterilerin banka hesaplarını ve finansal durumlarını takip etmelerine olanak sağlar (Erdönmez, 2004).

Perakende bankacılık hizmetleri, bankaların müşterilerinin finansal ihtiyaçlarına yönelik olarak tasarlanmış çeşitli finansal araçlar sunarak müşteri memnuniyetini artırır. Bu hizmetler, bankaların müşterilerinin güvenliğini ve kişisel bilgilerinin gizliliğini korumak için de çeşitli güvenlik önlemleri ile desteklenir (Kaya, 2012: 81).

Sonuç olarak, perakende bankacılık hizmetleri, bireysel müşterilerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bankalar tarafından sunulan bir hizmettir. Bu hizmetler, bankaların müşterilerinin ihtiyaçlarına yönelik olarak tasarlanmış finansal araçlar sunarak müşteri memnuniyetini artırır ve müşterilerin güvenliğini sağlamak için çeşitli güvenlik önlemleri alınır.

Toptancı Bankacılık (Wholesale Banking): Ekonomik faaliyetlerin artan oranda çeşitlilik göstermesi nedeniyle bazı spesifik konularda uzmanlaşmış bankalara ihtiyaç doğmuştur. Bu bağlamda, toptancı bankacılık, genellikle kurumsal müşterilere finansal ürünler ve hizmetler sunan bir bankacılık türüdür. Bu tür bankalar, finansal piyasalardaki yüksek değerli işlemlerle ilgilenirler ve müşterilerine kredi, sermaye piyasası araçları, risk yönetimi, nakit yönetimi, danışmanlık, yatırım bankacılığı ve diğer özelleştirilmiş finansal hizmetler sunarlar (Ceylan, 2003: 343-344).

Toptancı bankacılık, kurumsal müşterilere yönelik finansal hizmetler sağlamak için gelişmiş teknolojik altyapılar ve uzman personel kullanır. Bankalar, müşterilerinin özelleştirilmiş finansal ihtiyaçlarını anlamak ve onlara uygun finansal çözümler sunmak için büyük bir uzmanlık ve deneyime sahip olmalıdır (Babuşçu ve Hazar, 2016).

Toptancı bankalar ayrıca müşterilerine uluslararası ticaret finansmanı, döviz işlemleri ve diğer uluslararası finansal hizmetler sunabilirler. Bu hizmetler,

müşterilerin yurt dışındaki işlemlerini yönetmelerine yardımcı olur ve uluslararası işletmelerin finansal risklerini yönetmelerine olanak tanır (Whaling, 1996: 479).

Toptancı bankalar, perakende bankalarından farklıdır. Perakende bankaları bireysel müşterilere yönelik hizmetler sunarken, toptancı bankalar kurumsal müşterilere yönelik hizmetler sunarlar. Ayrıca toptancı bankaların finansal riskleri daha yüksek olabilir çünkü işlemleri genellikle daha büyük ve karmaşıktır. Bu nedenle, toptancı bankaların risk yönetimi ve risk kontrolü konusunda yüksek uzmanlık düzeyine sahip olmaları gerekmektedir (Ceylan, 2003: 346).

Evrensel bankacılık, bir finansal kuruluşun müşterilerine hem ticari hem de yatırım bankacılığı hizmetleri dahil olmak üzere çok çeşitli finansal hizmetler sunduğu bir bankacılık sistemi türüdür. Evrensel bankacılığın amacı, müşterilere, tasarruf ve çek hesapları gibi temel bankacılık hizmetlerinden yatırım bankacılığı, varlık yönetimi ve sigorta gibi daha karmaşık finansal hizmetlere kadar tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek kapsamlı bir finansal ürün ve hizmet seti sağlamaktır. Evrensel bankacılık kavramı, ilk olarak Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri’nde, evrensel bankacılık daha az yaygındır ve çoğu finansal kurum, bankacılığın bir veya birkaç alanında uzmanlaşmıştır (Benston, 1990: 194).

Uluslararası bankacılık, uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren bankaların, finansal ürün ve hizmetlerini uluslararası müşterilere sunmasıdır. Bu bankalar, uluslararası ticaret, yabancı yatırımlar, para transferleri, döviz kurları, risk yönetimi, ihracat ve ithalat finansmanı gibi konularda hizmet verirler. Uluslararası bankacılık, dünya ekonomisinin küreselleşmesi ile birlikte büyük bir önem kazanmıştır (Kaya, 2003: 85).

Uluslararası bankalar, genellikle farklı ülkelerdeki şubeleri aracılığıyla hizmet verirler. Bu şubeler, yerel düzenlemelere uygun olarak faaliyet gösterirler ve

müşterilerin ihtiyaçlarına göre özel olarak tasarlanmış ürün ve hizmetleri sunarlar. Uluslararası bankacılık hizmetleri arasında en yaygın olanları şunlardır (Köylü, 2020: 71):

- **Döviz kuru hizmetleri:** Uluslararası bankalar, müşterilerinin farklı para birimlerindeki varlıklarını dönüştürmelerine olanak tanır. Böylece, müşteriler farklı para birimlerinde işlem yapabilir ve para transferlerini kolayca gerçekleştirebilirler.
- **Ticaret finansmanı:** Uluslararası bankalar, ihracat ve ithalat işlemleri için finansman sağlarlar. Bu hizmetler arasında açık hesap, tahsilat, teminat mektupları, akreditifler ve forfaiting yer alır.
- **Para transferleri:** Uluslararası bankalar, müşterilerinin farklı ülkelerdeki hesaplara para göndermelerini ve almalarını sağlarlar.
- **Yatırım hizmetleri:** Uluslararası bankalar, müşterilerine farklı ülkelerdeki yatırım fırsatlarına erişim sağlarlar. Bu hizmetler arasında hisse senedi, tahvil, emtia ve döviz yatırımı yer alır.
- **Risk yönetimi:** Uluslararası bankalar, müşterilerinin risklerini yönetmelerine yardımcı olurlar. Bu hizmetler arasında döviz riski, faiz riski ve kredi riski yönetimi yer alır.

Uluslararası bankacılık, küresel piyasalarda büyük bir rol oynar ve işletmelerin ve bireylerin uluslararası ticaret ve yatırım işlemlerinde başarılı olmalarına yardımcı olur. Ancak, uluslararası bankacılık faaliyetleri, çeşitli risklerle de birlikte gelir ve bu riskleri yönetmek özel uzmanlık gerektirir (Dinçer ve Karakuş, 2020: 38).

Holding Bankacılığı: Holding bankacılığı, bankaların diğer finansal kurumları kontrol eden bir tür finansal holding şirketi olarak faaliyet göstermesidir. Bu tür

bankalar, birbirinden bağımsız birçok finansal kuruluşu bünyesinde bulundurarak, müşterilerine daha kapsamlı bir hizmet sunmaya çalışırlar.

Holding bankalarının diğer finansal kurumları arasında yatırım bankaları, sigorta şirketleri, emeklilik fonları, varlık yönetim şirketleri, factoring şirketleri ve gayrimenkul şirketleri yer alabilir. Bu finansal kuruluşlar, holding bankasının çatısı altında bir araya gelerek, müşterilere daha geniş bir yelpazede hizmet sunarlar (Gültekin-Karakaş, 2009: 99).

Holding bankaları, birçok avantajı beraberinde getirir. Bunlar arasında (Cihangir, 2005):

- **Daha kapsamlı hizmetler:** Holding bankaları, diğer finansal kuruluşlarını kontrol ederek, müşterilerine daha kapsamlı hizmetler sunabilirler. Bu hizmetler arasında yatırım, sigorta, emeklilik fonları ve varlık yönetimi hizmetleri yer alabilir.
- **Risk yönetimi:** Holding bankaları, diğer finansal kuruluşların risklerini yöneterek, daha iyi bir risk yönetimi sağlarlar. Bu sayede, müşterilerin yatırımları daha güvenli hale gelir.
- **Verimlilik:** Holding bankaları, birçok finansal kuruluşu tek bir çatı altında topladıkları için, işlemler daha verimli hale gelir. Bu sayede, müşterilere daha hızlı ve daha uygun maliyetli hizmet sunulabilir.
- **Güçlü sermaye yapısı:** Holding bankaları, çatısı altındaki diğer finansal kuruluşlarla birlikte daha güçlü bir sermaye yapısına sahiptirler. Bu sayede, finansal risklere karşı daha güçlü bir yapıya sahip olurlar.

Holding bankacılığı, birçok ülkede faaliyet gösteren bir bankacılık modelidir. Ancak, holding bankaları, çeşitli düzenlemelere tabi tutulurlar ve bu düzenlemeler ülkeden ülkeye değişebilir. Holding bankalarının diğer finansal kuruluşlar üzerindeki

kontrolü de çeşitli düzenlemelere tabi tutulur ve bu düzenlemeler de ülkeden ülkeye değişebilir (Rivard ve Thomas: 1997: 67).

Kıyı Bankacılığı (Off-Shore Bankalar): Kıyı bankacılığı, bankaların kıyı bölgelerindeki müşterilere yönelik hizmetlerini ifade eder. Bu hizmetler arasında özellikle denizcilik, turizm ve tarım gibi sektörlerle yönelik finansman sağlama, yatırım danışmanlığı, ödeme işlemleri, döviz ve ticaret finansmanı, para transferleri, mevduat kabulü, sigorta, nakit yönetimi ve ticari krediler gibi bankacılık ürün ve hizmetleri bulunur (Akbulak vd., 2004: 83).

2.1.2.2 Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri

Bankalar faaliyet alanları bakımından sınıflandırıldığında, faaliyetlerine göre bankalar beş gruba ayrılabilir. Bunlar: merkez bankaları, ticaret bankaları, yatırım bankaları, kalkınma bankaları ve katılım bankalarıdır.

Merkez Bankaları: Merkez bankaları, bir ülkenin para politikalarını yöneten ve genellikle para arzı, faiz oranları, para birimi değeri ve enflasyon gibi makroekonomik faktörler üzerinde kontrol sahibi olan, bağımsız bir kamu kurumudur. Merkez bankalarının temel görevi, finansal istikrarı sağlamak ve ülkenin ekonomik büyümesini desteklemektir. Bu amaçla, merkez bankaları para politikalarını kullanarak ekonomiyi etkileyen faktörlere müdahale edebilirler. Merkez bankaları, ülkelerin para birimlerinin ihraç edildiği ve dolaştığı kurumlardır. Merkez bankaları genellikle devletler tarafından yönetilir veya kamu kuruluşlarıdır, ancak bazı ülkelerde özerk veya özel merkez bankaları da bulunur. Merkez bankaları, hükümetlerin genellikle politik nedenlerle müdahale edemediği ekonomik politikalarda bağımsız bir rol oynarlar (Parasız, 2014).

Merkez bankalarının ana görevleri şunlardır (Çetin, 2016: 91-93):

- **Para politikalarının yönetimi:** Merkez bankaları, para arzını, faiz oranlarını ve para birimi değerlerini kontrol ederek ekonomiyi istikrarlı hale getirmeye çalışırlar. Bu amaçla, merkez bankaları para politikalarını kullanarak para arzını artırabilir veya azaltabilir, faiz oranlarını belirleyebilir ve döviz piyasalarına müdahale edebilir.
- **Finansal istikrarın sağlanması:** Merkez bankaları, finansal istikrarı sağlamak için bankaların faaliyetlerini düzenler ve denetler. Bankaların iflas etmesini önlemek, bankaların risk yönetimini sağlamak ve finansal piyasaların sağlıklı işleyişini sağlamak gibi görevleri vardır.
- **Para birimi yönetimi:** Merkez bankaları, ülkelerin para birimlerini yönetir ve ülke ekonomisine uygun değerlerini korumaya çalışır. Para birimi yönetimi, ülkenin dış ticaretini etkileyebileceğinden, ülkenin ekonomik durumuna bağlı olarak değişebilir.
- **Banknot ve madeni para basımı:** Merkez bankaları, banknot ve madeni paraların basımını ve dağıtımını yönetirler. Bu süreçte, banknotların sahte olmadığından emin olmak için güvenlik önlemleri alırlar.
- **Uluslararası para politikalarına katılım:** Merkez bankaları, uluslararası para politikalarında etkin bir şekilde yer alırlar. Uluslararası para birimi işlemlerinde, ülkenin döviz rezervlerini yönetirler.

Ticaret Bankaları: Bankacılık sektörü içerisinde en fazla karşılaşılan banka türü ticaret bankalarıdır. Ticaret bankaları, ticari müşterilerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmış bir tür bankadır. Ticaret bankaları, işletmelerin sermaye, finansman, ödeme işlemleri, para transferleri ve diğer finansal hizmetler gibi işletme ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmıştır. Ticaret bankaları, işletmelerin

ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmış birçok finansal ürün sunar. Ticari krediler, işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılır. İşletmeler, işletme sermayesi, makine ve ekipman satın alımı, stok satın alma ve diğeri işletme faaliyetleri için ticari kredileri kullanabilirler (Akbulak vd, 2004:82).

Ticaret bankaları, işletmelerin ödeme işlemleri ve para transferleri gibi işletme faaliyetleri için de hizmet sunar. İşletmeler, ticari hesaplar ve işletme kredi kartları gibi araçlarla işletme faaliyetleri için ödeme yapabilirler. Ticaret bankaları ayrıca işletmelerin ihracat ve ithalat işlemleri için de hizmet sunarlar. İşletmeler, ihracat ve ithalat işlemleri için finansman sağlayabilirler ve bu işlemler için belgeleri düzenleyebilirler. Ticaret bankaları, müşterilerine farklı risk profillerine göre farklı kredi türleri sunarlar. Örneğin, işletmeler yüksek riskli bir sektörde faaliyet gösteriyorsa veya yeni bir işletme aıyorsa, ticaret bankaları daha yüksek faiz oranlarına sahip krediler sunabilirler. Ticaret bankaları, aynı zamanda ticari müşterilerine yatırım hizmetleri de sunarlar. İşletmeler, para piyasaları, tahvil piyasaları ve hisse senedi piyasaları gibi farklı yatırım araçlarına yatırım yapabilirler. Ticaret bankaları, müşterilerine bu yatırım araçlarına erişim sağlayarak, müşterilerinin portföylerini çeşitlendirmelerine yardımcı olurlar (Taşkın, 2011: 293).

Bu bankalar, genellikle kk ve orta ölçekli işletmeleri hedef alır. Ticaret bankalarının sunduğu hizmetler, ticari müşterilerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmıştır. Bu nedenle, ticaret bankaları, işletmelerin finansal hizmetlere erişimini kolaylaştırır ve işletmelerin büyümesine yardımcı olur (Akbulak vd, 2004:82).

Yatırım Bankaları: Yatırım bankaları, şirketlere, devletlere ve diğeri müşterilere finansal danışmanlık ve sermaye piyasası hizmetleri sunan bankalardır. Yatırım bankaları, genellikle finansal piyasalarda faaliyet gösteren büyük ve

uluslararası bankalardır ve genellikle sermaye piyasalarındaki yatırımcılarla ilişkileri yönetirler. Yatırım bankaları, müşterilerine bir dizi finansal hizmet sunar. Bu hizmetler arasında şunlar yer alır (Şakar, 2015):

- **Sermaye piyasası hizmetleri:** Yatırım bankaları, müşterilerine hisse senedi ve tahvil ihraç etme, halka arz, özelleştirme ve diğer sermaye piyasası işlemleri konusunda danışmanlık yaparlar. Ayrıca, yatırımcıların bu sermaye piyasası araçlarına yatırım yapmalarına yardımcı olurlar.
- **Birleşme ve satın alma danışmanlığı:** Yatırım bankaları, şirketlerin birleşme ve satın alma işlemleri konusunda danışmanlık yaparlar. Bu işlemler, büyük şirketlerin birleşmesi, bir şirketin diğer bir şirketi satın alması veya bir şirketin bir bölümünün satılması gibi işlemleri kapsar.
- **Varlık yönetimi:** Yatırım bankaları, müşterilerinin portföylerini yönetmelerine yardımcı olurlar. Bu hizmetler, yatırım danışmanlığı, portföy yönetimi ve varlık yönetimi hizmetlerini içerir.
- **Risk yönetimi:** Yatırım bankaları, müşterilerinin risk yönetimi ihtiyaçlarını karşılamak için hizmetler sunarlar. Bu hizmetler, türev araçlarının kullanımı, sigorta, faiz oranı riski yönetimi ve para birimi riski yönetimi gibi işlemleri içerir.

Yatırım bankaları ayrıca, kendi hesaplarına yatırım yaparak kar elde etme amacıyla, sermaye piyasalarında faaliyet gösterirler. Bu faaliyetler, yatırım bankalarının büyük bir bölümünü oluşturan yatırım bankacılığı birimleri tarafından yürütülür. Bu bankalar genellikle büyük şirketlere, özellikle de uluslararası şirketlere hizmet verirler. Bu nedenle, yatırım bankalarının işlemleri genellikle yüksek hacimli ve yüksek değerlidir. Yatırım bankaları, müşterilerine finansal piyasalardaki trendler

hakkında güncel bilgi sağlayarak, müşterilerinin daha bilinçli olmasını sağlar (Şakar, 2015).

Kalkınma Bankaları: Kalkınma bankaları, ekonomik kalkınma ve yatırım projelerinin finansmanına odaklanan bankalardır. Genellikle, kalkınma bankaları, ülkelerin ekonomik kalkınmasını desteklemek amacıyla hükümetler tarafından kurulur. Kalkınma bankalarının amacı, özellikle gelişmekte olan ülkelere, özel sektör yatırımlarına finansman sağlamaktır. Bu tür bankalar, finansmanın yanı sıra, işletme danışmanlığı, teknik yardım, risk sermayesi ve sigorta hizmetleri gibi diğer hizmetleri de sunabilirler (Kaya, 2012: 80). Kalkınma bankaları, özellikle altyapı projeleri gibi uzun vadeli ve büyük yatırımların finansmanında önemli bir rol oynarlar. Bu tür projeler, bir ülkenin ekonomik kalkınması için önemli bir faktördür ve özellikle özel sektör yatırımcıları için riskli olabilir. Kalkınma bankaları, bu projelerin finansmanını sağlayarak, ülkelerin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunurlar (Selahattin vd., 2016: 234).

Kalkınma bankaları, bazı ülkelerde kamu-özel ortaklıkları şeklinde faaliyet gösterir. Bu tür ortaklıklar, kalkınma bankalarının kamu sektörüne ve özel sektöre finansman sağladığı bir yapıdır. Kalkınma bankaları, bu ortaklıklar aracılığıyla, özellikle altyapı projeleri gibi uzun vadeli yatırımların finansmanında özel sektör yatırımcılarının katılımını teşvik ederler. Kalkınma bankaları, özellikle gelişmekte olan ülkelere faaliyet gösterirler ve genellikle hükümetler tarafından kurulurlar. Ancak, bazı gelişmiş ülkelere de kalkınma bankaları bulunabilir. Bu tür bankalar, kalkınma projelerine finansman sağlamak ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak amacıyla kurulmuşlardır (Kaya, 2012:82).

Sonuç olarak, kalkınma bankaları, özellikle gelişmekte olan ülkelere ekonomik kalkınmayı desteklemek için kurulmuş finansal kuruluşlardır. Bu tür

bankalar, özel sektör yatırımlarının finansmanını sağlar ve uzun vadeli ve büyük yatırımların finansmanında önemli bir rol oynarlar.

Katılım Bankacılığı: Katılım bankacılığı, İslami finansın temel prensiplerine dayalı bir finansal sektördür. Bu prensipler arasında faizsiz finansman, risk paylaşımı, etik yatırım ve sosyal sorumluluk yer alır. Bu prensipler, İslam hukuku olan Şeriat tarafından belirlenmiştir. Katılım bankaları, geleneksel bankaların aksine, faizsiz finansman sunarlar. Bu, bankaların faiz getiren kredi, mevduat veya diğer yatırım araçlarını sunmamaları anlamına gelir. Bunun yerine, bankalar risk paylaşımı prensibi üzerine yapılandırılmış finansal ürünler sunarlar. Örneğin, yatırım ortaklığı, kar-zarar ortaklığı ve murabaha gibi ürünler sunarlar (Eren, 2017: 283).

Yatırım ortaklığı, iki veya daha fazla tarafın sahip olduğu bir varlığı paylaştığı bir işlem türüdür. Katılım bankaları, müşterilerine yatırım ortaklığı prensibi üzerine yapılandırılmış finansman ürünleri sunarlar. Bu ürünlerde, banka ve müşteri bir varlığın sahipliğini paylaşırlar. Banka, varlığın bir kısmını müşteriye satarak finansman sağlar. Müşteri, bankanın sahip olduğu varlığı kullanabilir ve kar payını banka ile paylaşır. Kar-zarar ortaklığı, bir işletmenin kar veya zararını ortaklaşa paylaşma prensibine dayalı bir finansman işlemidir. Bu prensibe dayalı finansman işlemleri, katılım bankalarının müşterilerine sunabileceği bir başka finansman yöntemidir. Murabaha, bir malın banka tarafından satın alınarak müşteriye belirli bir kar marjı ile satılması prensibine dayalı bir finansman işlemidir. Bu işlemde, müşteri, malı peşin olarak bankadan satın almaz. Bunun yerine, banka, müşteri için malı satın alır ve müşteriye belirli bir kar marjı ile satar (Canbaz, 2016: 117).

Katılım bankaları, etik yatırım ve sosyal sorumluluk prensiplerine dayalı olarak hareket ederler. Bu prensipler, bankaların çevreye, topluma ve sosyal sorumluluklara saygı gösteren yatırımlar yapmalarını gerektirir. Bu tür bankalar, geleneksel

bankalardan farklı olarak, yatırımların sosyal ve çevresel etkilerini de göz önünde bulundururlar. Katılım bankacılığı, özellikle İslam dünyasında yaygın bir finansal araçtır (Tunç, 2016: 39).

2.2 Kredi, Kredilendirme ve Kredi Fiyatlama

Kredi alım gücünün devredilmesi, desteklenmesi manalarına gelmektedir. Bu sebeple kredilendirme aşamasında kredi talep edenin tüm özellikleri titizlikle analiz edilmesi esastır.

2.2.1 Kredi Kavramı

Kredi; saygı ve güven anlamlarına gelmekte olup ayrıca Latince’ ye göre inanmak manasını taşıyan “credere” sözünden gelmektedir. Bir kişi için para vermek, kişinin parasını sonradan alması şartıyla kendisine ürün vermek, yapılacak bir hizmetin yerine getirilmesini garanti etmek ya da teminat vermek, kredi açmak olarak tanımlanabilir. Bu tanımlar göz önüne alındığında genel olarak ve bankacılık dilinde kredi tanımını aşağıdaki gibidir:

Kredinin ekseriyetle tanımı: Belirli bir müddet sonra ödeme taahhüdüyle mülk hizmet ve para cinsinden mubayaa gücünün kazanılması veya mevcut olan mubayaa gücünün belirlenmiş olan zaman diliminden sonra geri almak şartıyla farklı bir şahsa aktarılmasıdır.

Kredinin bankacılık açısından tanımı: Banka tarafından yapılan inceleme neticesinde yasaları, iç kuralları ve öz kaynaklarını da hesaba katarak teminatlı veya teminatsız olarak para, teminat veya kefalet vermek şeklinde tanımış olduğu imkan ya da sınırdır (Parasız, 2009: 227).

Kredinin farklı bir tanımı ise; elde bulunan para ile gelecek zaman diliminde ele geçecek paranın değişimi; farklı bir söylemi ise para ile ödeme taahhüdünün değiştirilmesi şeklide ifade edilebilir. Banka para vererek ödeme taahhüdü almakta,

parayı alan kişi ise ödeme taahhüdü vermektedir (Zarakolu, 2003: 50). Krediyi bir başka açıdan tarif etmek gerekirse, var olan mubayaa gücünün başka bir şahsa aktarılmasıdır. Sözü edilen mubayaa gücü nakit olabileceği gibi nakit ile ölçülebilen ekonomik bir kıymette olabilir (Özsunay, vd., 2004: 53; Ertaş, vd., 2016: 127).

2.2.2 Kredinin Unsurları

Kredi tanımına göre kredinin unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz (Tuncer ve Ulusoy, 2019: 44).

- 1) **Zaman (Süre) unsuru:** Bankalar aracılığıyla elde edilen paranın veya sunulan güvencenin belirtilen süre sonunda iade edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kredide zaman kavramı oldukça önemlidir. Risk tanınmış olan vadenin uzunluğuna göre değişmektedir. Ayrıca vade ne kadar uzun olursa gelecekteki belirsizlikler nedeniyle risk de artmaktadır (Öztürk, 2015: 16).
- 2) **Güven unsuru:** Farklı şekillerde kişiye verilen kredilerin belirli bir süre içinde geri ödenmesi gerektiğinden krediyi arz edenle talep eden arasında güven unsuru olmalıdır. Krediyi almış olan şahıs ya da tüzel kişinin bankalar nezdinde prestiji ve güvenilir olması oldukça önem arz etmektedir. Unutulmamalıdır ki; güven unsuru verilecek kredilerde en önemli faktördür (Bulut, 2018: 91).
- 3) **Risk unsuru:** Alınan kredilerin zamanında ve tam olarak geri ödenememesi veya garanti için verilen taahhüdün yerine getirilmemesine sebep olabilecek gelişmeler, bankacılık sektöründe daima var olan bir tehlike olarak nitelendirilmektedir. Kredinin zamanında ve tam olarak geri ödenememesi ve kredi sözleşmesinde belirtilen şartların sağlanamaması ihtimali, risk kavramı gündeme getirmektedir (Delikanlı, 2010: 9).
- 4) **Gelir unsuru:** Kredinin bir diğer unsuru da gelir unsurudur. Bankalar kullandırmış olduğu kredilerden gelir elde etmeli, böylece varlıklarını

artırmalıdır. Bu gelirler, kullandırmış olduğu kredilerden faiz ya da komisyon bedelleri alarak sağlamış olurlar (Şenel, 2020: 812).

2.2.3 Kredinin İşlevleri

Kredi veren kurumlar tarafından verilen krediler üç temel işlevi yerine getirir. Bu işlevler kaldıraç işlevi, tüketim işlevi ve ekonomik işlevdir (Hasçelik, 2019: 7).

1) Kaldıraç İşlevi: İşletmeler kredi kullanarak büyümeye devam etmektedirler.

İşletmenin amaçları için yapmış olduğu yatırımlar malzeme ve ekipman gibi performans artırıcı unsurlar sebebiyle kredilerin ekonomik açıdan kaldıraç görevi üstlendiği söylenebilir. Ancak bu noktada borçların artmasıyla kimi zaman kar amacı güden kurumları olumsuz bir etki yaratabileceği de eklenmelidir. İşletmeler, üretim ve diğer faaliyetlerine devam ettikçe, daha güvencededir Bununla birlikte büyümeye yatırım yaparken, ekonomideki diğer değişkenlerle ilişkili riskler de ortaya çıkmış olmaktadır. Ayrıca, piyasa ekonomisindeki dengesizlik kredi faiz oranlarını etkileyeceğinden, her zaman borcun ödenmemesi veya borcun gecikmesi riski vardır (Durmuş, 2019: 202).

2) Tüketim İşlevi: Ekonomik açıdan durgun olan dönemlerde birçok işletme, bankaların tüketicilere sunduğu mal ve hizmetleri satın almalarına yardımcı olan kredilerle finansal durumlarının bozulmasını engellemekte, bankalarda toplamış oldukları kaynakları kredilere yatırarak durgunluğun olumsuz etkilerinden korunabilmektedir (Usuş, 2016: 8).

3) Ekonomik İşlevi: Kredi kurumları tarafından bir kredinin açılmasından sonra kişinin satın alma gücünün artması aynı zamanda yatırım ve istihdamın artmasıyla birlikte kredi, anapara ve faizin geri ödenmesini gerektiren geçici bir varlıktır. Bu açıdan kredi, geleceğin birikimlerini bugünden kullanılması demektir. İleriye dönük tasarruf söz konusu olmadığı takdirde, kullanılmış

krediler hem bireyler ve hem de işletmeler açısından tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle kredi işlemlerinin kontrollü bir şekilde yapılması gerekmektedir (Aydın, 2006: 130).

2.2.4 Kredinin Sınıflandırılması

Bankalar kredi talebinde bulunan kişilere kredi vermeden önce bir güvenilirlik analizi yapmaktadırlar. Kredi talebinde bulunan kişilerin kredi itibarını belirlemek için 5C kuralına göre hareket edilir. Bu kurallar; Karakter (character), kapasite (capacity), kapital (capital), teminatlar (collateral) ve koşullar (conditions) şeklinde sıralanabilir. Bu kaideye göre işletmeler analiz edilirken ilk olarak işletme idarecisinin karakterine bakılmalıdır. Çünkü karakteri ve kapasitesi kredi almaya uygun değilse ve bankada müşterisine kredi vermeyi onaylarsa verilen kredi risk taşımış olur. Kapital yetersiz olsa da yani yeterli sermaye olmasa bile müşteriler teminat üzerinden kredi alabilirler. Ticari bankaların müşterilere sunduğu krediler, şu şekilde belirtilebilir. Niteliklerine göre; nakdi ve gayri nakdi krediler, güvence esasına göre; teminatl ve teminatsız krediler, vade açısına göre; kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli krediler, kullanım amaçlarına göre; tüketim, yatırım ve işletme kredileri şeklinde, ayrıca kredileri kullanıldıkları sektör ve kullanıldıkları alanlara göre gruplamada yapılabilir. Bankaların vermiş olduğu krediler aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Berk, 2018: 199).

2.2.4.1 Niteliklerine Göre Krediler

Banka tarafından müşterilerine verilen kredinin nakit olarak verilip verilmediğini ifade eder (Usuğ, 2016:13). Nitelik açısından krediler; Nakdi kredi ve gayri nakdi kredi olmak üzere iki kategoriye ayrılır.

- **Nakdi Kredi:** Bu krediler, bankalar tarafından tüzel ve gerçek kişilere sağlanan krediler olup, belirli bir süre dolduğunda faizi ile geri alınabilen kredilerdir. Nakdi kredi kullanılırken bankalar ilgili komisyon oranı üzerinden

tahsil edilen ücrete ek olarak banka ile müşteri ilişkisine göre ipotek, çek veya kefalet gibi teminatlar talep edebilmektedir. Bu krediler, türlerine göre; tüketici kredileri ve ticari krediler olmak üzere sayılabilir. Ticari krediler, şirketler tarafından kullanılan kredilerdir ve borçlu cari hesaplar, spot krediler, döviz endeksi krediler, iskonto kredileri ve kredili mevduat hesabı şeklinde sunulabilir (Berk, 2018: 203).

- **Gayri nakdi Kredi:** Borçların geri ödenmesi veya yükümlülüklerin icra edilmesi için bankanın alacağı bir bedel veya komisyon karşılığında borçlu kişiye taahhütlerde bulunması ve kefil olması biçiminde kullandırılan kredi türüdür. Gayri nakdi kredi ödünç olarak banka itibarının verilmesidir. Bu tür kredilerde başlangıçta borçlanma söz konusu değildir, kredinin geri ödenememesi veya işin yapılamaması durumunda banka, alacaklının ya da işi yaptıran kişinin uğramış olduğu zararı karşılamakla yükümlüdür. Teminat Mektupları, Harici Garantiler, Kabul Aval Kredisi, ithalat Akreditifleri gayri nakdi krediler türüne girer (Çulha, 2015: 53).

2.2.4.2 Vadelerine Göre Krediler

Kredilerin ne kadar süre ile verildiğini göstermektedir. Bu krediler; kısa vadeli krediler, orta vadeli krediler, uzun vadeli krediler ve spot krediler olmak üzere dörde ayrılır.

- **Spot Krediler:** 3 ay içinde ödenmesi gereken kredilerdir (Usuğ, 2016:14).
- **Kısa Vadeli Krediler:** Bu tür kredilerin, vadesi en fazla 12 aydır hususi hallerde 18 aya kadar uzayan kredi türüdür. İhracat finansmanında kullandırılan bankalardan ya da Eximbank kaynaklı sevkiyat öncesi ve sonrası ihracat kredileri, müşterilere verilen spot krediler ve bir yıldan kısa vadeli krediler örnek verilebilir.

- **Orta Vadeli Krediler:** Bu kredilerin süreleri 1 yıl ile 5 yıl arasında değişen kredi türüdür.
- **Uzun Vadeli Krediler:** Bu krediler 5 yıldan uzun vadeli kredileri içerir, kısa vadeli krediler her zaman bankanın yararınadır çünkü geri ödeme süresi ne kadar uzun olursa kredi riski o kadar artar. Bu nedenle uzun vadeli krediler bankada riskin artmasına neden olmaktadır (Mehdizada, 2017: 6).

2.2.4.3 Teminatlarına Göre Krediler

Kredi verilirken alınan teminata göre krediler aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (Usuş, 2016: 15).

Teminatsız krediler: Tüm mal varlığı, etik koşulları ve iş süreçlerini göz önünde bulundurarak, almış olduğu krediyi zamanında geri ödenebileceğine inanılan ve krediyi almak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin imzaları karşılığında verilen kredi türüdür. Bu krediler, herhangi bir teminat olmaksızın yalnızca kredi müşterilerine güvenerek açılmış olan kredilerdir. Teminatsız kredilere örnek olarak açık kredi türünde nakit krediler ile tek imzalı gayri nakdi krediler verilebilir.

Teminatl  krediler: Kredi talebinde bulunan müşterinin imzasına ilave olarak bazı teminatlar alınarak açılan kredi türüdür. Müşteri almış olduğu krediyi geri ödemezse, banka mevcut olan teminatları kullanmaya başlayacaktır. Teminatl  kredilerde kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır;

- **Şahsi Teminatl  Krediler:** Gerçek ve tüzel kişilerin imzası ile bir ya da birden fazla kefalet imzası sayesinde verilir. Şahsi kredilere örnek olarak, kefalet karşılığı verilen krediler ve kefalet karşılığı verilen teminat mektubu kredisi verilebilir.
- **Maddi Teminatl  Krediler:** Kredi veren kurumun kabul edilme koşullarını karşılayan maddi değerin ipotek edilmesi karşılığında verilmiş olan kredi

türüdür. Bu kredilere; hisse senedi, tahviller, mevduat sertifikası, nakit blokajı, senetler, gayrimenkul ipoteği, emtia rehni, işletme rehni, altın karşılığı krediler, maddi teminatlı kredilere örnek verilebilir (Ünal, 1995: 23).

2.2.4.4 Kaynaklarına Göre Krediler

Takan ve Acar Boyacıoğlu (2011)'na göre, krediler esas olarak iki temel kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar, banka kaynaklı krediler ve fon kaynaklı kredilerdir. Banka kaynaklı krediler, bir bankanın kendi ödenmiş sermayesi ve yedek akçeleri kullanılarak müşterilere sağlanan finansman biçimidir. Bu tür krediler, bankanın kendi iç kaynaklarından direkt olarak kullanılır. Diğer yandan, fon kaynaklı krediler ise bankanın dış kaynaklardan temin ettiği ve daha sonra müşterilerine aktardığı finansman türüdür. Bu kategorideki krediler, genellikle Dünya Bankası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Eximbank gibi kuruluşlar gibi dış finansal kurumlar tarafından sağlanan kaynaklar üzerinden gerçekleştirilir. Bankalar bu durumda, dış kaynaklardan elde edilen fonları kendi müşterilerine kullanırmak için aracı rolü üstlenirler. Bu iki kredi türü, bankacılık sektöründeki fon akışının ve kredi sağlama mekanizmalarının çeşitliliğini göstermektedir.

2.2.4.5 Kullanım Amacına Göre Krediler

Krediler, kullanım amacına göre dört ana kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; yatırım kredileri, işletme kredileri, donatım kredileri ve tüketici kredileri şeklinde sıralanabilir (Şakar, 2015: 56).

- **Yatırım Kredileri:** Şirketlere bina ve tesis yapımı için sunulan orta ve uzun süreli kredi çeşididir.

- **Donatım (Teçhizat) Kredileri:** Firmaların göstermiş olduğu etkinliklerine devam edebilmeleri için teçhizat alımları, revizyon, kapasite yükseltilmesi, vb. gibi gereksinim duyduğu teçhizatlara gerekli olan fonun sağlandığı kredilerdir.
- **İşletme Kredileri:** Şirketlerin aktif olduğu süre içerisinde gerekli olan ham maddenin tedarik edilmesi, işçilik bedellerinin tesviye edilmesi, paketleme, taşıma ve pazarlama gibi üretim aşamasından satış aşamasına kadar olan zaman zarfında ekonomik gereksiniminin giderilmesi sebebiyle yararlandırılan kredi çeşididir.
- **Tüketim Kredileri:** Gerçek kişilerin ticari amaçları dışında mal ve hizmet satın alımı için ihtiyaç duyulan fonların tedarik edilmesine yönelik olarak çoğunlukla tek seferlik yararlandırılan ve ilk etapta belirlenmiş olan faiz oranına göre ödemesi yapılan kredilerdir. Gerçek ve Tüzel kişilerin yapmış olduğu birikimlerden karşılanmak amacıyla mal alımını mümkün kılan kredi çeşididir. Bu kredilere örnek olarak; Ev alımı, ev eşyası alımı, araba alımı, elektronik cihaz alımı, eğitim harcamaları, bedelli askerlik, fatura ödemeleri, tatil, gerekli harcamaların devamlılığını sağlama ve tıbbi giderler vb. gibi nedenlerle gerçek kişilerin kullanmış olduğu krediler verilebilir (Usug, 2016: 17).

2.2.5 Kredi Kullandırma İlkeleri

Krediler üç ana faktör göz önünde bulundurularak tahsis edilir ve sağlanır.

- **Verimlilik:** Kredi alan şirket değerlendirilirken karşılıklı ilişki çerçevesinde kredi ilişkisinden maksimum fayda sağlamaya çalışılmalıdır.
- **Akışkanlık:** Kredinin kısa vadede geri ödenebilmesi, mevsimlerine uygun ve aktif bir şekilde kullandırılması ve banka tarafından verilen kredi akışında aksaklık olmamasıdır. Bankaların krediler için kullandıkları fonların yatırım

sahiplerinden veya kurumlardan toplanan fonlar olduğu ve bu fonların belirli bir süre ile bankalara yatırıldığı göz önünde bulundurulduğunda, bankalar tarafından sağlanan kredilerin mevduat yapılarına uyumlu olması ve belirli zamanlarda geri dönüşlerinin tedarik edilmesi esastır.

- **Teminat:** Kredinin geri ödemesinde sorun çıkmaması veya sorun çıkması halinde çözüm için en önemli etmenlerden biri de alınacak teminatlardır. Teminattan kasıt kredinin güvenliğidir. Bu nedenle, müşterilerin borçlarına ve taahhütlerine bağlılığı ve kredilerin geri ödenmesinde samimiyete öncelik verilmektedir (Yıldırım, 2016: 8-9).

2.3 Takipteki Krediler, Nedenleri ve Alınacak Önlemler

2.3.1 Takipteki Krediler

“Takipteki kredi” terimi, bankaların kredi risklerini yönetmelerine yardımcı olan önemli bir göstergedir. Takipteki kredi, bir bankanın müşterisine verdiği kredi veya kredi kartı borcunun ödeme takviminde belirli bir süre geri kaldığı durumlarda kullanılır. Bu süre genellikle 90 gün veya daha uzun olabilir ve takip edilen krediler genellikle riskli veya sorunlu müşterilere verilen kredilerdir. Bankaların kredi portföylerinde takipteki kredi oranı, bankaların finansal sağlıklarını gösteren önemli bir gösterge olarak kabul edilir. Takipteki kredi oranları yüksek olan bankalar, genellikle kredi risklerini daha iyi yönetmek için ek kaynaklara ihtiyaç duyarlar ve bu da bankaların maliyetlerini artırabilir. Bu nedenle, takipteki kredi oranları, bankaların karlılığı ve finansal istikrarı üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir (Yağcılar ve Demir, 2015: 223).

Bankalar, takipteki kredileri yönetmek için genellikle özel bir bölüm veya birim oluştururlar. Bu bölüm, takipteki kredilerin tahsil edilmesi veya toplanması için çalışır ve mümkün olan en kısa sürede bu kredilerin geri ödenmesini sağlamaya çalışır.

Takipteki kredilerin tahsil edilmesi, bankaların mali performansını artırmak ve risk yönetimlerini geliştirmek için önemlidir (Yüksel, 2016: 43).

Bazı ülkelerde, takipteki kredilerin yüksek seviyeleri, bankaların finansal istikrarı ve ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Özellikle, finansal kriz dönemlerinde takipteki kredi oranları genellikle yükselir ve bu da bankaların iflas riskiyle karşı karşıya kalmasına neden olabilir. Bu nedenle, bankalar genellikle takipteki kredi oranlarını düşük tutmak için sıkı kredi verme politikaları benimserler ve kredi portföylerini sürekli olarak takip ederler (Zahidli, 2019).

2.3.2 Kredilerin Takibe Düşme Nedenleri

Kredilerin takibe alınmasında etkili olan faktörlerin çeşitliliği geniş olmakla birlikte, ana neden genellikle borçlunun gelirinde meydana gelen beklenmedik düşüşlerdir. Bu düşüşler, sıklıkla genel ekonomik koşulların içsel veya dışsal değişikliklerinden kaynaklanır. Özellikle ekonomik durgunluk dönemlerinde, kredi arzı ve talebinde gözlenen azalma ile birlikte, mevcut kredilerin geri ödenememe problemi daha sık rastlanan bir durum haline gelir. İşletmelerin kontrolsüz ve aşırı risklerle hızlı büyüme girişimleri veya şirketlerin operasyonel başarısızlıkları gibi içsel faktörler de kredilerin geri ödeme sorunlarına yol açabilir. Bu tür durumlar, kredi geri ödeme performansının düşmesine ve sonuç olarak kredilerin takibe alınmasına neden olur. Ekonomik durgunluk ve işletmelerin yanlış yönetim kararları gibi faktörler, borçluların finansal durumunu olumsuz etkileyebilir ve bu da kredi ödeme güçlüklerine sebep olabilir. Bu sebeple, kredi geri ödemeleri üzerindeki bu etkilerin, hem bireysel hem de makroekonomik düzeyde incelenmesi, kredi risk yönetiminin daha etkin olabilmesi için önem taşır. Öte yandan, bir bankanın tahsilat kabiliyetini zayıflatan bazı operasyonel sorunlar da kredilerin takibe düşmesine neden olabilir (Yücememiş ve Sözer, 2011: 51).

Kavcıoğlu (2003)'na göre Kredi problemlerinin oluşumunda, bankacılık sistemlerinin işleyişindeki aksaklıklar kadar, kredi alıcılarının yönetim ve finansal planlama hataları da önemli bir rol oynayabilir. Bankaların bilinçli olarak yanıltıcı bilgi sağlaması, kontrolsüz büyüme sonucu ortaya çıkan operasyonel zorluklar, etkili iç kontrol sistemlerinin eksikliği ve finansal kaldıraç kullanımındaki dengesizlikler, kredi alıcılarından kaynaklanan yaygın sorunlardır. Bu tür durumlar, kredilerin sorunlu hale gelmesine sebep olabilmekte ve kredi veren bankalar için risk oluşturabilmektedir.

Sipahi (2003)'ye göre ise kredilerin sorunlu duruma gelmesinin analizinde, hem iç hem de dış faktörlerin etkisi büyüktür. İç faktörler, kredi verme ve geri ödeme süreçlerinde karşılaşılan sorunları ve eksiklikleri kapsar. Bunlar genellikle kredi alıcının kontrolünde olan durumları ifade eder. Dış faktörler ise, kredi alıcının kontrolü dışındaki sebeplerden kaynaklanır. Bu faktörler, genellikle geniş ekonomik koşullar, sektörel dalgalanmalar veya makroekonomik değişiklikler gibi dışsal unsurlardır. Bu iki faktör grubunun etkileşimi, kredilerin performansı üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Kredi inceleme ve kullanım aşamasında bankanın yaptığı hatalar şu şekilde sıralanabilmektedir (Lök, 2018: 198-199):

- Bankalar tarafından verilecek kredinin amacının ve şirketin geri ödeme esnasında fon yaratma gücünün yeterli düzeyde analiz edilmemesi,
- Bankalar tarafından kredi verilecek kesim ve firma seçiminde hatalar yapılması,
- Durum tespiti yapılmaması ve mali tabloların tam olarak gözden geçirilmemesi,

- Banka yönetiminin, sağlamış olduğu kaynakları krediye dönüştürülmesi için aceleci ve zorunlu bir tavır çerçevesinde incelemelerde bulunmuş olması,
- Firma ile ilgili yeterince detaylı istihbaratın yapılmamış olunması,
- Şirketin ihtiyaç ve amaçlarını dikkate almadan bankanın kredi vermesini sağlamak ve bankanın ihtiyaçlarına göre kredinin kompozisyonunu belirlemek,
- Kredinin geri ödenmemesi durumlarında, bankanın almış olduğu teminatın eksik ve hatalı olarak alınması şeklinde sıralama yapılabilir.

Politik, teknolojik ve ekonomik etmenlerden kaynaklanmış olabileceği gibi doğal çevreden de kaynaklanmış olabilmektedir. Ülke ve dünya ekonomisinde yaşanmış olan olumsuzluklar ve dengesizlikler, mali ve siyasi krizler, firmaların teknolojik gelişmelere ahenk sağlayamaması, enerji ve hammadde vb. gibi kaynaklarda yaşanan sorunlar, yangın, deprem gibi doğal çevreden kaynaklanmış problemler en sık görülen çevresel sebeplerdir. Bu faktörler şunlardır (Karamustafa, 2011: 10).

- **Teknolojik Gelişmeler:** Firmalar, üretime devam etmek ve karlılıklarını artırmak için hızla gelişen teknolojilere uyum sağlamalı ve teknolojik yenilikleri uygulamalıdır. Teknolojik yeniliğe uyum sağlayamayan firmaların rekabet gücü ve ürünlerine olan talep düşebilir. Bu durum kurumsal karları olumsuz etkileyecek olsa da kredilerin geri ödenmesini de zorlaştırabilir.
- **Ekonomik Koşullar:** Ekonomideki hareketlik firmaların karlılıklarını ve muvaffakiyetlerini direkt etkilemektedir. Örnek olarak ekonominin durgun olduğu zamanlarda firmaların satışlarında ciddi düşüşler meydana gelebilmekte ve buna bağlı olarak ekonomik yapılarında bozulmalar yaşanabilir. Bu firmalar ekonomik durumları zarara uğradığı zaman almış olduğu kredilerin geri ödenmesinde zorluklar yaşayabilmektedir.

- **Doğal Kaynaklar:** Firmaların üretim faaliyetlerine devam edebilmesi için hammaddenin sağlanması önemlidir. Örnek olarak deprem, sel, kuraklık vb. gibi doğal afetler yaşaması neticesinde firmalar zarar görebilir ve ekonomik yapıları da bozulabilmektedir. Böylece firmalar kullanmış olduğu kredilerin geri ödemelerinde aksaklıklar ve kredileri ödeyememe sorunları yaşayabilir.
- **Politik Yapı:** İhracat ve ithalat şartlarına getirilmiş olan sınırlamalar, asgari ücretlere yapılmış olan zam ve vergi artırımı vb. gibi devletin almış olduğu hükümler firmanın muvaffakiyetini, ekonomik durumunu ve firmalar tarafından kullanılmış olan kredi ödemelerine olumsuz yönde etki etmektedir.

Yüksel (2016)'e göre, kredilerin takibe düşmesi, borçlu kişinin ödeme güçlüğü yaşaması veya ödemelerini düzenli olarak yapmaması nedeniyle oluşan bir durumdur. Bu durum, kredi veren kurumların karlarını azaltabileceği için, kredi risklerini minimize etmek için önemli bir faktördür. En yaygın kredilerin takibe düşme nedenleri şunlardır (Yüksel, 2016: 44):

- **Ödeme Güçlüğü Yaşama:** Borçlu kişinin ödeme güçlüğü yaşaması, kredilerin takibe düşme nedenleri arasında en yaygın olanıdır. İş kaybı, sağlık sorunları veya diğer mali sorunlar nedeniyle borçlunun ödeme yapamaması durumunda, kredi veren kurumlar, kredinin takibe düşme sürecini başlatabilirler. Bu durum, borçlunun maddi durumunu yeniden yapılandırarak veya ödeme planlarını değiştirerek çözülebilir.
- **Ödeme Gecikmeleri:** Borçlu kişilerin ödeme yapma alışkanlıklarının kötüye gitmesi durumunda, kredi veren kurumlar, kredinin takibe düşmesine neden olan gecikme ücretleri ve faizler uygulayabilirler. Ödeme gecikmeleri, borçlunun kredi notunu da olumsuz etkileyebilir ve gelecekteki kredi başvurularında sorun yaratabilir.

- **Kredi Limitinin Aşılması:** Kredi limitinin aşılması, kredinin takibe düşmesine neden olabilen bir diğer faktördür. Kredi limiti aşıldığında, borçlu kişi, borcunu ödemekte zorlanabilir ve kredi veren kurumlar da kredinin takibe düşme sürecini başlatabilirler.
- **Güncellenmemiş Kişisel Bilgiler:** Borçlu kişinin güncellenmemiş kişisel bilgileri de kredinin takibe düşmesine neden olabilir. Borçlu kişinin adresi, telefon numarası veya diğer kişisel bilgileri güncel değilse, kredi veren kurumlar borçlu kişiye ulaşamayabilirler ve kredi tahsilatları da yapılamaz.
- **Dolandırıcılık:** Bazı durumlarda, kredilerin takibe düşmesinin nedeni dolandırıcılık olabilir. Bu durumda, dolandırıcılar, sahte belgeler veya yanıltıcı bilgiler kullanarak kredi alırlar ve ardından ödemelerini yapmazlar. Kredi veren kurumlar, dolandırıcılığı tespit ettikleri takdirde, krediyi takibe düşürerek gerekli yasal işlemleri başlatırlar.
- **Kötü Yönetilen Finansal Durum:** Kötü yönetilen finansal durum, gelirin harcamalardan daha az olduğu, borçların biriktiği ve birçok finansal sorunun ortaya çıktığı bir durumdur. Bu durumda, kişi bütçe yapmakta zorlanır, faturaları ödemekte güçlük çeker ve borçlarını ödeyemez hale gelir. Kötü yönetilen finansal durumun birçok nedeni olabilir. Bu nedenler arasında gelir düzeyindeki azalma, artan giderler, borçlanma, iş kaybı, sağlık sorunları, ailevi sorunlar, kötü kredi geçmişi ve beklenmedik acil durumlar sayılabilir.

2.3.3 Takipteki Kredi Yönetimi

Takipteki krediler, genellikle bankaların aktifleri içinde yer aldığından, bankaların bu takipteki kredileri etkili bir şekilde yönetmesi kritik önem taşır. Takipteki kredilerin etkin bir şekilde yönetilmesi, bankanın karlılığını ve itibarını korumak için gereklidir (Selimler ve Cumhuriyet, 2019: 289).

Abdioğlu ve Aytekin'e göre, takipteki kredilerin yönetimi, genellikle aşağıdaki adımları içerir (Abdioğlu ve Aytekin, 2016: 549):

- 1) Takipteki kredilerin belirlenmesi: Banka, kredi portföyündeki tüm kredileri düzenli olarak inceleyerek, takipteki kredileri belirler. Bu aşamada, kredi ödemelerinin gecikme süresi, kredi riski, müşterinin finansal durumu ve kredinin toplam miktarı gibi faktörler göz önünde bulundurulur.
- 2) Takipteki kredilerin sınıflandırılması: Takipteki kredilerin sınıflandırılması, kredinin risk düzeyine ve ödeme güçlüğüne bağlıdır. Bu aşamada, kredinin yeniden yapılandırılması veya tahsili için uygun stratejiler belirlenir.
- 3) Takipteki kredilerin yönetimi: Takipteki kredilerin yönetimi, kredilerin yeniden yapılandırılması, ödeme planlarının oluşturulması ve müşteriye destek sağlanması gibi adımları içerir. Bu aşamada, banka kredinin tahsili için uygun yasal süreçleri de takip etmelidir.
- 4) Takipteki kredilerin azaltılması: Takipteki kredilerin azaltılması, bankanın kredi riskini azaltmak için kredi verme prosedürlerini gözden geçirmesini gerektirir. Bu aşamada, kredi verme kriterleri ve risk yönetim prosedürleri gözden geçirilerek, gelecekteki takipteki kredilerin sayısının azaltılması hedeflenir.

Sonuç olarak, takipteki kredilerin etkin bir şekilde yönetilmesi, bankanın finansal sağlığı için kritik önem taşır. Bu nedenle, bankaların takipteki kredileri düzenli olarak izlemesi, uygun stratejileri belirlemesi ve müşterilere destek sağlaması önemlidir. Ayrıca, kredi riskini azaltmak için kredi verme kriterleri ve risk yönetim prosedürlerinin gözden geçirilmesi de gereklidir.

2.3.4 Takipteki Kredilerin İzlenme Süreci

Takipteki krediler, kredi ödemelerinin süresinde yapılmaması, beklenen ödemelerin tahsil edilememesi nedeniyle bankaların karşılık ayırması gereken kredilerdir. Takipteki kredilerin izlenme süreci, bankaların bu kredileri takip ederek mümkün olan en kısa sürede tahsil etmeye çalışmalarını içerir. Bu süreç aşağıdaki adımlardan oluşur (Abdioğlu ve Aytekin, 2016: 548-550):

Takip sürecinin başlatılması: Kredi ödemesi geciken veya beklenen ödemeleri yapmayan müşterilerin kredileri, bankalar tarafından takip sürecine alınır. Bu süreçte, kredi sözleşmesinde belirlenen gecikme süresi ve tutarı göz önünde bulundurulur.

Müşteri ile iletişim: Bankalar, takipteki kredi sahipleri ile iletişime geçerek kredi ödemelerinin durumunu ve mümkün olan en kısa sürede ödeme yapmaları gerektiğini bildirirler. Bu aşamada, müşterinin finansal durumu, ödeme planı gibi faktörler de dikkate alınır.

Tahsilat işlemleri: Takipteki kredi sahiplerinin ödeme yapmaması durumunda, bankalar kredi tahsilat işlemlerini başlatırlar. Bu işlemler arasında borçların tahsilatı için icra takibi, avukatlık hizmetleri, haciz işlemleri gibi yöntemler yer alabilir.

Borç yeniden yapılandırma: Takipteki kredi sahiplerinin finansal durumlarının düzeltilmesi veya borçlarını ödeyebilecekleri bir ödeme planı oluşturulması durumunda, bankalar borçların yeniden yapılandırılmasını sağlayabilirler.

Kredi tahsilatı: Takipteki kredi sahiplerinin borçlarını tamamen ödemeleri durumunda, bankalar krediyi tahsil ederler ve kredinin takipten çıkarılması sağlanır.

Takipteki kredilerin izlenme süreci, bankaların müşterilerinin finansal durumlarını ve kredi ödeme planlarını dikkate alarak tahsilat işlemlerini yönetmelerini ve mümkün olan en kısa sürede kredilerini tahsil etmelerini sağlamayı amaçlar.

Takipteki krediler, bankalar için önemli bir risk unsuru oluşturur ve bankaların finansal sağlıklarını etkileyebilir. Bu nedenle, bankalar takipteki kredilerin izlenmesine büyük önem verirler ve bu süreci etkin bir şekilde yönetmek için farklı stratejiler uygularlar (Yücememiş ve Sözer, 2010: 92).

Bunlardan biri, kredi tahsis sürecinde daha sıkı kredi değerlendirme kriterleri kullanarak, takipteki kredi riskini azaltmaktır. Diğer bir strateji ise, takipteki kredilerin tahsilat işlemlerini hızlandırmak için teknoloji kullanımını artırmaktır. Bu amaçla, bankalar çeşitli yazılım ve araçlar kullanarak, kredi tahsilat işlemlerini otomatikleştirirler ve müşterileriyle daha etkin bir şekilde iletişim kurarlar. Takipteki kredilerin izlenmesi sürecinde, bankaların müşterilerinin finansal durumlarını ve ödeme kapasitelerini dikkate almaları büyük önem taşır. Bu nedenle, bankalar, müşterilerinin finansal durumları hakkında düzenli olarak bilgi toplarlar ve mümkün olan en kısa sürede müşterileriyle iletişim kurarlar (Selimler, 2015: 134).

Bazı durumlarda, takipteki kredilerin tahsilatı uzun sürebilir ki bu durumda bankaların borçların tamamen tahsil edilememe riskiyle karşı karşıya kalması mümkündür. Bu durumda, bankaların kredileri zarar olarak kaydetmesi gerekmektedir. Bu işlem, bankaların finansal raporlama süreçlerinde de önemli bir rol oynar ve bankaların kredi risklerini değerlendirmek için kullanılan finansal oranların hesaplanmasında da dikkate alınır (Lök, 2018: 199).

Sonuç olarak, takipteki kredilerin izlenmesi süreci, bankaların kredi risklerini yönetmeleri ve mümkün olan en kısa sürede kredilerini tahsil etmeleri için önemli bir

süreçtir. Bu sürecin etkin bir şekilde yönetilmesi, bankaların finansal sağlıklarını korumalarına ve müşterilerine daha iyi hizmet vermelerine yardımcı olur.

2.3.5 Takipteki Krediler ile İlgili Alınacak Önlemler

Takipteki krediler, bankaların karlılıklarını etkileyen ve finansal risklerini artıran önemli bir sorundur. Bu nedenle, bankalar, takipteki kredilerin yönetimi için birçok önlem almaktadır. Bunlar arasında, kredi değerlendirme sürecinde daha sıkı kriterler kullanmak, erken uyarı sistemleri geliştirmek, kredi tahsilat süreçlerini hızlandırmak, profesyonel destek almak ve çift imza uygulaması yapmak gibi önlemler yer alır (Koyuncu ve Saka, 2011: 115-117).

- Bankalar, kredi tahsis sürecinde müşterilerinin finansal durumlarını daha iyi analiz etmek için daha sıkı kriterler kullanabilirler. Bu kriterler arasında, müşterilerin kredi ödeme geçmişi, gelir durumu, iş durumu ve diğer finansal göstergeler yer alabilir. Bu sayede, bankalar, kredi tahsis sürecinde daha doğru kararlar alarak takipteki kredi riskini azaltabilirler.
- Bankalar, takipteki kredilerin yönetiminde erken uyarı sistemleri geliştirebilirler. Bu sistemler, takipteki kredilerin erken aşamalarında tespit edilmesine ve müşterilerle erken iletişim kurulmasına olanak tanır. Bu sayede, krediler tamamen takibe düşmeden önce müşterilerle birlikte çözümler üretmek mümkün olabilir.
- Bankalar, kredi tahsilat süreçlerini hızlandırmak için teknolojik çözümler kullanabilirler. Bu çözümler arasında, otomatik tahsilat sistemleri, borçlu müşterilerle doğrudan iletişim kuran yazılımlar ve takipteki kredilerin yönetimini kolaylaştıran araçlar yer alabilir. Bu sayede, bankalar, tahsilat süreçlerini hızlandırarak müşterilerinden daha hızlı bir şekilde kredilerini tahsil edebilirler.

- Bankalar, takipteki kredilerin tahsili için profesyonel destek alabilirler. Bu destek, özellikle büyük borçların tahsilatı için gereklidir. Bu noktada, bankalar, avukatlar ve tahsilat şirketleri gibi profesyonel kuruluşlarla iş birliği yapabilirler.
- Bankalar, kredi tahsis sürecinde çift imza uygulaması yaparak takipteki kredi riskini azaltabilirler. Bu uygulama, kredi tahsis kararlarını daha fazla kişinin onaylamasını gerektirir ve bu sayede yanlış kararların önüne geçilmesine yardımcı olur.

2.4 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Toplam Krediler ve Takipteki Kredilerin Durumu

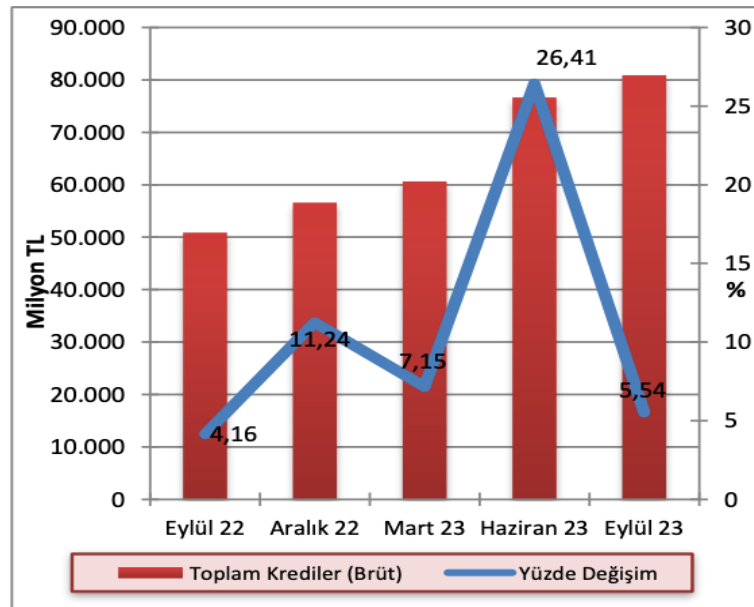
2023 yılının Eylül ayında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki kredi piyasasına bakıldığında, işletme kredilerinin toplamı 56.308,8 milyon Türk Lirası’na ulaşarak kredi portföyünde en büyük paya sahiptir. Bu değer, kredi piyasasındaki genel dağılımı göstermesi açısından dikkat çekicidir. İşletme kredilerini takip eden en büyük ikinci kategori ise 14.519 milyon Türk Lirası ile tüketici kredileridir. Bu durum, Kuzey Kıbrıs’ta hem işletme hem de tüketici kredilerinin ekonomide önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo1: Kredilerin Türleri Doğrultusunda Dağılımları (Milyon TL)

Kredi Türleri	2022		2023		
	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
İşletme Kredileri	36.259,2	40.001,4	42.455,2	54.307,9	56.308,8
Tüketici Kredileri	8.606,6	9.376,5	10.617,0	13.483,3	14.519,0
Kredi Kartları	1.504,1	1.770,5	1.939,4	2.520,1	2.910,6
İskonto ve İştira Senetleri	901,9	1.115,8	1.172,7	1.787,2	1.854,2
Diğer Yatırım Kredi	286,9	290,1	95,1	173,9	170,5
İthalat Kredileri	0,9	2,6	1,1	1,4	1,4

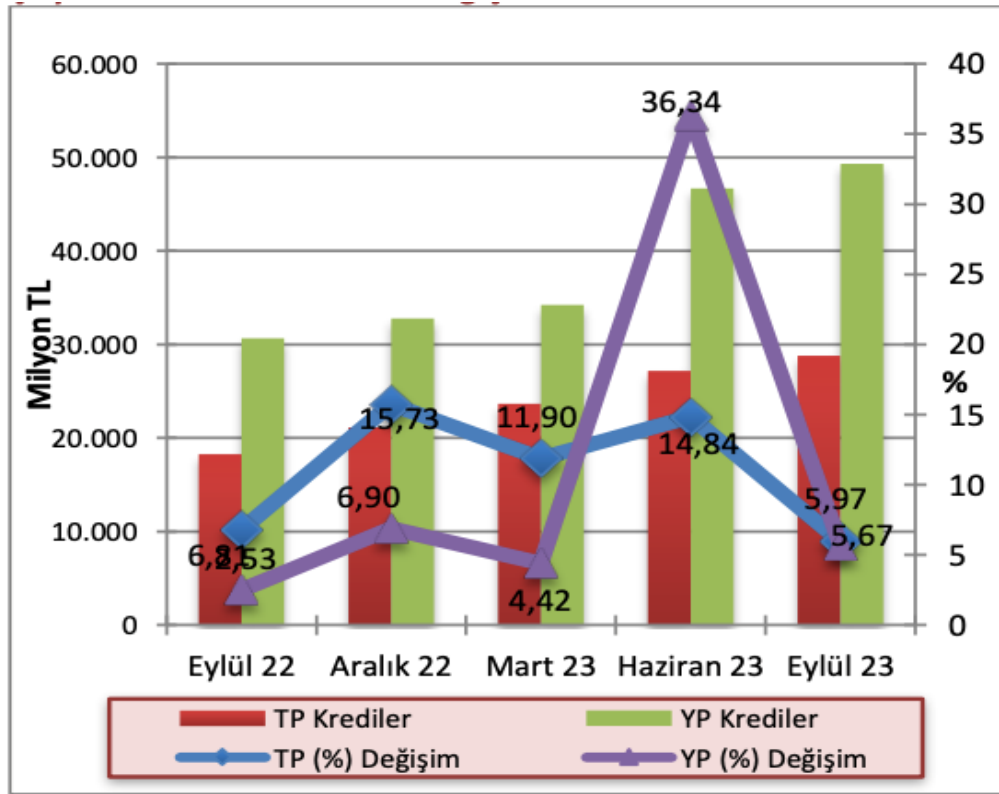
Fon Kaynaklı Krediler	55,3	55,7	56,9	74,6	79,9
İhtisas Kredileri	113,4	234,0	393,8	464,4	434,3
İhracat Kredileri	13,0	10,0	25,0	43,0	40,5
KKTCMB Kaynaklı Krediler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
KKTCMB Aracılığıyla Kullandırılan Krediler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Müşteri Adına Menkul Değer Alım Kredileri	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
İhracat Garantili Yatırım Kredileri	329,9	336,5	344,9	253,3	272,0
Diğer Krediler	885,7	754,2	811,4	758,5	1.544,8
Toplam Krediler	48.956,9	53.947,4	57.912,5	73.867,6	78.136,0

2023 yılının üçüncü çeyreğinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde brüt kredilerin hacmi, önceki çeyreğe kıyasla %5,54 oranında bir artış kaydetmiştir. Bu dönemdeki artış, kredi piyasasının canlılığını ve büyüme eğilimini yansıtmaktadır. Özellikle eylül 2022-2023 aralığındaki bir yıllık süreçte, brüt kredilerde toplamda 30.023,3 milyon Türk Lirası'lık bir artış görülmüştür. Bu, yıllık bazda kredi piyasasındaki genişlemenin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir.

Şekil 2.1: Brüt Kredilerin Gelişimi ve Çeyrek Dönemlik Yüzde Değişim

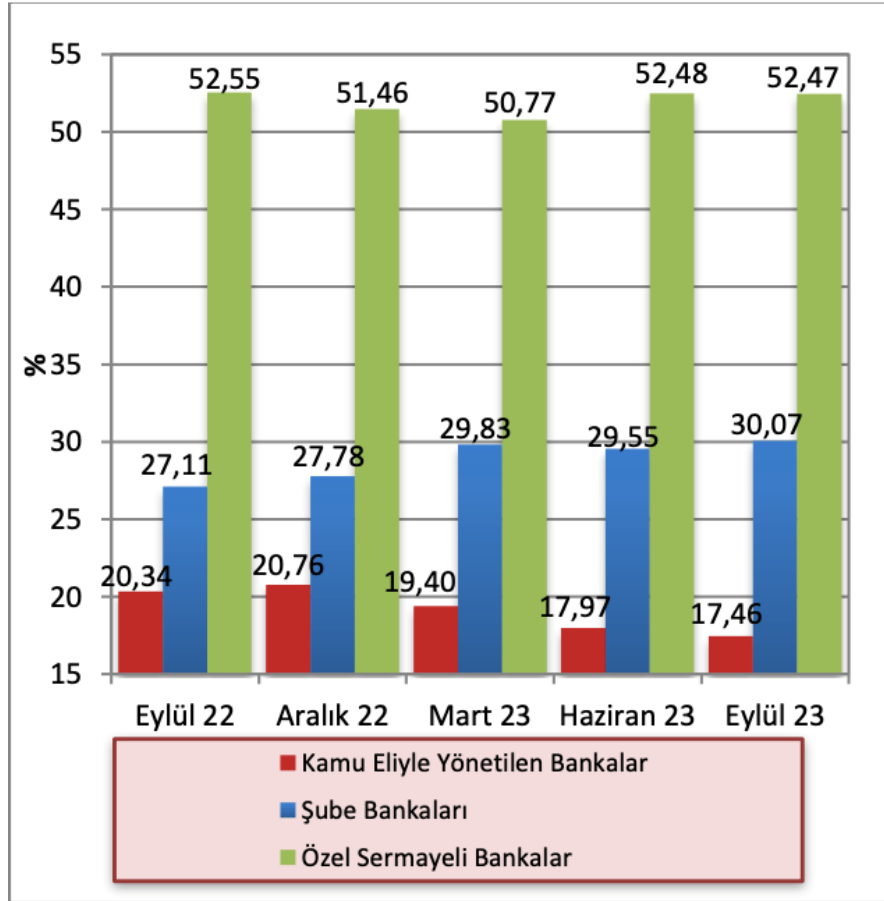
2023'ün üçüncü çeyreği itibari ile kredilerin dağılımı iki ana para birimine göre farklılık göstermiştir. Bu dönemde, toplam kredilerin 28.795,2 milyon Türk Lirası Türk Parasına (TP), 49.340,8 milyon Türk Lirası ise Yabancı Paraya (YP) denk gelmektedir. Ayrıca, bir önceki çeyreğe kıyasla TP cinsinden kredilerde %5,97, YP cinsinden kredilerde ise %5,67 oranında bir artış yaşanmıştır. Bu veriler, her iki para birimi cinsinden kredilerin benzer bir büyüme trendi izlediğini ve Kuzey Kıbrıs ekonomisindeki finansal aktivitelerin sağlıklı bir gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2.2: Bankacılık Sektörü Kredileri TP ve YP Ayrımı ve Çeyrek Dönemlik Yüzdesel Değişim

2023'ün üçüncü çeyreğinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki brüt kredilerin banka gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, kamu eliyle yönetilen bankaların pazar payında bir önceki çeyreğe göre küçük bir düşüş yaşandığı

görülmektedir. Bu dönemde, kamu bankalarının payı %17,97’den %17,46’ya gerilemiştir.

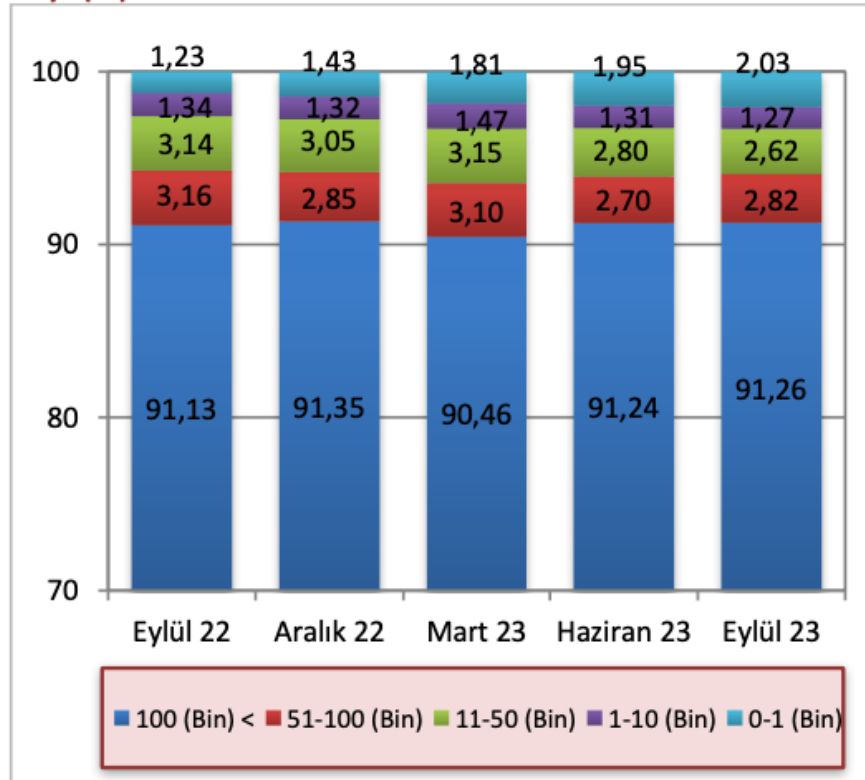

Şekil 2.3: Banka Gruplarına Göre Brüt Kredilerin Payları (%)

Özel sermayeli bankaların durumu da benzer bir trend izlemiş ve onların pazar payı %52,48’den %52,47’ye hafifçe azalmıştır. 2022-2023 aralığındaki bir yıllık süreçte, şube bankalarının pazar payında bir artış meydana gelmiş, özel sermayeli ve kamu bankalarının paylarında ise azalma gözlemlenmiştir.

2023 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki kredi piyasasında, 100 bin Türk Lirası ve üzeri tutardaki kredilerin toplam krediler içindeki payı %91,26’ya ulaşmıştır. Bu, büyük meblağlı kredilerin piyasada hakim

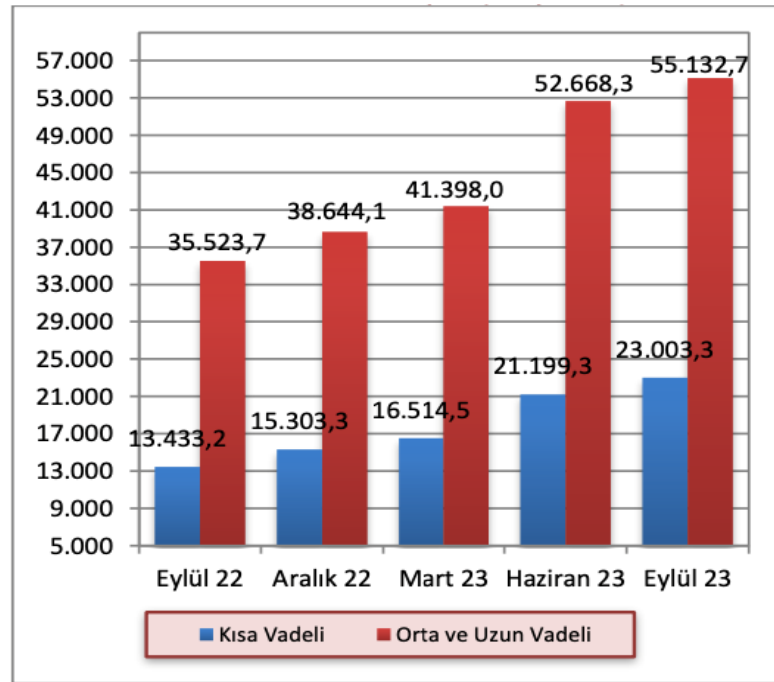
konumda olduğunu gösterir. Aynı dönemde, kredi büyüklüklerine göre sıralamada ikinci sırayı %2,82’lik bir pay ile 51-100 bin TL aralığındaki krediler almıştır. Daha küçük tutarlardaki kredilerin dağılımına bakıldığında, 11-50 bin TL aralığındaki krediler toplam kredilerin %2,62’sini, en küçük dilim olan 0-1 bin TL aralığındaki krediler ise %2,03’ünü oluşturmuştur. Bu veriler, kredi dağılımında büyük meblağların ağırlıklı olduğunu, ancak küçük tutarlı kredilerin de piyasada varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Sektördeki en düşük kredi kullanımı %1,27’lik bir pay ile 1-10 bin TL aralığındaki kredilerde gerçekleşmiştir.

Şekil 2.4 Kredi Tutarlarının Toplam Krediler Payı (%)

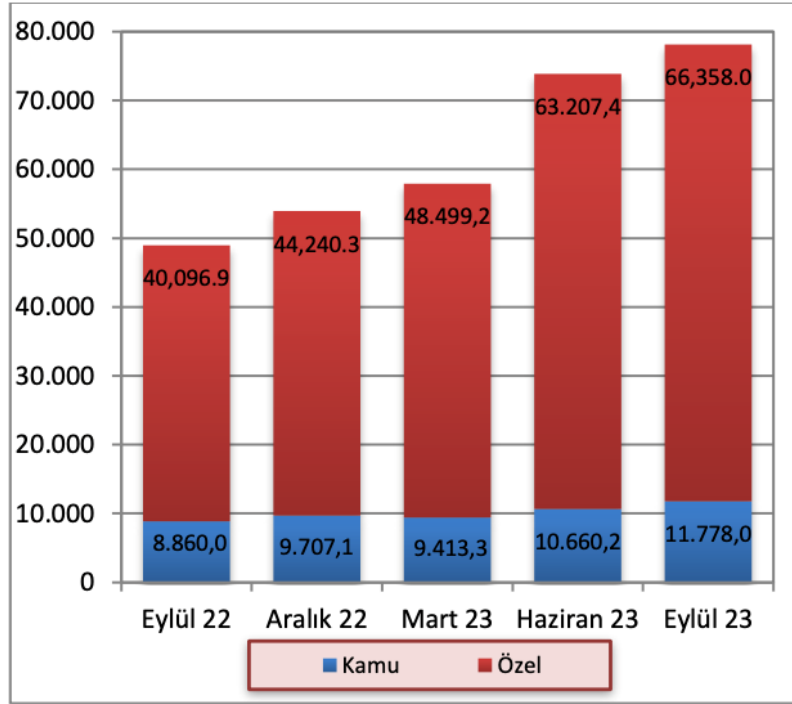
2023 yılının üçüncü çeyreğinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde kredi vadelerine göre bir önceki çeyrek döneme kıyasla önemli değişiklikler görülmüştür. Kısa vadeli krediler bu dönemde 21.199,3 milyon Türk Lirası’ndan 23.003,3 milyon Türk Lirası’na yükselmiş, bu da belirgin bir artışı işaret etmektedir. İncelenen

dönemde, orta ve uzun vadeli kredi segmentinde önemli bir büyüme gözlemlenmiştir. Kredi hacmi, 52.668,3 milyon Türk Lirası'ndan 55.132,7 milyon Türk Lirası'na yükselmiş, bu %4,67'lik bir artışı temsil etmektedir. Eylül 2022'den Eylül 2023'e kadar olan bir yıllık süreçte, kısa vadeli kredilerde %71,24'lük bir büyüme gerçekleşirken, orta ve uzun vadeli kredilerde de %55,2'lik bir artış yaşanmıştır. Bu oranlar, kredi piyasasının kısa vadeli ve orta-uzun vadeli her iki segmentinde de sağlıklı ve dengeli bir büyüme sergilediğini işaret etmektedir. Özellikle kısa vadeli kredilerdeki bu yüksek artış, işletmelerin ve bireylerin likidite ihtiyaçlarının arttığını ve ekonomik aktivitelerin canlandığını gösterirken, orta ve uzun vadeli kredilerdeki artış, daha sürdürülebilir ve uzun dönemli finansman ihtiyaçlarının karşılandığını göstermektedir. Bu doğrultuda kısa vadeli kredilerin bu kadar yüksek bir oranda artması, işletmelerin ve bireylerin kısa vadeli finansman ihtiyaçlarının arttığını işaret edebilmektedir. Öte yandan, orta ve uzun vadeli kredilerin artışı, daha uzun vadeli yatırım ve finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

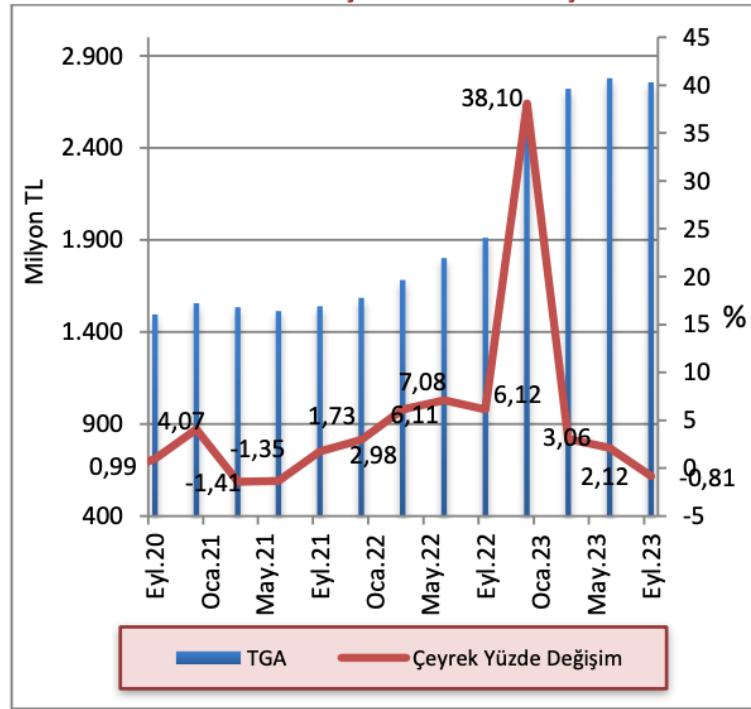
Şekil 2.5 Kredilerde Vade Yapısı (Milyon TL)

2023 yılının Eylül ayı itibarıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki bankacılık sektörünün toplam kredileri incelendiğinde, %84,93'lük büyük bir bölümünün özel sektöre kullandırıldığı görülmektedir. Kamu sektörüne kullandırılan krediler ise toplam kredilerin %15,07'sini oluşturmaktadır. Bu dağılım, özel sektörün bankacılık sektöründeki finansman ihtiyaçlarının kamu sektörüne göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. İncelenen dönem boyunca, kamu sektörüne yönelik kredi hacminde dikkate değer bir artış gözlemlenmiştir. Önceki çeyreğe kıyasla, kamu kesimine verilen krediler 10.660,2 milyon TL'den 11.778 milyon TL'ye yükselmiş, bu %10,48'lik bir artışı ifade etmektedir. Aynı zamanda, özel sektör tarafından kullanılan kredi miktarı da 63.207,4 milyon TL'den 66.358 milyon TL'ye çıkmış, bu da %4,99'luk bir artışa işaret etmektedir. Eylül 2022'den Eylül 2023'e kadar olan bir yıllık süreçte, kamu sektörüne sağlanan kredilerde %32,93'lük bir artış meydana gelmiştir. Özel sektöre kullandırılan kredilerde ise daha dikkat çekici bir büyüme olan %65,49'luk bir artış yaşanmıştır. Bu veriler, kredi piyasasının dinamiklerinde kamu ve özel sektör arasındaki farklı büyüme oranlarını ve sektörlerin finansal ihtiyaçlarının nasıl değiştiğini yansıtmaktadır. Bu oranlar, özellikle özel sektörün finansman ihtiyaçlarının önemli ölçüde arttığını ve bu sektörün ekonomideki etkinliğinin arttığını göstermektedir. Ayrıca, kamu kesiminin de finansman ihtiyaçlarında bir artış olduğu ancak bu artışın özel sektöre göre daha düşük oranda olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 2.6: Kredilerde Kamu ve Özel Sektör Dağılımları (Milyon TL)

Takipteki kredilere ve tahsili geçmiş alacaklara bakıldığında ise 2023 yılının Haziran sonunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki bankacılık sektörünün toplam tahsili gecikmiş alacakları 2.778,2 milyon Türk Lirası iken, bu miktar Eylül ayı sonuna kadar %0,81'lik bir azalışla 2.755,6 milyon Türk Lirası'na gerilemiştir. Bu, birkaç aylık kısa bir süre içerisinde tahsili gecikmiş alacaklarda hafif bir düşüş olduğunu gösterir. Ancak, bir önceki yılın aynı dönemine göre tahsili gecikmiş alacaklarda %44,17'lik bir artış yaşandığı dikkate alındığında, bu alacakların uzun vadede önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Bu, kredilerin geri ödemelerinde yaşanan zorlukların veya ekonomik şartların zorlaşmasının bir göstergesi olabilir. Bu tür artışlar, bankacılık sektörü için risk faktörlerini artırabilir ve kredi verme politikalarının gözden geçirilmesini gerektirebilir. Özellikle, artan tahsili gecikmiş alacaklar, bankaların mali sağlamlığını ve kredi verme kapasitesini etkileyebilecek unsurlardandır.

Şekil 2.7: Tahsili Geçmiş Alacakların Gelişimi
(KKTTCMB,2023)

2023'ün üçüncü çeyreğinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde banka gruplarına göre toplam Tahsili Gecikmiş Alacaklar (TGA) içindeki paylar önemli değişiklikler göstermiştir. Haziran 2023'ten Eylül 2023'e kadar olan dönemde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki bankacılık sektörünün dinamikleri, özellikle kamu ve özel bankalar arasındaki pay dağılımında dikkate değer değişimler göstermiştir. Kamu bankalarının Toplam Genel Aktifler (TGA) içindeki oranının Haziran ayındaki %7,86'dan Eylül ayına gelindiğinde %7,8'e düşüşü, bu bankaların piyasa paylarında yaşanan hafif gerilemeyi işaret eder. Buna paralel olarak, özel sermayeli bankaların TGA içerisindeki payı da %75,4'ten %75,37'ye küçük bir azalma göstermiştir. Bu dönemde şube bankalarının TGA içindeki payının %16,74'ten %16,83'e çıkması, bu banka türünün pazardaki etkinliğinin arttığını gösteren bir işaret olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, Eylül 2022 ile Eylül 2023 arasındaki bir yıllık analizde, özel sermayeli bankaların TGA'daki payının %73,46'dan %75,37'ye yükselmesi ve şube bankalarının payının %14,62'den %16,83'e çıkması, bu banka

gruplarının sektör içindeki ağırlıklarının arttığını göstermektedir. Bu artış, kamu bankalarının aynı dönemdeki pay düşüşüyle kontrast oluşturmakta, %11,91'den %7,8'e düşen oranlarıyla kamu bankalarının piyasa etkisinin azaldığını göstermektedir. 2023 yılının üçüncü çeyreğinde kaydedilen toplam aktiflerin 200.147,1 milyon TL ve toplam brüt kredilerin 80.891,6 milyon TL olması, KKTC bankacılık sektörünün genel sağlığını ve büyüklüğünü ortaya koymaktadır. TGA'ların 2.755,6 milyon TL ve özel karşılıkların 1.498,5 milyon TL olarak kaydedilmesi, bankaların risk yönetimine ve finansal güvenliğe olan odaklarını yansıtmaktadır. Kamu bankalarında Eylül 2023 itibarıyla kaydedilen toplam aktiflerin 36.227,1 milyon TL, toplam brüt kredilerin 14.125,9 milyon TL, TGA'ların 214,9 milyon TL ve özel karşılıkların 213,1 milyon TL olması, bu banka grubunun mali yapısının ve piyasa içindeki konumunun detaylı bir analizini sağlamaktadır.

2023 yılının Eylül ayında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde banka gruplarına göre finansal durum aşağıda verilmiştir (KKTCMB, 2023):

Kamu Eliyle Yönetilen Bankalar:

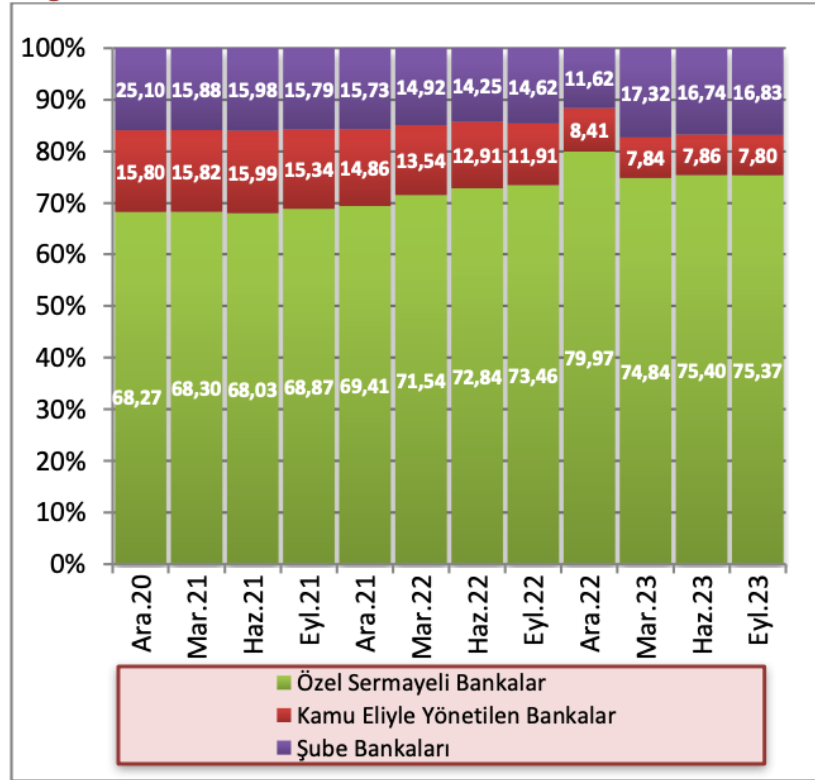
- Toplam Aktifler: 36.227,1 milyon Türk Lirası.
- Toplam Brüt Krediler: 14.125,9 milyon Türk Lirası.
- Tahsili Gecikmiş Alacaklar (TGA): 214,9 milyon Türk Lirası.
- Özel Karşılıklar: 213,1 milyon Türk Lirası.

Özel Sermayeli Bankalar:

- Toplam Aktifler: 87.414,2 milyon Türk Lirası.
- Toplam Brüt Krediler: 42.445 milyon Türk Lirası.
- TGA: 2.077 milyon Türk Lirası.
- Özel Karşılıklar: 1.033,1 milyon Türk Lirası.

Şube Bankaları:

- Toplam Aktifler: 76.505,8 milyon Türk Lirası.
- Toplam Brüt Krediler: 24.320,7 milyon Türk Lirası.
- TGA: 463,7 milyon Türk Lirası.
- Özel Karşılıklar: 252,3 milyon Türk Lirası.

Şekil 2.8: Banka Gruplarına Göre Takipteki Alacakların Dağılımı (KKTOMB,2023)

Tahsili Gecikmiş Alacaklar (TGA) dönüşüm oranı ve özel karşılıkların durumu aşağıdaki biçimde özetlenebilmektedir:

TGA Dönüşüm Oranı

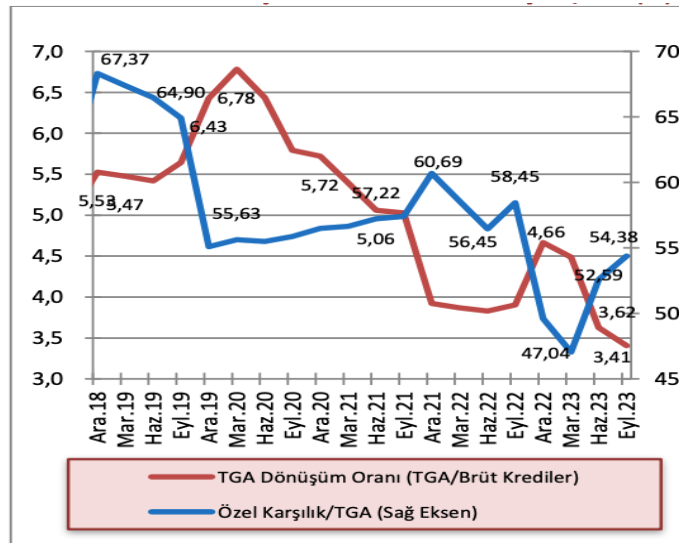
- 2020 yılı Mart ayından başlayarak düşüşe geçen TGA (dönüşüm oranı, 2022 yılı Eylül ayında artışa geçmiştir. Bu dönemdeki sürekli yükseliş, Aralık ayında TGA dönüşüm oranının %4,89 seviyesine ulaşmasıyla sonuçlanmıştır.

Bu veriler, TGA dönüşüm oranının iki yıl süren bir düşüş trendinin ardından belirgin bir toparlanma gösterdiğini işaret etmektedir.

- 2023 yılının Mart ayında tekrar düşüş trendine giren oran, Mart ayında %4,49, Haziran ayında %3,62 ve Eylül ayında %3,41 seviyesine gerilemiştir. Bu, tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranının düşüşte olduğunu gösterir, bu da alacakların yönetimi ve tahsilatındaki iyileşmeyi işaret edebilir.

Özel Karşılıkların TGA'ya Oranı

- 2023 yılının Haziran ayında, TGA için ayrılan özel karşılıkların toplam TGA'ya oranı %52,59 olarak kaydedilmiştir. Bu oran, yılın Eylül ayına kadar 1,79 puanlık bir artış göstererek %54,38 seviyesine ulaşmıştır. Bu veriler, TGA için ayrılan özel karşılıkların artan bir oranını göstermekte ve bu durum, TGA'nın genel sağlığı ve mali durum üzerindeki potansiyel etkileri açısından önem taşımaktadır. Bu artış, bankaların tahsili gecikmiş alacaklar için daha fazla finansal kaynak ayırdığını gösterir. Bu durum, alacakların tahsil edilmesi konusundaki risklerin yönetilmesi açısından önemlidir ve bankaların daha ihtiyatlı bir yaklaşım benimsediğini gösterir.

Şekil 2.9: TGA Dönüşüm Oranı ve Özel Karşılık/TGA(%) (KKTCMB, 2023)

Bölüm 3

LİTERATÜR TARAMASI

3.1 Literatür Taraması

Bercoff vd. (2002) tarafından yapılan çalışmada 1993 ve 1996 yıllarında Arjantin'deki ticari ve tasarruf bankaları için takipteki kredileri etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu analizde AFT modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda bankanın kendi iç değişkeni olan bankanın büyüklüğünün pozitif bir etkiye sahip olduğu aktif büyümenin ise negatif bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. İşletme maliyeti, peso kredilere maruz kalma, kredi büyümesi ve yabancı faiz oranı gibi değişkenlerin olumsuz bir etkiye sahip olduğu para çarpanı, rezerv yeterliliği, kurumsal özellikler ve tekila etkisi gibi değişkenlerin ise olumlu bir etkiye sahip olduğu bulgusuna varılmıştır.

Ranjan ve Dhal (2003), “Takipteki Krediler ve Kredi Koşulları Hindistan’daki Kamu Sektörü Bankaları: Ampirik Bir Değerlendirme” adlı çalışmalarında, takipteki kredi değişkeni ile faiz oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki elde edilmiştir. Başka bir ifadeyle, faiz oranları arttırıldığında kredilerin de maliyetleri arttığı için kredi kullananların ödeyeceği tutarın artacağı tespit edilmiştir.

Fofack (2005) tarafından yapılan araştırmada ise 1993 ve 2002 yıllarında on altı Sahra Altı Afrika ülkeleri için takipteki kredilerin makroekonomik faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu analizde panel veri regresyonu uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişken olan reel efektif döviz kuru ve reel faiz

oranındaki değişmelerin anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğu, kiři başına dūřen gayri safi yurt içi hasılanın ise negatif ve anlamlı olduğu bulgusuna varılmıştır.

Das ve Ghosh (2007) ise, Hindistan'daki kamu bankalarının sorunlu kredileri üzerinde makroekonomik ve banka bazlı değişkenlerin etkisini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Araştırmanın metodolojisinde panel veri analizi kullanılmıştır. Bulgular, ekonomik büyüme oranı gibi makroekonomik değişkenlerin ve banka faaliyet gideri, reel kredi büyümesi gibi bankacılık sektörüne özgü değişkenlerin sorunlu kredi oranları üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, net faiz marjının sorunlu krediler üzerindeki etkisinin belirgin olmadığı tespit edilmiştir.

Khemraj ve Pasha (2009) yılında yaptıkları çalışmada Panel veri analiz yöntemi ile, Guyana bankacılık sektörünün sahip olduğu sorunlu kredileri üzerine etki eden değişkenlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 1994-2004 yılları arası dönemi kapsamakta olup veriler yıllık olarak kullanılmıştır. Araştırmada bağımlı değişkeni temsilen sorunlu kredi oranı, bağımsız değişkenler olarak ise, Reel döviz kuru oranı, Faiz oranı, büyüme oranı kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda, sorunlu krediler ile faiz oranları ve reel döviz kurunun arasında pozitif ilişki olduğu ve takipteki kredilerle GSYH arasında ise yine anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Saka (2010)'nın gerçekleştirdiği araştırma, Türkiye ekonomisinde takibe dūřen kredilerin etkisini, çeşitli makroekonomik değişkenler üzerinden incelenmektedir. Bu çalışmada, 1986 ile 2008 yılları arasını kapsayan yıllık veriler temel alınarak yapılan regresyon analizinin bulguları, takipteki krediler ve özel sektöre verilen yurt içi krediler arasında %1 istatistiki düzeyde anlamlı bir negatif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, araştırma, takibe dūřmüř krediler ile bankalararası faiz oranı ve kiři başına dūřen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) arasında pozitif bir ilişki

saptamıştır, ancak bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgular, kredilerin takibe düşme durumunun ekonomik göstergeler üzerindeki etkilerini değerlendirmek için önemli bir temel teşkil etmektedir.

Espinoza ve Prasad (2010)'ın yürüttükleri araştırma ise, Körfez Arap İş Birliği Konseyi (KAİK) Bölgesindeki bankacılık sistemine dahil 80 bankanın verilerini kullanarak, sorunlu krediler üzerinde etkili olabilecek makroekonomik değişkenleri analiz etmeyi hedeflemektedir. Araştırma, 1995 ile 2008 yılları arasındaki üç aylık verileri temel alarak panel veri analizi metodunu uygulamıştır. Ortaya konulan sonuçlar, takipteki kredilerle GSYH arasındaki ilişkinin negatif olduğu, faiz oranı ile GSYH arasında ise pozitif bir ilişki bulunduğunu göstermektedir.

Nkusu (2011)'nin çalışması ise, 26 ülkenin verilerini kullanarak, gelişmiş ülkelerdeki sorunlu krediler ile çeşitli makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yöntemiyle incelemektedir. Araştırmanın bulguları, makroekonomik göstergeler kötüleştiğinde, özellikle işsizlik oranlarının artması ve varlık fiyatlarının düşmesinin sorunlu kredilerin artışına yol açtığını göstermektedir. Ayrıca, enflasyon artışının sorunlu krediler üzerinde pozitif bir etki yarattığı, kredi/GSYİH oranı ile sorunlu krediler arasında ise negatif bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Koyuncu ve Saka (2011) tarafından yapılan çalışmada takipteki kredilerin özel sektöre verilen kredilerle yatırım üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu çalışmada 1986 ve 2008 yıllarındaki veriler baz alınarak Çoklu Regresyon analizi uygulanmıştır. Bulunan analiz sonucuna göre takipteki kredilerin yatırımları ve yurtiçi kredileri negatif yönde etkilediği ve analiz sonucu ortaya çıkan negatif ilişkinin %1 istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Kastrati (2011) tarafından yapılan çalışmada 1994 ve 2009 yılları için on beş geçiş ekonomisinde yer alan Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya,

Bosna Hersek, Gürcistan, Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya, Moldova, Karadağ, Kosova, Romanya, Sırbistan, Ukrayna ülkelerindeki bankaların takipteki krediler üzerinde makroekonomik faktörlerin etkisinin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada dinamik panel veri modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişkenler olan gayri safi yurt içi hasıla büyümesi ve enflasyonun önemli oranda negatif bir etkiye sahip olduğu, bankacılık sektöründeki rekabetin ise anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında 2009 yılındaki kukla değişkenin anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu bulgusuna da varılmıştır.

Adebola vd. (2011) tarafından yapılan çalışmada 2007 ve 2009 yıllarında Malezya İslami bankalarındaki takipteki krediler üzerindeki makroekonomik faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu analizde ARDL sınır testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişkenler olan uzun dönem faiz oranının anlamlı pozitif bir etkiye sahip olduğu, üretici fiyat endeksinin ise negatif anlamlı bir etkiye sahip olduğu, sanayi fiyat endeksinin ise pozitif ve anlamsız olduğu bulgusuna varılmıştır.

Swamy (2012) tarafından yapılan çalışmada 1997 ve 2009 yıllarında Hindistan bankacılık sektörü ile ilgili takipteki kredileri etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu analizde panel veri regresyonu uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda bankanın kendi iç değişkeni olan aktif karlılığı ile güçlü pozitif bir ilişki olduğu bankanın büyüklüğü ile negatif bir ilişkiye sahip olduğu makroekonomik faktörler arasında bulunan GSYH, sermaye yeterlilik oranı ile tasarruf oranı ve takipteki krediler arasında bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Macit ve Keçeli (2012), yapmış oldukları çalışmada Türkiye’de 2005-2011 yılları arasında katılım bankacılığı alanında faaliyet gösteren bankaların takipteki kredi oranını belirleyen içsel ve dışsal faktörler araştırılmıştır. Çalışmanın araştırma

sonuçlarına göre kredilerin toplam varlıklara oranı daha yüksek olan bankalarda takipteki kredi oranının göreceli düşük seyrettiği görülmüştür. Aktif büyüklüğü de takipteki kredi oranını da olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, GSYİH büyüme oranındaki düşüş takipteki kredi oranını artırırken, döviz kuru düzeyi ve enflasyon oranının takipteki kredilere önemli bir etkisi bulunmamaktadır. Ayrıca işsizlik oranındaki artışın takipteki düşen kredileri önemli ölçüde artırdığı görülmektedir.

Mileris (2012) yaptığı çalışmada, kredi portföyü üzerinde etki gücüne sahip bazı makroekonomik unsurları belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 2008-2011 arasında faaliyet yürüten 22 Avrupa'ya ait bankaların verileri kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları sonucunda, bankacılık sektörüne ait olmayan tüketim, enflasyon, işsizlik, dış ticaret ve reel büyüme gibi değişkenlerin takipteki kredi miktarı üzerinde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Çamoğlu ve Akıncı (2012) tarafından yapılan çalışmada 1999 ve 2010 yıllarında finans sektöründe önemli bir kalem olan kredi piyasasının gelişmesinde makroekonomik nedenler ile finansal sorunlar üzerinde durulmuştur. Analizde inşaat sektörü ile emlak sektörüne verilen krediler baz alınmıştır. Yapılan analizde Granger nedensellik testi ile Johansen eşbütünleşme analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre inşaat ve emlak sektörünün kullandığı krediler ile reel kredi hacmi arasında çift yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Vatansever ve Hepşen (2013) tarafından yapılan çalışmada 2007 ve 2013 yılları için Türkiye'de bankalarda takibe düşen krediler üzerinde makroekonomik faktörlerin etkisinin analizi yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada Eşbütünleşme testi ve Lineer regresyon modeli uygulanmıştır. Bu analiz sonucunda sektördeki güven endeksi, kredi varlık oranı, borç oranı, tüketici fiyat endeksi gibi bankanın iç değişkenleri ve makroekonomik değişkenler olan Euro/ TL döviz kuru oranı ve para

arzındaki değişikliklerin önemli bir etkiye sahip olmadığı, sanayi üretim endeksi, BİST100, bankaların verimsizlik oranının negatif bir etkiye sahip olduğu, sermaye yeterlilik oranı, öz sermaye karlılığı ve işsizlik oranlarının ise pozitif bir etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Messai ve Jouini (2013), “Donuk kredilerin mikro ve makro belirleyicileri” başlıklı çalışmalarında, 2008 mortgage krizi sonrası finansal sorunlar yaşayan İtalya, Yunanistan ve İspanya’da çalışan 85 bankaya ait 2004- 2008 dönemi verilerine dayalı panel veri analizi kullanılarak sorunlu krediler üzerinde etkiye sahip unsurları belirlemeye çalışmışlardır. Bağımlı değişken olarak çalışmada sorunlu kredileri temsilen takibe düşen krediler baz alınırken, bağımsız değişken olarak ise işsizlik oranı, reel faiz oranı ve büyüme oranı kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, takibe düşen krediler, bankaların ekonomik büyümesini ve karlılığını azalttığını; işsizlik, düşük kredi kalitesi, reel faiz oranları ve toplam borç rezervleri ise takibe düşen kredi kredileri arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ahmad ve Bashir (2013) tarafından yapılan çalışmada 1990 ve 2011 yılları için Pakistan’daki bankalardaki takipteki krediler üzerinde makroekonomik faktörlerin etkisinin analizi yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada panel veri modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişkenler olan gayri safi yurt içi hasıla büyümesi, faiz oranı, enflasyon oranı, ihracat oranı ve sanayi üretiminin katsayılarının negatif ve anlamlı olduğu, tüketici fiyat endeksinin anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu, işsizlik oranı, reel efektif döviz kuru ve doğrudan yabancı yatırım oranının ise önemsiz olduğu bulgusuna varılmıştır.

Curak vd. (2013), “Takipteki kredilerin belirleyicileri- Güneydoğu Avrupa bankacılık sistemlerinden kanıtlar” adlı çalışmada Güneydoğu Avrupa’da yer alan 10 ülkeye ilişkin 69 bankanın 2003-2010 dönemindeki verileri incelenmiştir. Panel veri

analizi yöntemlerinden dinamik panelin GMM metodunun kullanıldığı çalışmada, GSYİH ile takibe düşen krediler arasında negatif, “enflasyon, reel faiz oranı ve özkaynaklar/aktif oranı” ile takibe düşen krediler arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Prasanna vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada 2000 ve 2012 yıllarında Hindistan bankacılık sektörü ile ilgili takipteki kredilerin geri ödenmesini etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu analizde panel veri regresyonu uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik faktörler arasında yer alan gayri safi yurt içi hasıla, tasarruf oranı ve kişi başına düşen gelirdeki büyüme oranının önemli ölçüde negatif ilişkiye sahip olduğu faiz oranı ve toplam harcama oranlarının pozitif bir ilişkiye sahip olduğu döviz kurları ve borsalardaki ani değişikliklerin ise ters bir etkiye sahip olduğu bulgusuna varılmıştır.

Skarica (2014), “Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde sorunlu kredilerin belirleyicileri” adlı çalışmada, Avrupa gelişmekte olan piyasalarında takipteki kredi oranındaki değişikliklerin belirleyicilerini analiz etmektedir. Model, Q3:2007 ve Q3:2012 arasında yedi Orta ve Doğu Avrupa (CEE) ülkesi için bir sabit etkiler tahmincisi kullanılarak bir panel veri setinde tahmin edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, işsizlik ve enflasyon değerindeki artışın sorunlu kredi oranlarını arttırdığı, reel GSYİH’deki büyümenin kredi sorunlu kredilere negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akinlo ve Emmanuel (2014) tarafından yapılan çalışmada 1981 ve 2011 yıllarında Nijerya bankaları için takipteki krediler üzerinde makroekonomik faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu analizde makroekonomik model tahmin edilmiştir. Bulunan tahminler sonucunda ekonomik büyümenin uzun vadede takipteki krediler üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu, döviz kurunun ve özel sektöre verilen

kredilerin ise olumlu fakat düşük bir etkiye sahip olduğu, kısa dönemde ise döviz kurunun ve özel sektöre verilen kredilerin tekrardan önem arz ettiği ve takipteki kredilerin temel etkenlerinin kredi faiz oranı ve borsa endeksi olduğu bulgusuna varılmıştır.

Şahbaz ve İnkaya (2014) tarafından çalışmada sorunlu kredilerin kriz döneminde daha çok arttığı savunularak 1998 ve 2003 yıllarına ait çeyrek dönemli verileri baz alınarak sorunlu kredilerle makroekonomik değişkenler olan GSYİH reel büyüme oranı, özel tüketim harcamaları ve özel sabit sermaye harcamaları arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu çalışmalarında Granger nedensellik testi ve VAR yöntemini kullanmışlardır. Analiz sonucunda sorunlu kredilerin makroekonomik değişkenler ile aralarında uzun dönemli bir ilişki olduğunu Granger nedensellik testi ile bu ilişkinin çift yönlü olduğunu tespit etmişlerdir.

Karahanoglu ve Ercan (2015) tarafından yapılan çalışmada 2005 ve 2015 yılları için Türkiye’de takipteki kredileri etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada VAR yöntemi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda BİST100 endeksindeki artış karşısında ilk dönemlerde pozitif bir etkiye sahip olduğu sonraki dönemlerde ise negatif bir etkiye sahip olduğu, Euro/ TL döviz kuru oranındaki ve sanayi üretim endeksindeki artış ve azalışın TGA üzerinde negatif bir etki yarattığı Dolar/TL döviz kurundaki artış ve azalışın ise pozitif bir etki yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Hassan vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada Pakistan bankacılığında takipteki kredileri etkileyen faktörler analiz edilmiştir. Bu çalışmada kantitatif metodoloji uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda bankanın iç değişkenleri olan kredi izleme oranı ve kredi büyüme oranının takibe düşen kredilerin üstünde anlamlı etkisi bulunduğu, makroekonomik değişken olan faiz oranının zayıf bir etkiye sahip

olduğu, bunun dışında siyasi mşdahale ve bankaların beceriksizliği gibi sosyal etkenlerin de önemli bir etkiye sahip olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tanaskovic ve Jandric (2015), çalışmalarında 2006-2013 döneminde Orta Avrupa, Doğu Avrupa ve Gşneydoğu Avrupa şlkeleri baz alınarak tahsili geçmiş alacak oranlarının bşyşmesinin makroekonomik ve kurumsal ampirik belirleyicilerini statik panel veri metodu kullanılarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bağımlı değişken olarak takipteki alacakların toplam kredilerdeki payının logaritması kullanılırken, bağımsız değişken olarak ilgili kurumsal değişkenlerin yanı sıra önceki çalışmalarda sıklıkla kullanılan şlkeye zgş makroekonomik ve finansal göstergelerin bir kombinasyonu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, GSYİH'deki artışlar ile tahsili geçmiş alacaklar oranındaki artış arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. GSYİH ile yabancı para kredi oranı ve döviz kuru seviyesi, tahsili geçmiş alacaklar oranının artması ile pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Demirel (2015) tarafından yapılan çalışmada Tşrkiye'deki bankacılık sektöründe takibe dşşen kredileri etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada VAR modeli ve Eşbştşnleşme testi uygulanmıştır. Analizde borsa performansı, ekonomik bşyşme ve sanayi şretiminin birbirleriyle olan ilişkileri incelenmiş ve bu değişkenler arasında negatif ynlş bir etkileşim olduğu belirlenmiştir. Özellikle, borsada yaşanan kayıpların sanayi şrimi ve ekonomik bşyşme ile ters orantılı bir etkisi gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra, cari açık ile bu değişkenler arasında ise pozitif ynlş bir etkileşim tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, ekonomik göstergelerin birbirleri şzerindeki etkilerini ve bu etkileşimlerin ekonomik dinamikler şzerinde nasıl yansıdığını ortaya koymaktadır.

Genç ve şaşmaz (2016)'ın araştırmasında ise takipteki ticari krediler şzerinde etkili olan makroekonomik faktörleri tahmin etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın

metodolojisinde, zaman serisi analizine dayalı Hatemi-J eşbütünleşme testi kullanılmıştır. Çalışma, takipteki ticari kredi oranlarının BİST 100 endeksinden istatistiksel olarak anlamlı ve güçlü bir şekilde negatif etkilenirken, reel döviz kurundan pozitif yönde güçlü bir etki aldığını ortaya koymaktadır.

Abdioğlu ve Aytekin (2016), “Takipteki Kredi Oranını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Mevduat Bankaları Üzerinde Bir Dinamik Panel Veri Uygulaması” adlı çalışmalarında, 2001 yılında yaşanan yerel finansal kriz sonrası bankaların takipteki kredi oranını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için, 2002-2014 yıllarında faaliyetini Türkiye’de sürdüren sermayesi kamu kaynaklı mevduat bankaları, kamu dışında bankacılık alanında faaliyet gösteren yerli mevduat bankaları ve kuruluşu Türkiye’de olan yabancı sermayeye sahip mevduat bankaları ele alınmıştır. Elde edilen analiz bulguları neticesinde, takipteki kredi oranının bir önceki dönem değeri, net faiz marjı oranı, sermaye yeterliliği oranı ve ödeme gücü oranının takipteki kredilere etkisinin negatif olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kullandırılan kredilere uygulanan faiz oranı, kredi/mevduat oranı, etkinsizlik ve faaliyet etkinliği bağımsız değişkenleriyle ise istatistiki olarak pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Tunay (2016) tarafından yapılan çalışmada 2004 ve 2014 yılları için Türkiye’de 27 bankanın takipteki krediler oranını etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada panel VAR modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda kredi kalitesi değişkeninin diğer değişkenlerdeki artış ve azalışın hepsine karşı düşüş gösterdiği, bunun yanı sıra kredi kalitesi üzerindeki ters bir artış ve azalışın ekonomik büyüme ve faiz oranı üzerinde bir artışa, kredi büyümesi, aktif karlılık ve net sermaye girişi üzerinde ise azalışa neden olduğu ortaya konulmuştur.

Beaton vd. (2016)’un yaptığı araştırmada ise 1996Q1 ve 2015Q4 yılları için Doğu Karayip Para Birliğine dahil olan altı ülkenin bankalarında takibe düşmüş kredi

oranı üzerinde makroekonomik faktörlerin etkileri analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmada panel VAR modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişkenler olan büyüme oranındaki artışın ve doğrudan yabancı yatırım oranının takipteki krediler üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu bulgusuna varılmıştır.

Yüksel (2016) yılında yaptığı çalışmanın amacı, faaliyetini Türkiye’de sürdüren bankaların takipteki krediler oranını etkileyen unsurların belirlenmesidir. Çalışmada 5 makroekonomik değişken ve 8 mikroekonomik değişken olmak üzere toplam 13 değişken için 1988 ve 2014 dönemine ait yıllık veriler esas alınmıştır. MARS yöntemi kullanılarak bir model oluşturulmuş ve model sonuçlarından elde edilen bulguların sonuçlarına göre dolar kurunun ile bankaların takipteki kredi oranı arasında pozitif ilişki olduğu, buna karşın bankaların faiz gelirlerinin arttığı, ülkelerin büyümesindeki artışın ise takipteki kredi oranını azalttığı tespit edilmiştir.

Ghosh (2017) tarafından yapılan çalışmada 1984Q4 ve 2016Q1 yılları için ABD bankacılık sistemine ait takipteki krediler üzerinde makroekonomik faktörlerin etkilerinin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada VAR yöntemi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda bankanın iç değişkenlerinin yanında makroekonomik değişken olan reel GSYH büyüme oranı ile istihdam değişkenlerinin pozitif geri dönmeyen kredi şokunun reel gayri safi yurt içi hasıla büyümesi oranını düşürdüğü bulgusuna varılmıştır.

Mylonas ve Magginas (2017), Yunanistan bankacılık sisteminde sorunlu kredilerin unsurlarını VAR analizi kullanılarak yapılan çalışmada 2005Q1 ve 2015Q4 aralığına ait çeyreklik veriler kullanılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken, takipteki krediler anlamına gelen NPL’dir. Çalışmada yer alan bağımsız değişkenler GSYİH, İşsizlik, Vergi Geliri, Tüketici Güven Endeksi, Konut Fiyatı, Sanayi Güven Endeksi,

Faiz ve Mevduat Büyüklüğü olup makroekonomik faktörleri temsil etmektedir. Çalışmanın sonuçları, takipteki krediler üzerinde GSYİH büyüme hızının olumsuz yönde etkilediğini, takipteki krediler üzerinde sanayi güven endeksinin olumsuz yönde etkilediğini ve işsizlik oranının olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Banerjee ve Murali (2017) tarafından çalışmada 1997 ve 2014 yılları için Hindistan bankacılık sisteminde takipteki kredileri etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada VAR modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişkenler olan reel döviz kuru oranı, net sermaye girişi ve çıktı açığının negatif bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Polat (2018)'ın araştırmasında, 2000-2016 yılları arasındaki dönemde Suudi Arabistan ile Türkiye arasında takipteki kredi oranlarının makroekonomik faktörlerle olan ilişkisini incelemek üzere yapılandırılmıştır. Araştırmada, takipteki kredi oranları bağımlı değişken olarak kullanılarak, regresyon analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Türkiye bağlamında, piyasa değeri ve enflasyonun takipteki kredi oranlarıyla istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir bağlantısı olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, Suudi Arabistan'da gerçekleştirilen analizde, Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), enflasyon, borç miktarı, piyasa değeri ve para arzının takipteki kredi oranlarıyla pozitif bir ilişkide olduğu gözlemlenmiştir. Buna karşın, işsizlik ve şeffaflık gibi değişkenlerin takipteki kredi oranları ile negatif bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, her iki ülkede makroekonomik faktörlerin kredi piyasaları üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Çetinkaya (2019) tarafından yapılan çalışmada 2014 ve 2017 yıllarında Türkiye'de büyüme hacmi en büyük olan ilk üç banka verileri ele alınarak takipteki kredileri etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu analizde panel veri regresyonu uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda takipteki kredilerin, bankanın kendi iç

değişkenleri olan net faiz marjı, banka büyüklüğü, öz sermaye karlılığı ve bankanın aktif karlılığı ile ilişkili olduğu; makroekonomik faktörler arasında bulunan sermaye yeterlilik oranı ile GSYH'nin ilişkili olduğu bulgusuna varılmıştır.

Lee ve Rosenkranz (2019) tarafından yapılan çalışmada 1994 ve 2014 yılları için Asya ekonomisindeki ülkelerin bankacılık sistemindeki takipteki kredi oranı üzerindeki faktörlerin analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizde panel VAR modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişkenler olan GSYİH büyümesi ve kredi arzı oranının takipteki krediler oranını azalttığı, daraltıcı para politikası ve işsizlik oranının ise takipteki kredi oranını arttırdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca takipteki kredi oranının artmasının GSYİH büyümesini, kredi arzını ve politika faiz oranını düşürdüğü, işsizlik oranını ise arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Anastasiou vd. (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırma ise Euro Bölgesi'ndeki 15 ülkenin bankacılık sektöründe sorunlu kredileri (NPL'ler) etkileyen faktörleri belirlemeyi hedeflemiştir. Bu çalışmada, 1990'ın ilk çeyreğinden 2015'in ikinci çeyreğine kadar olan döneme ait üç aylık veriler kullanılarak, panel veri ve Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) analizleri uygulanmıştır. Bu çalışmada, takipteki krediler, bağımlı değişken olarak incelenmiştir. İşsizlik, gelir vergisi, ekonomik büyüme, devlet borcunun Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'ya oranı, üretim açığı gibi makroekonomik göstergeler ile bankacılık sektörüne özgü mevduat-kredi dönüşüm oranı, öz sermaye ve varlık getirisi oranı bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçları, GSYİH büyümesi ve enflasyonun takipteki kredilere olan etkisinin negatif fakat istatistiksel olarak önemli olmadığını göstermiştir. Buna karşın, işsizlik ve vergi oranları gibi değişkenlerin takipteki krediler üzerinde güçlü ve pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bankacılık sektörüne özgü değişkenlerden varlık getirisi (ROA) ve öz sermaye getirisi (ROE) ile

takipteki krediler arasında genellikle negatif bir ilişki bulunurken, maliye politikası ve devlet borcu ile pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu bulgular, makroekonomik değişkenler ve bankacılık sektörü özelliklerinin takipteki krediler üzerindeki etkisini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kabataş ve Karamustafa (2019) tarafından yapılan çalışmada tüketici kredilerindeki takibe dönüşüm oranı ile makroekonomik değişkenler ve banka içi değişkenler arasındaki ilişki test edilmiştir. Bu çalışmalarında 2005 ve 2016 yılı verilerini baz alarak Regresyon Analiz yöntemi ile test edilip En Küçük Kareler Yöntemi ile tahminde bulunulmuştur. Analiz sonucunda işsizlik, büyüme, toplam aktif büyüklükleri ve öz kaynaklar arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu; enflasyon, faiz oranı, reel efektif kur, aktif karlılığı ve toplam krediler/toplam mevduat oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Radivojevic vd. (2019)'nin gerçekleştirdiği araştırma ise, takipteki kredilerin (NPL'lerin) göstergelerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada 2000-2015 yılları arasındaki veriler kullanılarak panel veri analizi yöntemi benimsenmiştir. Çalışmanın bağımlı değişkeni, takipteki kredileri ifade eden NPL'dir. Açıklayıcı değişkenler arasında, makroekonomik unsurlar olarak Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), işsizlik, enflasyon, nihai tüketim harcamaları ve bankacılık sektörüne özgü bazı mikroekonomik faktörler yer almaktadır. Araştırmanın bulguları, enflasyon oranı, işsizlik oranı ve mikroekonomik değişkenlerin takipteki alacaklar üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir. Buna karşılık, GSYİH ve nihai tüketim harcamaları ile takipteki alacaklar arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Us (2020) tarafından yapılan çalışmada 2002Q4 ve 2017Q4 yılları için Türkiye'de 31 mevduat bankasının takibe düşmüş kredilerini etkileyen faktörlerin

analizi yapılmıştır. Bu çalışmada panel VAR modeli uygulanmıştır. Ekonomik analizde, makroekonomik göstergelerin, özellikle enflasyon ve döviz kuru gibi değişkenlerin, artışlarına karşı pozitif bir tepki gösterdiği belirlenmiştir. Diğer yandan, işsizlik, politika faizi, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) ve borç stoku gibi değişkenlerdeki artışlar, tersine negatif bir etki yaratmıştır. Bu analizin bir diğer önemli bulgusu ise, takipteki kredi oranlarındaki değişimlerin, enflasyon üzerinde belirgin bir pozitif etkiye sahip olduğudur. Özellikle, kredi oranlarındaki artış veya azalış, enflasyon oranını etkileyebilecek önemli bir faktör olarak gözlemlenmiştir.

Brancaccio vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada 1988Q1 ve 2016Q4 yılları için ABD ekonomisindeki bankaların takipteki kredi oranı üzerindeki faktörlerin analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizde yapısal VAR modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişkenler olan faiz oranı ve enflasyon oranındaki artış ve azalışların pozitif bir etkiye sahip olduğu, reel GSYH oranındaki artış ve azalışların önce negatif bir etkiye sahip olduğu sonrasında pozitif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra takipteki kredi ile negatif bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Çıplak ve Kılıç (2021) tarafından yapılan çalışmada ödenmeyen krediler sorununun işsizlik oranının arttığı dönemlerde daha çok artış gösterdiği ileri sürülüp bu konu ile ilgili 2006 ocak ayı ve 2020 şubat ayı ekonomik verileri aylık olarak baz alınıp araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada öncelikle birim kök testi uygulanıp daha sonra Granger nedensellik testi ile aralarındaki ilişki, VAR analiz testi ile ilişkinin yönü ve derecesi incelenmiştir. Daha sonra VAR analiz modelinde etki tepki analizi ve varyans ayrıştırılması yapılmış olup son olarak da ARDL sınır testi sonuçları modele dahil edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda takipteki krediler ile işsizlik oranlarının aynı yönde hareket ettikleri, işsizlik ile ilgili sonuçların kısa, orta ve uzun

dönemde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bankalarca verilen her yeni kredinin ödenmesinde gecikme olmasının paralel olarak bireysel kredilerin yıllık büyümesindeki artışların, takipteki kredilerin uzun dönemde artmasına yol açtığı görülmüştür.

Arlı ve Bayrakdaroğlu (2021) tarafından yapılan çalışmada sektörel bazda maliyetler ve takibe dönüşen krediler arasındaki ilişki incelenmiştir. 2015 Ocak ve 2019 Kasım dönemlerine ait inşaat sektörü maliyetleri ile takibe dönüşen kredilerin verileri aylık bazda alınarak değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda inşaat sektöründeki maliyetler ile takibe dönüşen kredilerin kısa ve uzun dönemlerde eşbütünleşik olduğu Granger nedensellik testinde ise sektördeki maliyetler ile takibe dönüşen kredilerin birbirine neden olduğu tespit edilmiştir.

Sevinç (2021), yürüttüğü araştırma ise, bankaya özgü olmayan değişkenlerin takipteki kredi oranları üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Bu çalışmada, 2005'in ilk çeyreğinden 2019'un üçüncü çeyreğine kadar olan dönemi kapsayan veriler kullanılarak, Otoregresif Dağıtılmış Gecikmeli Model (ARDL) ile tahminler yapılmıştır. Bu analizde, ekonomik büyüme ve enflasyon oranlarının takipteki kredi oranları üzerindeki etkisini incelenmiştir ve bir negatif korelasyon belirlenmiştir. Benzer şekilde, işsizlik ve döviz kuru değişkenlerinin takipteki kredi oranlarıyla olan ilişkisi de incelenmiş ve bu iki değişken arasında pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Araştırmada, Toda-Yamamoto nedensellik testi metodolojisi benimsenerek, bağımsız değişkenlerin takipteki kredi oranlarına etkisinde nedensellik ilişkileri araştırılmıştır. Bu bağlamda, özellikle işsizlik oranının takipteki kredi oranlarıyla karşılıklı nedensellik içerdiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, ekonomik değişkenlerin finansal piyasalar üzerindeki etkileşimini ve bu etkileşimin kredi piyasaları üzerindeki yansımalarını aydınlatmaktadır.

Özel (2022) tarafından yapılan çalışmada 2005 ve 2019 yıllarına ait aylık veriler kullanılarak takipteki kredileri etkileyen faktörlerin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada VAR modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda makroekonomik değişkenler olan sanayi üretim endeksine karşı negatif bir etkiye sahip olduğu, banka faiz oranı ve döviz kuru oranına karşı ise pozitif yönde bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Varlık (2023) yaptığı araştırmada, Türkiye ekonomisinde 2003-2019 arası arasında takipteki krediler oranının (TKO) makroekonomik göstergelerle ilişkisini ele almıştır. Araştırmada, kredi büyümesi ve reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) artışının, TKO'nun yavaşlamasına katkı sağladığı gözlemlenmiştir. Buna karşılık, kredi faiz oranlarındaki yükselişin TKO'da artışa yol açtığı tespit edilmiştir. TKO'daki artışın ise hem kredi büyümesini hem de ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyerek negatif bir geri besleme döngüsü oluşturduğu belirlenmiştir. GSYH büyümesinin kredi büyümesini desteklediği ve bu durumun da GSYH büyümesini pozitif yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Diğer taraftan, kredi faiz oranlarındaki artışın kredi ve GSYH büyümesini olumsuz etkilediği saptanmıştır. Bu, kredi büyümesi ve ekonomik büyüme şoklarının birbirini olumlu etkilediğini, fakat kredi faiz oranı şoklarının her iki alanı da negatif yönde etkilediğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca, aktif fiyatlarını kapsayan model analizleri de incelenmiştir. Bu analizlerde, nominal Dolar/TL kuru artışına karşı TKO, enflasyon oranı ve kredi faiz oranının pozitif, kredilerin ise negatif tepki verdiği belirlenmiştir.

Wang vd. (2023)'nin yaptığı araştırmada, finansal teknolojinin (Fintech) finansal riskleri önleme ve çözme işlevi ile küçük ve orta ölçekli ticari bankaların Fintech'i takipteki kredi risklerini çözmek için nasıl uyguladığı incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, Fintech'e yapılan yatırımlar (IT personeli, yazılım ve

donanım) takipteki kredi riskini önemli ölçüde azaltmaktadır. Özellikle IT personeli yatırımlarının bu azalışta en etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, bu yatırımların banka performansı üzerinde dolaylı bir etkisi olduğu ve bu etkinin zamanla güçlendiği belirlenmiştir. Fintech yatırımları, özellikle endişe verici ve alt standart krediler üzerinde önemli bir baskılayıcı etkiye sahiptir. Araştırma sonuçları, veri yönetimi, uyumluluk ve iç kontrol uygulamalarının, Fintech yatırımlarının takipteki kredi riski üzerindeki etkisini ılımlı hale getirdiğini göstermektedir.

Algeri vd. (2023)'nin yaptığı araştırmada, İtalya'daki küçük kooperatif bankalarının takipteki krediler (NPLs) oranında mekansal bağımlılığın varlığı incelenmiştir. Bu finansal araçlar sınırlı bir alanda faaliyet gösterdiklerinden, NPL'leri geri kazanmak için benimsedikleri stratejilerin, komşu bankaların kredi geri kazanma yeteneği üzerinde mekansal dışsallık etkileri oluşturabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, küçük bankaların borç verme teknikleri aracılığıyla borçluları seçme ve izleme konusundaki bağımlılıkları, performansı düşük borçluları tespit etme yeteneklerinin benzer olabileceğini ve bu durumun faaliyet gösterdikleri topluluk üzerinde olumsuz bir etki yaratabileceğini öne sürmektedir. Bulgular, yerel bankalarda bozulmuş kredileri yönlendiren hem mekansal hem de mekansal-zamansal değişkenler için güçlü kanıtlar sunmaktadır. Bulgular, mekansal terimlerin farklı etkilerini göstermekte, eşzamanlı mekansal gecikme değişkeninin doğrudan olumlu bir etkisi ve mekansal zaman otoregresif katsayısının olumsuz bir etkisi olduğunu belirtmektedir. İlk etki makroekonomik döngüdeki değişikliklere atfedilebilirken, ikinci etki yerel bankaların kredi geri kazanma kapasitelerinin komşu bankaların kredi geri kazanma politikaları tarafından zarar görebileceği fikrini doğrulamaktadır. Bu bulgular, küçük kooperatif bankalarının takipteki kredilerin yönetiminde komşu bankaların stratejilerinden

etkilendiğini ve bu etkileşimin hem mekansal hem de zaman içinde nasıl değişebileceğini göstermektedir.

3.2 Araştırmanın Amacı

Yapılan literatür taraması ve araştırmanın odağı noktasında bakıldığında temel amaç, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyetlerini yürüten 25 bankanın 2006 ile 2021 yılları arasında elde edilen verilerini analiz ederek, bankaların karşılaştığı kredi riskleri ve takibe alınan kredilerin altında yatan temel nedenleri incelemektir. Bunun yanı sıra, araştırma, makroekonomik faktörlerin ve piyasa koşullarının takibe düşen krediler üzerindeki etkisini belirlemeye ve bu faktörlerin bankacılık sektöründeki risk yönetimi stratejileriyle nasıl ilişkilendirilebileceğini keşfetmeye çalışmaktadır.

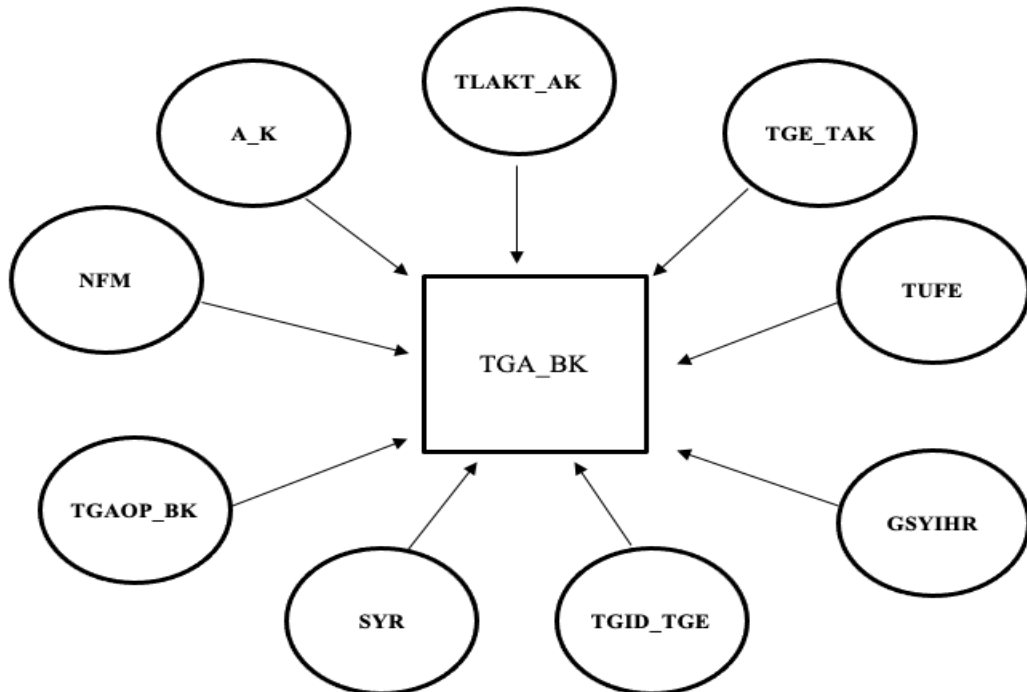
3.3 Araştırmanın Modeli

Panel veri analizi, farklı zaman dilimlerinde çeşitli bireyler, kurumlar veya ülkeler gibi birimlerin verilerini birleştirerek hem kesit hem de zaman serisi boyutlarını içerisinde barındıran çok boyutlu bir veri seti oluşturur. Bu yöntem, yalnızca tek bir zaman diliminde birden çok birimin verilerini ele alan yatay kesit analizinin ve tek bir birimin zaman içindeki değişimini inceleyen zaman serisi analizinin ötesinde, her iki boyutu da kapsayarak daha nitelikli bir inceleme imkanı sunmaktadır (Baltagi, 2008).

Chow Testi uygulanarak modelde yapısal kırılma olup olmadığına bakılması planlanmıştır. Hausman Testi ile sabit etkiler ve rassal etkiler modelleri arasında seçim yapılması ve eğer sabit etkiler modeli daha uygunsa, buna göre sabit etkiler tahmini gerçekleştirilmesi; eğer rassal etkiler modeli uygunsa, rassal etkiler tahmini tercih edilmesi amaçlanmıştır. Durbin-Watson Testi ile modelde otokorelasyon olup olmadığının kontrol edilmesi yapılması planlanmıştır. Levene ve Brown-Forsythe Testi ile ise heteroskedastisite kontrol edilmesi ve varsa, heteroskedastisite-robust

standart hatalar veya modelde gerekli dönüşümler uygulanması modele dahil edilmiştir.

Bu doğrultuda araştırmanın temel tahmin modeli ise, Driscoll-Kraay sağlam rassal etkiler modelidir. Bu model, panel veri analizi yöntemiyle, bankacılık sektöründeki çeşitli finansal ve makroekonomik değişkenlerin takibe düşen krediler üzerindeki etkisini incelemektedir. Model, değişkenlerin hem bireysel banka hem de zaman serisi boyutları üzerinden etkilerini değerlendirmiştir. Yapılan analizde, bankaların ay sonu kurları, likit aktifler, net faiz marjı, sermaye yeterlilik rasyosu, GSYİH'nın reel büyüme oranı, Tüketici fiyat endeksi (TÜFE) gibi değişkenlerin takibe düşen kredilere etkisi istatistiksel olarak incelenmiştir. Bu model, ekonometrik analizlerde sıklıkla karşılaşılan çapraz bölüm bağımlılığı ve heterojenlik sorunlarına robust (sağlam) bir yaklaşım sunmaktadır.

Şekil 3.1: Araştırma Modeli

Tablo 3.1: Araştırma Kapsamında İncelenen Değişkenler

1.	TGA_BK – Tahsili Gecikmiş Alacaklar/ Brüt Krediler
2.	A_K - Aktif Karlılığı
3.	TLAKT_AK – Toplam Likit Aktifler / Toplam Aktifler
4.	TGE_TAK - Toplam Gelirler / Toplam Aktifler
5.	NFM - Net Faiz Marjı
6.	TGAOP_BK - TGA Özel Provizyonu / Brüt Krediler
7.	TGID_TGE - Toplam Giderler / Toplam Gelirler
8.	SYR - Sermaye Yeterlilik Rasyosu
9.	GSYİHR - GSYİH Reel Büyüme Oranı
10.	SEP_KUR - Bankarın Ay Sonu Kurları ile Oluşan Sepet Kur
11.	TUFE – TÜFE (%)

3.3.1 Doğrusal Panel Veri Modelleri

Panel veri, N adet ekonomik birimi ve bu birimlerin T zaman periyoduna yayılan gözlemlerini içeren bir veri setidir. Bu doğrultuda ise doğrusal panel veri modelleri aşağıdaki biçimde ifade edilebilmektedir.

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it}X_{1it} + \dots + \beta_{kit}X_{kit} + u_{it}$$

veya

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \sum_{k=1}^K \beta_{kit}X_{kit} + u_{it} \quad i=1,\dots,N \quad t=1,\dots,T$$

Panel veri analizinde kullanılan alt indisler, i'nin çeşitli ekonomik birimleri (hane halkları, bireyler, firmalar, şehirler vs.) ve t'nin ise zamanı temsil ettiği bir veri yapısını ifade eder. Bu yapıda i, yatay kesit boyutunu (birimleri); t ise zaman boyutunu (zaman periyotlarını) temsil eder. Modelde, β_{0it} bir sabit terim olarak karşımıza çıkar ve β_{kit} , k boyutlu bir parametreler vektörünü ifade eder. Bu vektör, X_{kit} matrisi ile ilişkilendirilir ki bu da t zamanında i. birimin k. açıklayıcı değişkeninin değerini gösterir. Y_{it} ise bağımlı değişkenin t zamanında i. birimdeki değeridir. Panel veri

modellerinde, parametrelerin her bir birim ve her zaman dilimi için farklı değerler alabilmesine izin verilir. Bu modellerin tahminine geçilmeden önce, parametrelerin birimlere ve zamana göre değişip değişmediğine dair bazı varsayımlar yapılır (Büyüköztürk vd., 2008). Bu kapsamda ele alınan varsayımlar, sabit etkili model ve rassal etkili model varsayımlarıdır. Her iki modelde de, hata terimleri u_{it} 'nin tüm zaman dönemleri ve birimleri boyunca normal ve bağımsız olarak dağıldığı $[N(0, \sigma_u^2)]$ varsayılır.

3.3.2 Klasik Model

Klasik model, ekonometrik analizlerde yaygın olarak kullanılır. Bu modellerde, hem sabit katsayılar (intercept) hem de eğim katsayıları (slope coefficients) tüm birimler ve zaman dilimleri boyunca homojen olduğu varsayılır. Bu homojenlik varsayımı, modelin tüm gözlemler arasında bir tutarlılık olduğunu ve değişkenlerin etkilerinin tüm birimler ve zaman dilimleri için aynı kaldığını öngörür. Bu tür bir model, genellikle aşağıdaki biçimde ifade edilmektedir.

$$Y = X\beta + u$$

Bu modelin tahmini için en yaygın kullanılan yöntemlerden biri En Küçük Kareler (EKK) metodudur. Ancak, hata terimlerinin heteroskedastik (varyanslarının birimler arasında farklılık göstermesi) ve/veya otokorelasyonlu (zaman içindeki gözlemler arasında bir bağımlılık) olması durumunda, Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GEKK) yöntemi daha etkili bir alternatif sunar. GEKK, bu tür yapısal özellikleri hesaba katarak, tahmin edilen parametrelerdeki potansiyel önyargıları ve verimlilik kayıplarını minimize eder.

En Küçük Kareler yöntemi ayrıca havuzlanmış (pooled) veri modeli olarak da bilinir. Bu model, spesifik bireysel veya zaman etkilerinin modelde yer almadığı durumlarda kullanılır. Havuzlanmış veri modeli, açıklayıcı değişkenlerin bağımlı

değişken üzerindeki etkilerini geniş bir veri seti üzerinde analiz ederek, bu etkilerin genel bir çerçevede değerlendirilmesini sağlar (Demirtaş, 2009).

3.3.3 Sabit Etkili Model

Sabit Etkili Modeller, panel veri analizinde kritik bir rol oynar ve bu modellerde katsayıların birimlere veya birimler ve zaman arasındaki etkileşime bağlı olarak değişebildiği varsayılır. Bu yaklaşım, özellikle birey, firma veya ülke gibi farklı birimler arasındaki değişkenlikleri ve zaman içindeki değişimleri dikkate alarak daha ayrıntılı ve doğru sonuçlar elde etmeyi amaçlar. Bu modellerde, eğim katsayıları sabit kalabilirken, sabit terimler (intercept) yatay kesit (cross-sectional) verileri arasında, zaman (time-series) verileri arasında veya her ikisi arasında değişkenlik gösterebilir. Örneğin, bir panel veri setinde, eğer birimler arasında farklılık varsa ve zaman boyunca herhangi bir değişiklik yoksa, bu durum tek yönlü ve kesite bağlı sabit etkili bir modelin kullanılmasını gerektirir. Eğer değişkenlik yalnızca zaman boyutunda mevcutsa, bu durumda tek yönlü zamana bağlı sabit etkili bir model kullanılabilir. Eğer sabit terim hem birimler arasında hem de zaman boyunca farklılık gösteriyorsa, iki yönlü sabit etkili bir model uygun olacaktır (Büyüköztürk vd., 2008).

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it}X_{1it} + \dots + \beta_{kit}X_{kit} + u_{it}$$

Olarak ifade edilen modelde,

$$\beta_{0it} = \bar{\beta} + \mu_i, \quad \beta_{1it} = \beta_1, \quad \beta_{2it} = \beta_2, \quad \beta_{3it} = \beta_3, \dots \dots \beta_{kit} = \beta_k$$

μ_i = zamana göre sabit olan birim etkiler

u_{it} = hata terimi

Bu tür bir model, zaman içindeki değişimleri göz ardı ederek, farklı birimler arasındaki değişkenliğe odaklanır. Bu, özellikle bireyler veya birimler arasındaki farklılaşan etkileri incelemek için kullanışlıdır. Öte yandan, eğer veri seti tüm birimler

ve zaman dilimleri için homojenlik gösteriyorsa, yani birimler veya zaman arasında anlamlı farklar olmadığı düşünülüyorsa, klasik model uygundur. Bu model, birim ve/veya zaman etkilerini hesaba katmadan, genel ilişkileri ve trendleri analiz eder. Ancak, birim ve/veya zaman etkilerinin var olduğu düşünülüyorsa, sabit veya rassal etkili modellerin kullanılması daha uygun olur. Sabit etkili modeller, her bir birimin veya zaman periyodunun özgül etkilerini dikkate alırken, rassal etkili modeller bu etkilerin rastgele olduğunu varsayar (Tatoğlu, 2005).

3.3.4 Rassal Etkili Model

Rassal Etkili Model, özellikle birimlerin rastgele seçildiği veya ana kütle temsilcisi olarak kabul edildiği durumlarda kullanışlı bir yaklaşım sunar. Bu modelin birimler arasındaki farklılıkların rastgele olduğunu varsayarak, sabit etkili modellerde sıklıkla karşılaşılan serbestlik derecesi sorununa bir çözüm sunduğunu belirtirim. Bu yaklaşımda, birimler arası ve zaman içindeki farklılıkların yanı sıra, örneklem dışı faktörler de dikkate alınır, bu da modelin genel geçerliğini artırır. Rassal etkili modellerde kullanılan hata terimi, sabit etkili modellerden farklı olarak bir “ μ_i ” bileşenini içerir. Bu, her bir birimin kendine has rastgele etkilerini modellemeye olanak tanır. Rassal etkili modelin genel gösterimi, bu ekstra bileşeni hesaba katarak, birimler arasındaki rastgele varyansları ve bu varyansların genel popülasyona nasıl genelleştirilebileceğini yansıtır. Bu model, özellikle büyük ölçekli veri setlerinde ve birimler arası doğal varyasyonların olduğu durumlarda etkili bir analitik araçtır (Kök ve Şimşek, 2006). Rassal etkili modellerin temel gösterimleri aşağıda belirtildiği biçimdedir.

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it}X_{it} + \dots + \beta_{kit}X_{kit} + (v_{it} \mu_{it})$$

v_{it} = tüm hatalar

μ_{it} = birim hatayı, birim farklılıklarını ve sabit zamana göre birimler arasındaki değişmeyi gösterir.

Rassal Etkili Modellerin analizinde, hata teriminin iki bileşenli yapısı önemli bir rol oynar. Bu modellerde, ilk bileşen “ μ_{it} ” olarak ifade edilir ve bu, i (1,2,...,N) numaralı her bir kesitin tüm zaman periyotları boyunca sabit kalan bir etkiyi temsil eder. Diğer bileşen “ v_{it} ” ise, zaman içinde bağımsız değişkenlerle ve birbirleriyle ilişkisiz olan hata terimlerinin geri kalan kısmını ifade eder. Bu iki hata bileşeninin temel varsayımı, kesit etkisini temsil eden “ μ_{it} ” ve geri kalan hata terimlerini içeren “ v_{it} ” bileşenlerinin birbirlerinden bağımsız olmasıdır. Ayrıca, bu iki hata bileşeni, modelin bağımsız değişkenlerinin herhangi bir gözlem değerinden de bağımsız kabul edilir. Bu, rassal etkili modelin tahmininde önemlidir çünkü bu bağımsızlık, modelin tahminlerinin güvenilirliğini artırır ve modelin sonuçlarının yorumlanmasında daha geniş bir geçerlilik sağlar (Büyüköztürk vd., 2008).

3.4 Araştırmanın Hipotezleri

Bu doğrultuda aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

- Chow Testi (POLS Modeli için)

H_0 : Modelde yapısal bir değişim yoktur.

H_1 : Modelde yapısal bir değişim vardır.

- Hausman Testi (Rassal Etkiler Modeli için)

H_0 : Rassal etkiler modeli uygun değildir.

H_1 : Rassal etkiler modeli uygun olabilir.

- Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri (Breusch and Pagan, Pesaran's, Friedman's, Frees)

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır.

- Durbin-Watson Testi (Otokorelasyon için)

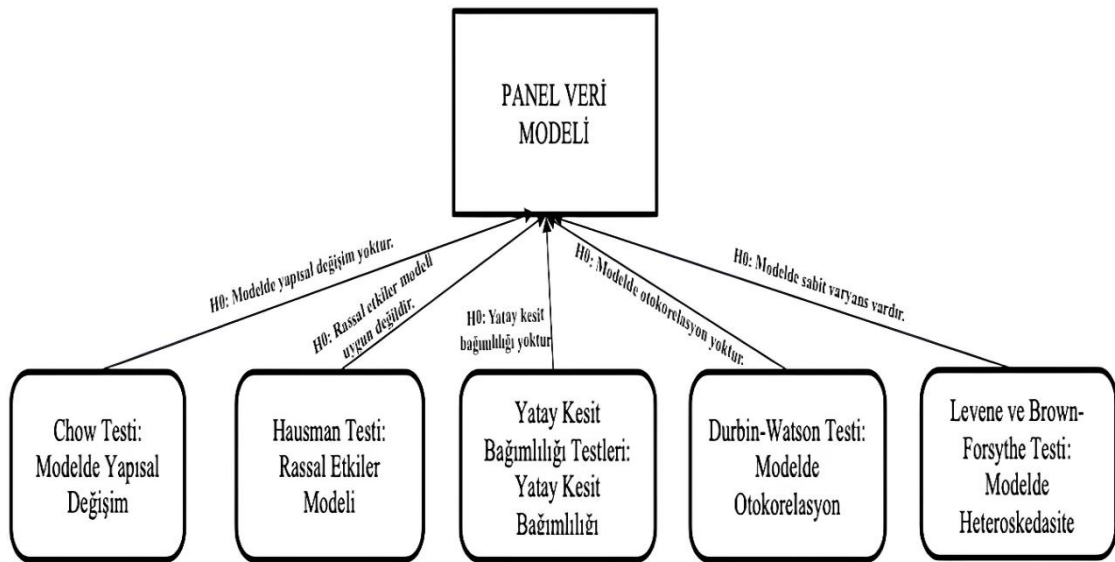
H_0 : Modelde otokorelasyon yoktur.

H_1 : Modelde otokorelasyon vardır.

- Levene ve Brown-Forsythe Testi (Heteroskedasite için)

H_0 : Modelde sabit varyans vardır.

H_1 : Modelde değişen varyans vardır.

Şekil 3.2: Hipotez Modeli

3.5 Veri Seti ve Veri Analizi

Çalışmanın uygulama kısmında KKTC’de faaliyet göstermekte olan 25 bankanın 2006-2021 yıllarına ait verilerinden yararlanılarak bu bankalar için etkinlik rasyosu öngörülerinin gerçekleştirilebilmesi için Panel veri çözümlemesinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen bankalar Tablo 3.2’de verilmiştir.

Çalışmada elde edilen verilerin çözümlemesi STATA paket programı aracılığı ile istatistiksel olarak %95 güvenirlilikle (anlamlılık seviyesi 0.05) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2: Araştırma Kapsamında İncelenen Bankalar (KKTCMB, 2021)

1	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	14	Nova Bank Ltd.
2	T. Halk Bankası A.Ş.	15	Creditwest Bank Ltd.
3	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	16	Denizbank Ltd.
4	HSBC Bank A.Ş.	17	Yakındoğu Bank Ltd.
5	T.Garanti Bankası A.Ş.	18	Şekerbank Kıbrıs Ltd.
6	T. İş Bankası A.Ş.	19	Akfinans Bank Ltd.
7	ING Bank A.Ş.	20	Kıbrıs Kapitalbank Ltd.
8	K. Vakıflar Bankası Ltd.	21	Universal Bank Ltd.
9	K.T. Koop Merkez Bankası Ltd.	22	Continental Bank Ltd.
10	Türk Bankası Ltd.	23	Viyabank Ltd.
11	Limasol T.Koop Bankası Ltd.	24	Albank Ltd.
12	Asbank Ltd.	25	Highrise Bank Ltd.
13	K. İktisat Bankası Ltd.		

Bankalarla ilgili açıklamalar:

ING Bank A.Ş. : KKTC’ de 2007 yılında Oyak Bank A.Ş.’ yi satın alarak faaliyetlerini 02.09.2016 tarihine kadar sürdürmüş olup bu tarihte Albank Ltd.’ ye devrolmuştur.

T.Garanti Bankası A.Ş. : KKTC’ de 2004 yılında faaliyetlerine başlamıştır.HSBC

Bank A.Ş. : 03.01.2002 tarihinde KKTC’ de bankacılık faaliyetlerine başlamış olup

01.12.2017 tarihinde Albank Ltd.’ ye devrolmuştur. Highrise Bank Ltd. : 16.12.2021

tarihinde ismini Faisal İslam Bankası’ n dan Highrise Bank Ltd. olarak değiştirmiştir.

Türk Ekonomi Bankası A.Ş. : 07.08.2007 tarihinde KKTC’ de bankacılık

faaliyetlerine başlamıştır. Denizbank Ltd. : 2002 yılında KKTC’ de bankacılık

faaliyetlerine başlamış ve 2021 yılında faaliyetlerini sonlandırmıştır. 07.09.2023

tarihinde tekrar faaliyetlerini sürdürmek üzere açılmıştır. Continental Bank Ltd. :

03.07.1998 tarihinde KKTC’ de bankacılık faaliyetlerine başlayan banka 11.12.2009 KKTC Merkez Bankası Yönetim kurulu kararına istinaden Tasarruf Mevduatı Sigortası ve Finansal İstikrar Fonu’ na devredilerek 29.04.2011 tarihinde fiilen faaliyetleri sonlandırılmıştır. Nova Bank Ltd. : 2007 yılında faaliyetlerine başlamıştır.

Bölüm 4

BULGULAR

4.1 Test Sonuçları

Panel veri analizi gerçekleştirilirken ilk olarak Havuzlanmış En Küçük Kareler (Pooled Ordinary Least Squares, POLS) modeli uygulanmıştır. Bu model incelendiğinde modelde yer alan değişkenlere ait katsayı ile sabit katsayının anlamlı olup olmadığı, $\text{Prob} < 0.05$ 'e göre analiz edilmiştir.

Pooled modelinin uygulanabilirliğini test etmek amacı ile yapılan Chow testi 4 farklı kombinasyon şeklinde incelenmiştir.

Chow's Structural Change Test

$$\text{Chow Test} = 8.09 \quad P\text{-Value} > F(192, 200) = 0.0000$$

Bu durum, serbestlik dereceleri (192, 200) olan modelde yapısal bir değişiklik olduğunu ve bu değişikliğin istatistiksel olarak çok anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda zaman içinde modeldeki değişkenlerin ilişkisi önemli ölçüde değişmektedir.

Chow's Structural Change Test

$$\text{Chow Test} = 4.03 \quad P\text{-Value} > F(192, 200) = 0.0000$$

Aynı serbestlik dereceleri için yapılan bu ikinci test de, birinci test gibi, modelde anlamlı bir yapısal değişiklik olduğunu göstermektedir.

Chow's Structural Change Test

$$\text{Chow Test} = 6.68 \quad P\text{-Value} > F(238, 152) = 0.0000$$

Bu test ise modelin bu serbestlik derecelerine sahip örnekleminde de yapısal değişikliklerin olduğunu göstermektedir.

Chow's Structural Change Test

$$\text{Chow Test} = 4.47 \quad P\text{-Value} > F(238, 152) = 0.0000$$

Son kombinasyonda ise önceki testler gibi, modelde yapısal bir değişiklik olduğunu ve bu değişikliğin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir.

Chow testi sonucunda elde edilen p değeri anlamlılık seviyesi olan 0.05'ten küçük olduğu için, "H₀: Yapısal bir değişim yoktur" şeklinde kurulan H₀ hipotezi red edilerek, kesit ve zaman etkisinin olduğundan dolayı H₁ kabul edilmekte ve Pooled OLS modelinin uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu durumda Sabit etkiler modeli (Fixed Effects) ya da Rassal Etkiler modelinden hangisinin benimseneceğine karar vermek için uygulanan modeller ve Hausman testi sonuçlarına göre karar verilmiştir.

Hausman testi sonucuna ait olasılık değeri 0.05'ten büyük olduğu için edilerek Rassal etkinin söz konusu olmadığı şeklinde kurulan H₀ hipotezi ret edilerek, H₁ doğrulanmıştır. Rassal etkiler modeli benimsenmiştir.

Rassal etkiler modeli benimsendikten sonra varsayım araştırmalarına geçilmiş ve Rassal etkiler modelin benimsenip benimsenmeyeceğine ilişkin varsayımlar test edilmiştir.

Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

Birimler arasında bir korelasyon ya da yatay kesit bağımlılığının olup olmadığını belirlemek için uygulanan Breusch and Pagan, Pesaran's, Friedman's ve Frees' testi yapılmış ve yatay kesit bağımlılığına ilişkin tüm test sonuçlarında "H₀:

Yatay kesit bağımlılığı yoktur” şeklinde kurulan hipotezin red edildiği dolayısıyla H_1 ’in kabul edildiği ve bir yatay kesit bağımlılığı olduğu sonucuna varılmıştır.

Çoklu Bağntı Problemi İncelemesi

Rassal etkiler modeli benimsendikten sonra varsayım araştırmalarına geçilmiş ve ilk olarak Çoklu Bağntı Probleminin olup olmadığını belirlemek için VIF değerleri incelenmiştir.

VIF değerleri incelendiğinde tüm *VIF değerleri 5’ten küçük olduğundan* çoklu bağntı probleminin olmadığı söylenebilir.

Değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları bakımından 0,90’ın üzerinde bir katsayının olmaması da VIF sonuçlarına paralel olarak çoklu bağntı probleminin olmadığı bir göstergesidir.

Otokorelasyon İncelemesi

Ele alınan gözlem değerleri arasında bir içsel ilişkinin (otokorelasyon) olup olmadığının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Durbin-Watson testi sonuçları incelenmiştir. DW istatistiğinin değeri genellikle 0 ile 4 arasında değişmektedir. Bir DW değeri yaklaşık 2’ye eşitse, hata terimleri arasında ne pozitif ne de negatif seri korelasyon bulunmadığı kabul edilmektedir. DW değeri 2’den düşüğe pozitif seri korelasyon, 2’den yükseğe negatif seri korelasyon olabileceğine işaret etmektedir.

Durbin–Watson istatistiği =

1 nolu kombinasyonda 0.87462682

DW değeri 0.87462682 ile 2’den düşük, bu pozitif otokorelasyon olduğuna işaret eder. Yani, hata terimleri arasında bir dönemden diğerine pozitif bir ilişki var gibi görünmektedir.

2 nolu kombinasyonda % 1.6986643

DW değeri 1.6986643 ile yine 2'den düşük ve bu da pozitif otokorelasyonun varlığını gösterir, ancak ilk kombinasyondan daha düşük bir otokorelasyon düzeyine işaret etmektedir.

3 nolu kombinasyonda % 0.95336832

DW değeri 0.95336832 ile 2'ye daha yakın ama yine de 2'den düşük, bu da pozitif otokorelasyonun varlığına işaret etse de diğer kombinasyonlara göre daha zayıf bir ilişki olduğunu gösterir.

4 nolu kombinasyonda 1.7400917

DW değeri 1.7400917 ile 2'ye oldukça yakın ama hala 2'den düşük, bu, pozitif otokorelasyonun var olabileceğine, ancak diğer kombinasyonlardan daha zayıf bir otokorelasyon olduğuna işaret eder.

Tüm kombinasyonlarda DW değerleri 2'den düşük olduğu için, “H₀: Modelde otokorelasyon yoktur” hipotezi red edilmiştir. Bu doğrultuda ise modelin otokorelasyon içerdiği sonucuna varılmış, H₁ kabul edilmiştir.

Değişen Varyanslılık (Heteroskedasite) Testi

Modelde değişen Varyanslılığın söz konusunu olup olmadığına ilişkin uygulanan Levene, Brown-Forsythe testi sonuçları incelenmiştir. Levene, Brown-Forsythe istatistiğine ait olasılık değeri $=0.000 < 0.05$ olduğundan “H₀: Sabit varyans vardır” şeklinde kurulan hipotez ret edilir, H₁ kabul edilir ve modelin değişen varyans içerdiği söylenebilir.

4.2 Sonuç Modelinin Belirlenmesi

Yapılan tüm analizler sonucunda panel veri analizinde benimsenecek rassal etkiler modeli için, yatay kesit bağımlılığı, Otokorelasyon Değişen varyans söz konusu olduğundan Sağlam Rassal etkiler Modelinin (Robust Random Effect Model)

benimsenerek ön kestirimlerin elde edilmesi gerekliliği ortaya çıkmış ve bu bağlamda gerçekleştirilen iki adet Sağlam/Robust (Robust ve Drisc/Kraay Robust) modele ilişkin bulgular incelenmiştir. Rassal Etkiler Modelleri incelendiğinde değişkenlere ait

parametre katsayılarının aynı olmakla beraber standart hatalarının ve buna bağlı parametre tahminlerine ilişkin güven aralıklarının farklılıklar görülmektedir. Bu iki modelden herhangi birisi benimsenebileceği gibi daha önceden yapılmış literatür çalışmaları incelendiğinde Driscoll-Kraay Robust yönteminin üstünlüğü gözlemlendiğinden dolayı bu çalışmada da Driscoll-Kraay Sağlam Rassal etkiler modeli benimsenmiştir.

Tablo 4.1: 1 Nolu Kombinasyon

TGA_BK	Coefficient	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t 	[95% conf. interval]	
TLAKT_AK	.0816997	.099417	0.82	0.424	-.1302026	.2936021
NFM	.3573379	.185276	1.93	0.073	-.0375685	.7522443
TGID_TGE	.0943767	.0076602	12.32	0.000	.0780493	.110704
SYR	.0249458	.0959892	0.26	0.798	-.1796504	.229542
GSYIHR	-.1833743	.1172971	-1.56	0.139	-.4333872	.0666387
SEP_KUR	-.7718115	.262403	-2.94	0.010	-1.33111	-.2125126
TUFE	.0967922	.1135167	0.85	0.407	-.1451629	.3387473
_cons	1.508836	4.176408	0.36	0.723	-7.392968	10.41064
sigma_u	6.9135476	(fraction of variance due to u_i)				
sigma_e	10.833477					
rho	.28939664					

1 nolu kombinasyondaki bulgulara göre ‘TGID_TGE’ ve ‘SEP_KUR’ değişkenleri istatistiksel olarak anlamlıdır ($P > |t| < 0.05$), yani bu değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde önemli bir etkisi vardır. ‘TGID_TGE’ için katsayı pozitif, ‘SEP_KUR’ için ise negatif bir ilişki göstermektedir. ‘NFM’ değişkeni için p-değeri

0.073 ile anlamlılık sınırında bulunmaktadır. ‘TLAKT_AK’, ‘SYR’, ‘GSYIHR’ ve ‘TUFEE’ değişkenlerinin katsayıları istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P > |t| > 0.05$), söz konusu değişkenlerin modeldeki bağımlı değişkenin üstünde anlamlı etkilerinin bulunmadığı sonucuna varılabilir. Sabit terim (_cons) de istatistiksel olarak anlamlı değildir. Modelin genel uyumu açısından, Wald chi2 istatistiği yüksektir ve Prob > chi2 değeri 0.0000’dır, bu da modelin bağımsız değişkenlerin birlikte bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu gösterir. Ancak, overall R-squared değeri 0.2403’tür, bu da bağımlı değişkenin varyansının sadece %24.03’ünün model tarafından açıklandığını gösterir ve modelin açıklayıcı gücünün orta düzeyde olduğunu belirtir.

Tablo 4.2: 2 Nolu Kombinasyon

TGAOP_BK	Coefficient	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
A_K	-.2871508	.1015853	-2.83	0.013	-.5036748	-.0706268
TLAKT_AK	.0253865	.0200737	1.26	0.225	-.0173995	.0681725
TGID_TGE	-.0038196	.0034192	-1.12	0.282	-.0111075	.0034683
SYR	-.0133567	.0208101	-0.64	0.531	-.0577123	.030999
GSYIHR	-.047772	.04322	-1.11	0.286	-.1398932	.0443491
SEP_KUR	-.2129915	.0808146	-2.64	0.019	-.3852438	-.0407392
TUFEE	.0259397	.0230178	1.13	0.277	-.0231215	.0750009
_cons	2.531203	.8321671	3.04	0.008	.7574811	4.304925
sigma_u	1.218554	(fraction of variance due to u_i)				
sigma_e	2.6594349					
rho	.1735179					

2 nolu kombinasyon için ‘A_K’ ve ‘SEP_KUR’ değişkenleri anlamlı çıkmıştır, bu değişkenlerin p-değerleri 0.05’ten küçüktür. ‘A_K’ değişkeninin katsayısı negatif ve ‘SEP_KUR’ değişkeninin katsayısı da negatif bir etki göstermektedir. Bunun

anlamı, bu değişkenlerin artışı ile modelin bağımlı değişkeni üzerinde azaltıcı bir etkisi olduğudur. Diğer taraftan, ‘TLAKT_AK’, ‘TGID_TGE’, ‘SYR’, ‘GSYIHR’ ve ‘TUFİ’ değişkenlerinin katsayıları bu modelde anlamlı değildir, yani bu değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Sabit terim (_cons), modeldeki bağımlı değişkenin ortalaması olarak yorumlanabilir ve bu terim anlamlıdır. Wald chi2 istatistiği yüksek ve Prob > chi2 değeri sıfırdır, bu da modelin bağımsız değişkenlerinin birlikte bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkileri olduğunu gösterir. Ancak, overall R-squared değeri 0.1003’tür ve bu, modelin bağımlı değişkenin varyansının sadece %10.03’ünü açıkladığını gösterir ki bu oldukça düşük bir değerdir ve modelin açıklayıcı gücünün oldukça sınırlı olduğunu belirtir. Sigma_u ve sigma_e, modelin rassal etkilerini yansıtır ve rho değeri, modeldeki varyansın yaklaşık %17.35’inin gruplar arası farklılıklardan kaynaklandığını gösterir, bu da rassal etkilerin varlığını gösterir ancak bu etkilerin genel varyans içindeki payı nispeten düşüktür.

Tablo 4.3: 3 Nolu Kombinasyon

TGA_BK	Coefficient	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
A_K	-.4346321	.3592456	-1.21	0.245	-1.200346	.3310817
TLAKT_AK	.0118349	.0468114	0.25	0.804	-.0879412	.111611
TGE_TAK	1.205085 -	.3344276	3.60	0.003	.4922699	1.917901
NFM	1.018988	.5940714	-1.72	0.107	-2.285221	.2472449
TGID_TGE	.0715222	.0180487	3.96	0.001	.0330522	.1099922
SYR	.0772099	.0509112	1.52	0.150	-.0313048	.1857247
GSYIHR	-.115459	0.0691305	-1.67	0.116	-.2628072	.0318892
SEP_KUR	-.1869354	.2979912	-0.63	0.540	-.8220886	.4482177
TUFİ	-.000121	.117342	-0.00	0.999	-.2502296	.2499877
_cons	-4.555248	1.564981	-2.91	0.011	-7.890926	-1.219569
sigma_u	4.4323255	(fraction of variance due to u_i)				
sigma_e	9.8818743					
rho	.16748526					

3 nolu kombinasyon için 'TGE_TAK' ve 'cons' (sabit terim) anlamlıdır. 'TGE_TAK' değişkeninin katsayısı pozitif ve p-değeri 0.001'dir, bu da bu değişkenin modeldeki bağımlı değişken üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu gösterir. Sabit terim ise negatif ve anlamlıdır, bu da bağımsız değişkenlerin hiçbirisi olmadığında bağımlı değişkenin değerinin anlamlı bir şekilde negatif olduğunu ifade eder. Diğer değişkenler 'A_K', 'TLAKT_AK', 'NFM', 'TGID_TGE', 'SYR', 'GSYIHR', 'SEP_KUR' ve 'TUFE' için bulunan katsayılar ise modelde anlamlı değildir; yani p-değerleri 0.05'in üzerindedir. Bu da bu değişkenlerin modeldeki bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını gösterir. Modelin rassal etkilerini yansıtan sigma_u ve sigma_e değerleri, grup içi ve gruplar arası varyansları gösterir. Rho değeri, modeldeki varyansın yaklaşık %16.74'ünün gruplar arası farklılıklardan kaynaklandığını belirtir; bu, rassal etkilerin var olduğunu, ancak toplam varyans içinde büyük bir paya sahip olmadığını gösterir.

Aşağıda incelenen 4 nolu kombinasyon için Wald chi2 istatistiği 871.05 ve p-değeri 0.0000 olarak bulunmuş, bu da modelin bağımsız değişkenlerinin birlikte bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkileri olduğunu göstermiştir. Modelin açıklama gücü, R-kare değeri ile %52.55 olarak oldukça yüksek bir değere sahiptir. Analize göre, 'A_K', 'TGE_TAK', 'NFM', ve 'TGID_TGE' değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı katsayılarla sahiptir. 'A_K' değişkeni için katsayı negatif ve p-değeri son derece düşük, bu değişkenin bağımlı değişken üzerinde güçlü ve negatif bir etkisi olduğunu göstermektedir. 'TGE_TAK' ve 'NFM' değişkenlerinin pozitif katsayıları ve düşük p-değerleri bulunmaktadır. Bu da onların bağımlı değişken üzerinde pozitif etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4: 4 Nolu Kombinasyon

TGAOP_BK	Coefficient	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t	[95% conf. interval]	
A_K	-.5377298	.0831779	-6.46	0.000	-.7150193	-.3604403
TLAKT_AK	.0206705	.0130019	1.59	0.133	-.0070424	.0483834
TGE_TAK	.2891202	.0398905	7.25	0.00	.2040957	.3741448
NFM	.2829553	.1116758	2.53	0.023	.0449239	.5209866
TGID_TGE	-.0138933	.0026403	-5.26	0.000	-.0195209	-.0082656
SYR	-.0341869	.0149859	-2.28	0.038	-.0661285	-.0022452
GSYIHR	-.0097945	.0227112	-0.43	0.672	-.0582022	.0386133
SEP_KUR	.0497305	.0635921	0.78	0.446	-.0858129	.1852739
TUFE	-.0191391	.0226545	-0.84	0.411	-.067426	.0291478
_cons	-.7485373	.3080376	-2.43	0.028	-1.405104	-.0919707
sigma_u	.91500432					
sigma_e	2.2341941	(fraction of variance due to u_i)				
rho	.14363588					

‘TGID_TGE’ için katsayı negatif ve yine düşük bir p-değere sahiptir. Bu ise negatif bir etkiyi işaret etmektedir. ‘SYR’, ‘GSYIHR’, ‘SEP_KUR’ ve ‘TUFE’ gibi diğer değişkenler ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Sabit terim (_cons) de istatistiksel olarak anlamlı negatif bir değere sahiptir. Sigma_u ve sigma_e, grup içi ve gruplar arası varyansları temsil etmekte ve rho değeri, modeldeki varyansın yaklaşık %14.36’sının gruplar arası farklılıklardan kaynaklandığını göstermiştir.

Panel veri analizine ait kurulan tüm model katsayılarına ait özet tablo aşağıdaki ortaya konulmuştur.

Tablo 4.5: Tüm Model Katsayılarına Ait Özet Tabloların Gösterimi

1 Nolu Kombinasyon							
Variable	POLS	Random	Fixed	Robust	Dr_Kraay	Adjusted~W	Theil
TLAKT_AK	-.03145655	.08169974	.11723343	.08169974	.08169974	.0729243	.07267199
NFM	.34347508	.35733792	.34902194	.35733792	.35733792	.4637126	.46055553
TGID_TGE	.1027576	.09437666	.09148238	.09437666	.09437666	.06778623	.0685142
SYR	.00462574	.02494584	.0295549	.02494584	.02494584	.01937139	.02021717
GSYIHR	-.19052847	-.1833742	-.18108264	-.18337426	-.18337426	-.03399493	-.03516049
SEP_KUR	-.85184945	-.7718114	-.75231837	-.77181145	-.77181145	-.35840478	-.36798247
TUFE	.12835791	.09679218	.08775408	.09679218	.09679218	.00524884	.00669107
_cons	4.2880453	1.5088361	.75124214	1.5088361	1.5088361	2.7338954	2.7058621
2 Nolu Kombinasyon							
A_K	-.22469357	-.2871508	-.30848879	-.28715083	-.28715083	-.32677469	-.31744982
TLAKT_AK	-.00594146	.02538647	.04159338	.02538647	.02538647	.02541166	.02731
TGID_TGE	-.0052145	-.0038196	-.00326673	-.00381961	-.00381961	-.0052377	-.00473477
SYR	.01961171	-.0133566	-.02961939	-.01335669	-.01335669	-.01485339	-.01617676
GSYIHR	-.06335316	-.0477720	-.04103422	-.04777205	-.04777205	-.02906893	-.03372267
SEP_KUR	-.21933661	-.2129915	-.21128265	-.21299151	-.21299151	-.17485302	-.18639577
TUFE	.03095964	.0259397	.02361123	.0259397	.0259397	.01624139	.0189767
_cons	2.7803234	2.5312032	2.3943508	2.5312032	2.5312032	2.6591111	2.6005912
3 Nolu Kombinasyon							
A_K	-.6338574	-.4346320	-.36345468	-.43463208	-.43463208	-.48762518	-.48991885
TLAKT_AK	-.0523676	.0118349	.05205977	.0118349	.0118349	.05692047	.05563435
TGE_TAK	1.2900608	1.2050854	1.1711785	1.2050854	1.2050854	.94801177	.95628415
NFM	-1.2982887	-1.018988	-.81980204	-1.0189883	-1.0189883	-.54065393	-.55418573
TGID_TGE	.06911279	.07152223	.07005528	.07152223	.07152223	.05777816	.05829947
SYR	.08098323	.07720991	.07623798	.07720991	.07720991	.02127766	.02328293
GSYIHR	-.10211053	-.115459	-.11900478	-.115459	-.115459	-.03267323	-.03395043
SEP_KUR	-.20933573	-.1869354	-.15376309	-.18693543	-.18693543	-.07679883	-.08281144
TUFE	.01055142	-.000121	-.0108669	-.000121	-.000121	-.00942741	-.00896182
cons	-2.4223651	-4.555247	-5.9738759	-4.5552475	-4.5552475	-3.224984	-3.2720595
4 Nolu Kombinasyon							
A_K	-.54124264	-.5377297	-.53292968	-.53772979	-.53772979	-.55489816	-.55095653
TLAKT_AK	.01584276	.02067052	.02428707	.02067052	.02067052	.01838778	.01891977
TGE_TAK	.2684798	.28912023	.29596457	.28912023	.28912023	.28832485	.28811047
NFM	.32999795	.28295527	.24052969	.28295527	.28295527	.30700167	.30217502
TGID_TGE	-.01475576	-.0138932	-.01332191	-.01389326	-.01389326	-.01420609	-.01415738
SYR	-.02432609	-.0341868	-.04009782	-.03418685	-.03418685	-.03373568	-.03372736
GSYIHR	-.0125972	-.0097944	-.00860566	-.00979448	-.00979448	-.00848442	-.00878042
SEP_KUR	.04827535	.0497305	.04347539	.0497305	.0497305	.05330842	.05215419
TUFE	-.0184903	-.0191390	-.01846404	-.01913909	-.01913909	-.01578495	-.01653377
_cons	-.68938724	-.7485373	-.67801827	-.74853731	-.74853731	-.79748104	-.78389619

Driscoll-Kraay sağlam rassal etkiler modeli kullanılarak elde edilen panel veri analiz sonuçları, bankacılık sektöründe kredi riskini etkileyen çeşitli finansal göstergelerin incelenmesiyle elde edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- 1 nolu kombinasyonda, TLAKT_AK (Toplam Likit Aktifler / Toplam Aktifler, $p=0.424$), NFM (Net Faiz Marjı, $p=0.073$), SYR (Sermaye Yeterlilik Rasyosu, $p=0.798$), GSYIHR (GSYİH Reel Büyüme Oranı, $p=0.139$), ve TUFE (TÜFE %, $p=0.407$) değişkenlerine ait katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı diğer tüm katsayıların ve elde edilen modelin genel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.
- 2 nolu kombinasyonda, TLAKT_AK (Toplam Likit Aktifler / Toplam Aktifler, $p=0.225$), TGID_TGE (Toplam Giderler / Toplam Gelirler, $p=0.282$), SYR (Sermaye Yeterlilik Rasyosu, $p=0.531$), GSYIHR (GSYİH Reel Büyüme Oranı, $p=0.286$), ve TUFE (TÜFE %, $p=0.277$) değişkenleri için elde edilen katsayıların, istatistiksel olarak anlamlı olmadığı diğer tüm katsayıların ve elde edilen modelin genel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.
- 3 nolu kombinasyonda ise A_K (Aktif Karlılığı, $p=0.245$), TLAKT_AK (Toplam Likit Aktifler / Toplam Aktifler, $p=0.804$), NFM (Net Faiz Marjı, $p=0.107$), SYR (Sermaye Yeterlilik Rasyosu, $p=0.150$), GSYIHR (GSYİH Reel Büyüme Oranı, $p=0.116$), SEP_KUR (Bankaların Ay Sonu Kurları ile Oluşan Sepet Kur, $p=0.540$), ve TUFE (TÜFE %, $p=0.999$) değişkenlerinin katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı diğer tüm katsayıların ve elde edilen modelin genel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.
- 4 nolu kombinasyonda, TLAKT_AK (Toplam Likit Aktifler / Toplam Aktifler, $p=0.133$), GSYIHR (GSYİH Reel Büyüme Oranı, $p=0.672$), SEP_KUR (Bankaların Ay Sonu Kurları ile Oluşan Sepet Kur, $p=0.446$), ve TUFE (TÜFE

%, $p=0.411$) değişkenlerine ait katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı diğer tüm katsayıların ve elde edilen modelin genel olarak anlamlı olduğu görölmektedir.

Bölüm 5

TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1 Tartışma

Bu çalışmada KKTC'deki bankalar bağlamında takibe alınan kredilerinin muhtemel nedenleri incelenmiştir. Bu bağlamda iki farklı Robust (Sağlam) model – Robust ve Driscoll-Kraay Robust – üzerinde yapılan analizler değerlendirilmiştir. Rassal Etkiler Modellerinin değerlendirilmesi sırasında, her iki modelde değişkenlere ait parametre katsayılarının aynı olduğu ancak standart hatalar ve bu hatalara bağlı güven aralıklarında farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Literatürde yapılan önceki çalışmaların incelenmesi sonucunda, Driscoll-Kraay Robust modelinin bazı üstün özellikleri olduğu tespit edilmiş ve bu çalışmada Driscoll-Kraay Sağlam Rassal Etkiler modeli benimsenmiştir. Bu doğrultuda ise analiz, belirli finansal göstergelerin takibe düşen krediler üzerindeki etkisini değerlendirmiş ve her bir kombinasyonda farklı bulgular ortaya koymuştur. Pesola (2001) tarafından yapılan çalışma, makroekonomik verilerin bankacılık krizlerini tetiklediğini ortaya koymuştur. Bu çalışmanın sonuçları, özellikle makroekonomik dalgalanmaların kredi riskini artırabileceğini göstermektedir, bu durum kısmen 1 nolu kombinasyonda GSYİH Reel Büyüme Oranı (GSYİHR) ve TÜFE (TÜFE) değişkenlerinin anlamsız çıkmasıyla uyumlu değildir. Ancak, Pesola'nın bulguları, döviz kuru dalgalanmalarının takibe düşen krediler üzerindeki etkisini vurgulaması açısından, SEP_KUR (Ay Sonu Kurları ile Oluşan Sepet Kur) değişkeninin etkisine paralel bir durum sergilemektedir. Salas ve Saurina (2002) ise reel ekonominin büyümesinin kredi riski üzerinde anlamlı negatif bir etki

yarattığını bulmuşlardır. Bu sonuçlar 3 nolu kombinasyonda TGA_BK (Tahsili Gecikmiş Alacaklar/Brüt Krediler) üzerinde GSYIHR değişkeninin anlamsız bulunması ile çelişir niteliktedir. Salas ve Saurina'nın bulguları, ekonomik büyümenin kredi riskini azalttığı yönündeki genel görüşü desteklerken, çalışmada bu etkinin KKTC'deki bankalar için anlamlı olmadığını ortaya koymuştur. Ranjan ve Dhal (2003) faiz oranları arttırıldığında kredilerin de maliyetleri arttığı için kredi kullananların ödeyeceği tutarın artacağı tespit etmiştir. Faiz oranlarındaki artışın takibe düşen kredileri artırdığı sonucu, 4 nolu kombinasyonda NFM (Net Faiz Marjı) ve A_K (Aktif Karlılığı) değişkenlerinin TGAOP_BK (TGA Özel Provizyonu/Brüt Krediler) üzerindeki azaltıcı etkisiyle örtüşmektedir. Khemraj ve Pasha (2009) reel efektif döviz kurunun ve faiz oranlarının sorunlu krediler üzerinde pozitif etkiler yarattığını bulmuştur. Bu sonuçlar, kısmen SEP_KUR değişkeninin takibe düşen krediler üzerinde negatif etkisiyle uyumlu olup, döviz kuru dalgalanmalarının kredi riskini artırabileceğini göstermektedir. Espinoza ve Prasad (2010) ekonomik büyümenin azalmasıyla faiz oranlarındaki artışın sorunlu kredileri artırdığını tespit etmiştir. Bu bulgular, çalışmada NFM ve A_K değişkenlerinin TGAOP_BK üzerindeki negatif etkisiyle paralellik göstermektedir.

Badar vd. (2013) uzun dönemde sorunlu krediler ile para arzı ve faiz oranları arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, NFM ve A_K değişkenlerinin etkileriyle uyumlu olup, faiz oranlarının ve bankaların finansal durumlarının kredi riski üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Anastasiou vd. (2019) GSYİH büyümesinin ve enflasyonun takipteki krediler üzerinde negatif ancak önemsiz etkileri olduğunu bulmuşlardır. İşsizlik oranı ve vergi oranının güçlü pozitif etkileri, çalışmada GSYIHR ve TUFİE değişkenlerinin anlamsız çıkmasıyla bir kontrast oluşturmaktadır. Jimenez vd. (2006) ise ekonomik sorunların olmadığı

dönemlerde bankaların riskli kredi verme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, ekonomik büyüme oranlarının yüksek olduğu dönemlerde kredi verme eğilimlerinin artabileceğini ima eder ve çalışmada GSYİHR değişkeninin TGA_BK üzerinde anlamsız çıkmasıyla belki de KKTC'deki bankaların riskli kredilere yaklaşımlarının farklı olduğunu kanısı uyandırmaktadır. Ateş ve Köse (2021) döviz kuru ve faiz oranı ile sorunlu krediler arasında pozitif; GSYİH ile sorunlu krediler arasında ise negatif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu, SEP_KUR değişkeninin etkisini destekleyen ve ekonomik büyümenin önemli olduğunu gösteren bir bulgudur. Çıplak ve Kılıç (2021) ise işsizlik oranlarının artışıyla takipteki kredilerin arttığını ileri sürmüş ve bunu VAR analiziyle desteklemiştir. Bu bulgular, kısmen çalışmadaki SEP_KUR değişkeninin etkisiyle uyumlu olup, işsizlik oranlarındaki artışın finansal istikrarsızlığı ve kredi riskini artırabileceğine işaret etmektedir.

Sarıay (2022) çalışmasında finansal açıklık ile takipteki krediler arasında belirgin bir ilişki olduğunu, sermaye yeterliliğinin uzun dönemde takipteki kredileri azalttığını ortaya koymuştur. SYR değişkeninin anlamsız çıkmasıyla bu bulgular çelişmektedir. Brancaccio vd. (2020) tarafından yapılan çalışma, faiz oranı ve enflasyon oranındaki artış ve azalışların takipteki kredi oranı üzerinde pozitif etkiler yarattığını belirtmiştir. Bu, kısmen çalışmada faiz oranlarının (NFM ve A_K) takibe düşen krediler (TGAOP_BK) üzerindeki etkisiyle paralellik göstermektedir. Ancak, Brancaccio vd.'nin çalışmasında reel GSYİH oranındaki artışların ilk etapta negatif, sonrasında pozitif etkiler yarattığı belirtilmişken, bizim çalışmamızda reel ekonomik büyüme (GSYİHR) değişkeninin kredi riski üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur.

Sevinç (2021) ekonomik büyüme ve enflasyon ile takipteki kredi oranlarının aralarında negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu saptamışken, döviz kuruyla işsizliğin

arasında ise pozitif yönlü bir ilişkiyi ortaya koymuştur. Bu bulgular, çalışmada SEP_KUR değişkeninin pozitif etkisi ve GSYİHR değişkeninin anlamlı olmayan etkisiyle paralel bir durum sergilemektedir. Özel (2022) tarafından yapılan çalışma, sanayi üretim endeksi ve döviz kurunun takipteki krediler üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar, çalışmadaki SEP_KUR değişkeninin takibe düşen krediler üzerindeki etkisiyle uyumlu olup, makroekonomik şartların bankacılık sektöründe kredi riskini etkileyebileceğini desteklemektedir. Varlık (2023) ise kredi büyümesi ve reel GSYİH büyümesindeki artışların takipteki krediler oranı üzerinde yavaşlatıcı etkileri olduğunu bulmuştur. Bu, kısmen çalışmadaki TGE_TAK ve TGID_TGE değişkenlerinin takipteki krediler üzerindeki etkisiyle uyumlu bir durumu göstermektedir. Arlı ve Bayrakdaroğlu (2021) ise çalışmasında inşaat sektörü maliyetleri ile takibe dönüşen krediler arasında kısa ve uzun dönemde eşbütünleşik bir ilişki bulmuşlardır. Bu bulgular, sektörel faktörlerin ve maliyet yapısının kredi riski üzerinde önemli olduğunu göstermekte ve bizim çalışmamızda özellikle operasyonel etkinlik göstergelerinin (TGE_TAK ve TGID_TGE) önemine dair çalışmadaki bulgularla örtüşmektedir. Wang vd. (2023) ise, teknoloji yatırımlarının takipteki kredi riskini azalttığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, çalışma kapsamı dışındadır ancak bankacılık sektöründe teknolojinin ve yenilikçi uygulamaların önemini vurgulamaktadır. Algeri vd. (2023)'nin küçük kooperatif bankaları üzerine yaptığı çalışma, takipteki kredilerin yönetiminde mekansal bağımlılığın varlığını göstermektedir. Bu çalışma analizinde ele alınmayan bir boyutu işaret etse de, bankacılık sektöründe yerel ve mekansal faktörlerin önemini vurgulamaktadır.

Çalışma sonuçları genel olarak, KKTC'deki bankaların takibe alınan krediler üzerindeki etkileri açısından, finansal yapı ve makroekonomik göstergelerin karmaşık etkileşimlerini gözler önüne sermektedir. Ayrıca, farklı coğrafi ve ekonomik

koşulların, bankaların kredi riski yönetimi üzerindeki etkilerinin anlaşılmasında kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, ulusal ve uluslararası çalışmaların bulguları ile karşılaştırıldığında, farklı ekonomik yapılar ve bankacılık sistemleri arasında çeşitlilik olduğu ve bir bölgenin dinamiklerinin diğer bir bölgedeki dinamikleri yansıtmayabileceği sonucuna varılmaktadır.

5.2 Sonuç

Çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren 25 bankanın 2006-2021 yıllarına ait verileri kullanılarak gerçekleştirilen sağlam (Driscoll-Kraay) rassal etkili panel veri analizinin sonuçları, bankacılık sektöründe takibe düşen kredilerin dinamiklerini ve bu krediler üzerinde etkili olan faktörleri ortaya koymaktadır. Analiz edilen dönemde, Toplam Likit Aktifler / Toplam Aktifler, Net Faiz Marjı, Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın Reel Büyüme Oranı ve Tüketici Fiyat Endeksi gibi değişkenlerin takibe düşen krediler üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Bununla birlikte, Bankaların Ay Sonu Kurları ile Oluşan Sepet Kur değişkenindeki artışın Takibe Düşen Krediler / Brüt Krediler oranını önemli ölçüde azalttığı tespit edilmiştir. Ayrıca, Aktif Karlılık ve Ay Sonu Kurları ile Oluşan Sepet Kur değişkenlerindeki artışların, Takibe Düşen Krediler için Özel Provizyon / Brüt Krediler oranında düşüşe sebep olduğu görülmüştür.

Özellikle, Takibe Düşen Krediler / Brüt Krediler oranındaki artışın, Toplam Gelirler / Toplam Aktifler oranında belirgin bir artışa ve Toplam Giderler / Toplam Gelirler oranında da hafif bir artışa yol açtığı gözlemlenmiştir. Takibe Düşen Krediler için Özel Provizyon / Brüt Krediler oranındaki artışın ise, Toplam Gelirler / Toplam Aktifler oranında artışa sebep olduğu ve Aktif Karlılık, Net Faiz Marjı ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu gibi diğer değişkenlerin bu oran üzerinde düşürücü bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda yasal düzenleyiciler için başlıca dikkate alınması gereken unsurlara bakıldığında aşağıdaki hususlar ortaya çıkmıştır.

- 1) Bankaların Ay Sonu Kurları ile Oluşan Sepet Kur değişkeninin, Takibe Düşen Krediler / Brüt Krediler oranını azalttığı ve Takibe Düşen Krediler için Özel Provizyon / Brüt Krediler oranında düşüşe sebep olduğu belirlenmiştir. Bu durum ise döviz kuru dinamiklerinin risk yönetimi politikalarında dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.
- 2) Takibe Düşen Krediler / Brüt Krediler oranındaki artışın, Toplam Gelirler / Toplam Aktifler oranında belirgin bir artışa ve Toplam Giderler / Toplam Gelirler oranında hafif bir artışa yol açtığı gözlemlenmiştir. Bu durum, bankaların gelir ve gider yönetiminde dikkatli olmaları gerektiğini göstermektedir. Bu oranlardaki değişiklikler, bankaların finansal sağlığı üzerinde önemli etkilere sahiptir.
- 3) Toplam Likit Aktifler / Toplam Aktifler, Net Faiz Marjı, Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın Reel Büyüme Oranı ve Tüketici Fiyat Endeksi gibi değişkenlerin takibe düşen krediler üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Bu, yasal düzenleyicilerin bu faktörlere daha az odaklanabileceğini göstermektedir.
- 4) Takibe Düşen Krediler için Özel Provizyon / Brüt Krediler oranındaki artış, bankaların likidite ve risk yönetimi stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu oranın artışı, bankaların takibe düşen kredilere karşı daha fazla koruma sağladığını göstermektedir.

Bununla birlikte yasal düzenleyiciler, banka üst yönetimi için aşağıdaki belirtilen tavsiyelerin verilmesi uygun görülmektedir.

- Bankaların döviz kuru risklerini yönetme yeteneklerinin güçlendirilmesi ve döviz kuru dalgalanmalarının takibe düşen krediler üzerindeki etkilerinin azaltılması için politikaların gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Bankaların risk yönetimi pratiklerinin, özellikle takibe düşen kredilere odaklanarak, sürekli olarak gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Bankaların gelir ve gider oranları üzerindeki değişikliklerin takibe düşen krediler üzerindeki etkilerinin daha yakından izlenmesi ve bu oranları optimize etmeye yönelik stratejilerin geliştirilmesi önemlidir.
- Makroekonomik değişkenlerin bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinin sürekli olarak izlenmesi ve bu değişkenlerin risk yönetimi stratejilerine entegre edilmesi yasal düzenleyiciler için önemlidir. Bu, ekonomik dalgalanmaların ve piyasa trendlerinin bankacılık performansı üzerindeki etkilerini anlamada yardımcı olacaktır.
- Banka yöneticileri ve çalışanları için risk yönetimi ve kredilerin takibe düşme dinamikleri konusunda düzenli eğitim ve farkındalık programları düzenlenmelidir. Bu sayede, sektör çalışanlarının riskleri daha iyi anlamaları ve yönetmeleri sağlanabilecektir.
- Yasal düzenleyiciler, bankacılık sektöründe sürekli gözetim ve denetim yaparak, risk yönetimi uygulamalarının etkinliğini ve uygunluğunu değerlendirmeli ve gerektiğinde müdahale etmelidir.
- Bankaların veri analizi yeteneklerini ve teknolojik altyapılarını güçlendirerek, takibe düşen krediler ve diğer finansal risklerin daha etkin bir şekilde izlenmesi ve yönetilmesi sağlanmalıdır.

Verilen bu öneriler ile beraber yasal düzenleyicilerin bu tavsiyeleri dikkate alarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bankacılık sektöründe daha sağlam, şeffaf ve sürdürülebilir bir yapı oluşturulmasına katkıda bulunmaları mümkündür.

Bir araştırmanın nihai bulgularının yorumlanmasında önemli bir etkisi olan araştırma sınırlamalarına metodolojik olarak bakıldığında örneklem büyüklüğü ilk karşımıza çıkmaktadır yapılan bu araştırmada örneklem büyüklüğü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası verileridir. Ancak bir ada olan Kıbrıs' ta iki farklı merkez bankası bulunmaktadır bu noktada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devletine ait Merkez Bankası verileri alınmış olup Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Merkez Bankası' na ait veriler yer almamaktadır. Zira çalışmada Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Merkez Bankası' verileri analiz edilmemiştir. Daha sonra yapılacak çalışmalarda iki farklı Merkez Bankası' nın verileri birlikte karşılaştırılarak literatüre katkı sağlanabilir.

Araştırmalarda kısıtlar bakımından değerlendirilmesi gereken önemli bir nokta da zaman kısıtıdır. Araştırma 2006-2021 yıllarını kapsamaktadır. Uzun dönemli sayılabilecek nitelikte hazırlanan çalışmada 2008 yılı Amerika Birleşik Devletleri' n de ortaya çıkan gayrimenkul piyasasının ani değer kaybetmesi sonucu ortaya çıkan küresel ekonomik krizi, 2018 yılı Türkiye Cumhuriyeti döviz borç krizi ve 2020 yılı Covid-19 pandemilerini kapsamakta fakat araştırma kapsamında ele alınmayan diğer tarihler analiz edilmemiştir.

Literatüre kamu özel bankalar ayrımı yapılarak ve hatta banka özeline inilerek yeni çalışmalar yapılması ve bu çalışmalar kapsamında çalışmamızdan farklı olarak farklı veri kaynakları ayrıca değerlendirilebilir.

Çalışma kapsamında sosyokültürel alışkanlık dikkate alınarak merkez bankası verilerinin değerlendirilememesi (banka verilerinde sosyokültürel veriler yer

almadığından) demografik veriler örneğin gelir gider harcama alışkanlıkları bilinmediğinden TGA üzerindeki etkileri farklı bir bakış açısıyla birleştirilerek literatüre katkı yapılabilir.

- Kredi tahsisinden sorumlu yetkililerin nitelikli analizler sonucu doğru kredilendirme yapabilmeleri amacıyla ekonomik kriz dönemlerinden ya da toplumsal olaylardan etkilenmemesi için insan-toplum psikolojisine yönelik programlar düzenlenerek sorunlu kredi verme ihtimalinin azaltılması yönünde yol alınabilir.
- TGA üzerinde önemli etkisi olduğu sonucuna varılan çalışma kapsamında dövize bağımlılığı azaltıcı imalatı destekleyen kredi paketleri oluşturulabilir ve kobilerin bu konuda özel finansmana ulaşımının kolaylaştırılması hususunda etkili önlemler alınabilir.
- Her ne kadar tüm önlemler alınsa da finansman süreçleri doğası gereği riski barındıracaktır bu sebeple TGA bakiyelerinin etkili ve kısa sürede tasfiye edilebilmesi, teknolojik-dijital altyapının oluşturulabilmesi için yasal düzenlemeler yapılmalıdır. KKTC e-Devlet Kapısı gibi uygulamalar yaygınlaştırılarak ilgili veri tabanı bankalarla paylaşımı sağlanmalıdır. Dijital dönüşüm takip süreçlerinin doğruluğu ve hızını da doğrudan etkileyerek kredi kalitesinin artmasına ve riskin ivedi tasfiyesine olanak sağlayacaktır.
- TGA bankaların aktif karlılığını doğrudan etkilemekte olup TGA' nın azaltılması bankaların uygulayacağı faiz oranlarını da düşürecektir böylece kredi finansman maliyetleri de azalacaktır.

KAYNAKLAR

- Abdioğlu, N., & Aytakin, S. (2016). Takipteki kredi oranını etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Mevduat bankaları üzerinde bir dinamik panel veri uygulaması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 538-555.
- Adebola, S. S., Yusoff, W. S. W., & Dahalan, J. (2011). The impact of macroeconomic variables on Islamic banks financing in Malaysia. *Research Journal of Finance and Accounting*, 2(4), 22-32.
- Ahmad, F., & Bashir, T. (2013). Explanatory power of bank specific variables as determinants of non-performing loans: Evidence form Pakistan banking sector. *World Applied Sciences Journal*, 22(9), 1220-1231.
- Akbulak, Y., Emre K., & Ayça T. (2004). *Kayıp Yıllar. Türkiye’de 1980’li Yıllardan Bu Yana Kamu Borçlanma Politikaları ve Bankacılık Sektörüne Etkileri*. İstanbul : Beta Yayıncılık..
- Akinlo, O., & Emmanuel, M. (2014). Determinants of non-performing loans in Nigeria. *Accounting & taxation*, 6(2), 21-28.
- Algeri, C., Forgione, A. F., & Migliardo, C. (2023). Spatial dependence in the non-performing loans of small Italian cooperative banks. *Regional Studies*, 1-15.

Anastasiou, D., Louri, H., & Tsionas, M. (2019). Nonperforming loans in the euro area: A re core–periphery banking markets fragmented?. *International Journal of Finance & Economics*, 24(1), 97-112.

Aras, G., Tezcan, N., & Furtuna, Ö. K. (2018). Çok boyutlu kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımı ile Türk bankacılık sektörünün değerlendirilmesi: Kamu-Özel banka farklılaşması. *Ege Akademik Bakış*, 18(1), 47-61.

Arlı, O. E., & Bayrakdaroglu, A. (2021). Sektörel Maliyetlerin Takipteki Krediler Üzerine Etkisi: İnşaat Üzerine Bir İnceleme. *Maliye ve Finans Yazıları*, 131-144.

Arlı, O. E., & Bayrakdaroglu, A. (2021). Sektörel Maliyetlerin Takipteki Krediler Üzerine Etkisi: İnşaat Sektörü Üzerine Bir İnceleme. *Maliye ve Finans Yazıları*, (Özel Sayı 2), 131-144.

Ateş, N., & Köse, A. (2021). Sorunlu Krediler ile Yeniden Yapılandırılan Banka Kredileri İlişkisi: Türk Bankacılık Sektörü Örneği (2009-2020). *International Review of Economics and Management*, 9(2), 154-181.

Aydın, N. (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 13-30.

Aydın, N. (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Babuşcu, Ş., & Hazar , A. (2016). *Genel Bankacılık Bilgileri*. Ankara: Akademi Consulting ve Training Yayınevi.
- Badar, M., Javid, A. Y., & Zulfiquar, S. (2013). Impact of macroeconomic forces on nonperforming loans: An empirical study of commercial banks in Pakistan. *wseas Transactions on Business and Economics*, 10(1), 40-48.
- Baltagi, B. H. (2008). Forecasting with panel data. *Journal of forecasting*, 27(2), 153-173.
- Banerjee, S., & Murali, D. (2017). Stress test of banks in India across ownerships: a VAR approach. *Studies in Economics and Finance*, 34(4), 527-554.
- Beaton, M. K., Myrvoda, M. A., & Thompson, S. (2016). *Non-performing loans in the ECCU: Determinants and macroeconomic impact*. International Monetary Fund.
- Benston, G. J., (1990). Universal banking. *The Separation of Commercial and Investment Banking: The Glass—Steagall Act Revisited and Reconsidered*, 179-214.
- Bercoff, J.J., Giovanni, J.D., Grimard, F. (2002), Argentinean Banks, Credit Growth and the Tequila Crisis: A Duration Analysis. Working Paper.
- Berk, N. (2018). *Finansal Yönetim I*. Eskişehir: Web Ofset Tesisi, Anadolu Üniversitesi.

- Brancaccio, E., Califano, A., Lopreite, M., & Moneta, A. (2020). Nonperforming loans and competing rules of monetary policy: A statistical identification approach. *Structural Change and Economic Dynamics*, 53, 127-136.
- Bulut, K. (2015). *Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Finansal Yapısı ve Bu Yapının Müşteri Tercihine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bulut, Y. (2018). Kredi ve adalet. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 87-104.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi.
- Canbaz, M. (2016). *Katılım Bankacılığı*. Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Ceylan, A. (2003). *İşletmelerde Finansal Yönetim*, Ekin Yayınları, 8. Baskı, Bursa.
- Cihangir, M. (2005). Finansal krizlerin banka birleşmelerine etkileri: Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri çerçevesinde kronolojik bir yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 99-116.
- Curak, M., Pepur, S., & Poposki, K. (2013). Determinants of non-performing loans—evidence from Southeastern European banking systems. *Banks & bank systems*, 8(1), 45-53.

Çamoğlu, S. M., & Akıncı, M. (2012). Türkiye'de Sektörel Banka Kredilerinin Gelişimi: Bir Zaman Serisi Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*.

Çetin, M. (2016). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (Tcmb) Para Politikası Uygulamalarının Gelişimi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 67-101.

Çetinkaya, H. (2019). Bankacılık Sektöründe Kredi Riskinin Temel Belirleyicilerine Yönelik Ampirik Bir Çalışma . *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*.

Çıplak, U., & Kılıç, Y. (2021). Bankacılık Sektöründe Aktif Kalitesinde İşsizlik ve Kredi Büyümesinin Etki Analizi. *Bankacılar Dergisi*, 98-113.

Çulha, H. (2015). *Bankacılık ve Kambiyo İşlemleri*. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul.

Das, A., & Ghosh, S., (2007), Determinants of credit risk in indian state banks: An empirical study. *Journal of Economic Problems*, 12(2), 48-66.

Delikanlı, İ. U. (2010). *Bankacılıkta Kredi Türevlerinin; Hissedar Değerine Katkısı, Etkin Bir Şekilde Kullanımına İmkan Sağlayacak Risk Yönetimi Yapılanması ve Finansal Raporlaması*. İstanbul: Paragraf Basım San. A.Ş.

Demirel, B. (2015). Turkish banking sector credit risk and modelling. *Munich Personal RePEc Archive*, 1-27.

- Demirtaş, G. (2009). Yönetişimin ekonomik performans üzerine etkisi: Panel veri analizi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Doktora Tezi*, Afyon.
- Dinçer, H., & Karakuş, H. (2020). Uluslararası Bankacılık İşlemlerinde Mortgage Piyasasına Dayalı Finansal Ürünlerin Geliştirilmesine Yönelik Strateji Önerileri. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 30-52.
- Durmuş, A. (2019). Kredi piyasasında daralma ve büyüme riski. *Journal of Social Sciences And Education*, 2(1), 197-207.
- Erdönmez, P. A. (2004). Finansal krizler sonrası gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankalar. *TBB, Bankacılık ve Araştırma Grubu, Bankacılar Dergisi*, 51.
- Eren, A. (2017). *Türkiye Ekonomisi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ertaş, F., Kaban, İ., & Sobacı, F. (2016). Bireysel kredi kullanan finansal tüketicilerce üstlenilecek masraflar; BDDK düzenlemesi çerçevesinde karşılaştırmalı bir değerlendirme. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 125-146.
- Espinoza, M. R. A., & Prasad, A. (2010). Nonperforming loans in the GCC banking system and their macroeconomic effects. *International Monetary Fund*.
- Fofack, H. (2005). *Nonperforming loans in Sub-Saharan Africa: causal analysis and macroeconomic implications* (Vol. 3769). World Bank Publications.

- Genç, E., & Şaşmaz, M. Ü. (2016). Takipteki banka kredilerinin makroekonomik belirleyicileri: Ticari krediler örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 119-129.
- Ghosh, A. (2017). Impact of non-performing loans on US product and labor markets. *Journal of Financial Economic Policy*, 9(3), 302-323.
- Gültekin-Karakaş, D. (2009). Sermayenin Uluslararasılaşması Sürecinde Türkiye Banka Reformu ve Finans Kapital-içi Yeniden Yapılanma. *Praksis*, 19(1), 95- 131.
- Hasçelik, H. (2019). *Kredi risk yönetiminde erken uyarı sinyalleri kobi segmenti için erken uyarı modeli*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Hassan, M. K., Khan, A., & Paltrinieri, A. (2019). Liquidity risk, credit risk and stability in Islamic and conventional banks. *Research in International Business and Finance*, 48, 17-31.
- Jimenez, G., Salas, V., & Saurina, J. (2006). Determinants of collateral. *Journal of financial economics*, 81(2), 255-281.
- Kabataş, Y., & Karamustafa, C. (2019). Tüketici kredilerinde takipteki kredi oranlarının makroekonomik ve bankalara özgü belirleyicileri: Türkiye örneği. *The Journal of Marmara Social Research*, 15, 1-17.

Karahanoğlu, İ., & Ercan, H. (2015). The Effect of Macroeconomic Variables on Non-Performing Loans in Turkish Banking Sector. *Journal of International Social Research*, 8(39).

Karamustafa, C. (2011). *Sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerince tasfiyesi ve türkiye için bir model önerisi, T.C. tasarruf mevduatı sigorta fonu, Yayınlanmamış denetçilik tezi, İstanbul.*

Kastrati, A. (2011). The Determinants of non-performing loans in transition countries. *Financial Stability Report*, 2(3), 97-102.

Kavcıoğlu, Ş. (2003). *Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi Çözüm Yolları ve Takibi. İstanbul: Türkmen Kitabevi.*

Kaya, F. (2012). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri, İstanbul: Beta Yayıncılık,*

Kaya, S. (2003). *Uluslararası Bankacılık . Ankara: Nobel Yayınları.*

Khemraj, T., & Pasha, S.(2009) The determinants of non-performing loans: An econometric case study of guyana, munich personal repec archive, MPRA.

KKTCMB. (2023). Krediler. <http://www.kktcmerkezbankasi.org/tr/node/4894>

Koyuncu, C., & Saka, B. (2011). Takipteki Kredilerin Özel Sektöre Verilen Krediler ve Yatırımlar Üzerindeki Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 113-124.

- Kök, R., & Şimşek, N. (2006). Endüstri-içi dış ticaret, patentler ve uluslararası teknolojik yayılma. *Türkiye Ekonomi Kurumu Uluslararası Ekonomi Konferansı*, 11, 13.
- Köne, A. Ç. (2003). Para-Sermayenin Yeniden Yapılandırılması: Türk Özel Bankacılık Sektörü Örneği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(2), 233-246.
- Köylü, M. K. (2020). *Uluslararası Bankacılık ve Finans Sistemi*. Astana Yayınları.
- Lee, J., Rosenkranz, P. (2019). Country Case Studies on Resolving Problem Loans in Asia: Crises, Policies, and Institutions.
- Lök, H. (2018). Varlık yönetim şirketlerinin Türk bankacılık sistemindeki sorunlu kredilerin yönetimindeki rolü. *Mukaddime*, 9(2), 195-212.
- Lök, H. (2018). Varlık yönetim şirketlerinin Türk bankacılık sistemindeki sorunlu kredilerin yönetimindeki rolü. *Mukaddime*, 9(2), 195-212.
- Macit, F., & Keçeli, B. (2012). Takipteki kredi oranını etkileyen faktörler: Türkiye’de katılım bankaları örneği. *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVID)*, 1(1), 193-207.
- Mehdizada, T. (2017). 2005-2015 Dönemi Türk bankacılık sektörü ihracat kredileri gelişmeleri. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Tartışma Metinleri, 1-16.

- Messai, A. S., & Jouini, F. (2013). Micro and Macro Determinants of Non-performing Loans. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 852-860.
- Mileris, R. (2012). Macroeconomic Determinants Of Loan Portfolio Credit Risk in Banks. *Engineering Economics* 23(5), 496-504.
- Mylonas, P., & Magginas, N. S. (2017). Non-performing loans in the greek banking system: navigating through the perfect storm. *In Non-Performing Loans and Resolving Private Sector Insolvency*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Nkusu, M. M. (2011). *Nonperforming loans and macrofinancial vulnerabilities in advanced economies*. International Monetary Fund. Doi: WP/11/161
- Özel, Ö. (2022). Türkiye Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredileri Etkileyen Faktörlerin Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 1148-1163.
- Özsunay, E., Hohloch, G., & Baykan, R. (2004). *Tüketici kredilerinde yeni gelişmeler*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Öztürk, K. (2015). *Kredi Politikası ve Değerlendirmesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Parasız, İ. (2009). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi kitabevi.
- Parasız, İ. (2014). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Pesola, J. (2001). The role of macroeconomic shocks in banking crises. *Bank of Finland discussion paper*, (6).

- Polat, A. (2018). Macroeconomic determinants of non-performing loans: Case of Turkey and Saudi Arabia. *Journal of Business Research-Turk*, 10(3), 693–709.
- Prasanna, P. K., Thenmozhi, M., & Rana, N. (2014). Determinants of non-performing advances in Indian banking system. *Banks & bank systems*, (9, Iss. 2), 65-77.
- Radivojevic, N., Cvijanovic, D., Sekulic, D., Pavlovic, D., Jovic, S., & Maksimovic, G. (2019). Econometric model of non-performing loans determinants. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 520, 481-488.
- Ranjan, R., & Dhal, S. C. (2003). Non-Performing loans and terms of credit of public sector in india: an empirical assessment. Reserve Bank of India Occasional Papers, 24(3). India.
- Ranjan, R., & Dhal, S. C. (2003). Non-performing loans and terms of credit of public sector banks in India: An empirical assessment. Reserve Bank of India Occasional Papers, 24 (3), 81-121.
- Rivard, R. J., & Thomas, C. R. (1997). The effect of interstate banking on large bank holding company profitability and risk. *Journal of Economics and Business*, 49(1), 61-76.
- Saka.B. (2010). Takipteki kredilerin makro ekonomik göstergeler üzerine etkisi. Dumlupınar Üniversitesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

- Salas, V., & Saurina, J. (2002). Credit risk in two institutional regimes: Spanish commercial and savings banks. *Journal of Financial Services Research*, 22(3), 203-224.
- Sarıay, H. S. N. (2022). Türkiye Ekonomisinde Finansal Açıklığın Bankacılık Sektörü Takipteki Krediler Oranına Etkisi. *Sakarya İktisat Dergisi*, 11(1), 104-124.
- Selahattin, K., Bağcı, A., & Işık, K. C. (2016). Kalkınma ve yatırım bankalarının performansları açısından değerlendirilmesi: Türkiye ölçeği (2002- 2012). *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 227-256.
- Selimler, H. (2015). Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo Ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7(12), 131-172.
- Selimler, H., & Cumhuriyet, T. A. Ş. (2019). Finansman, Faktoring Ve Leasing Şirketlerinin Kredi Yönetim Performansının Topsıs Yöntemi İle Değerlendirilmesi:(2015–2018). *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 286-306.
- Sevinç, D. (2021). Türkiye'de Takipteki Banka Kredileri İle Makroekonomik Faktörler Arasındaki İlişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 609-629.

- Sipahi, N. (2003). *Problemli kredilerin yeniden yapılandırılması: Uluslararası uygulamalar ve Türkiye örneği*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, TCMB.
- Skarica, B. (2014). Determinants of non-performing loans in central and eastern European countries, feb, *Working Paper Series*. 38(1), 37-59.
- Swamy, V. (2012). Does government intervention in credit deployment cause inclusive growth? An evidence from Indian banking. *An Evidence from Indian Banking (August 8, 2012)*.
- Şahbaz, N., & İnkaya, A. (2014). Türk bankacılık sektöründe sorunlu krediler ve makro ekonomik etkileri. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- Şakar, B. (2015). *Banka Kredileri ve Yönetimi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Şenel, C. (2020). Banka kredileri ve Türk bankacılık sektöründe kredilerin uluslararası karşılaştırmalı analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 810-825.
- Takan, M., & Acar Boyacıoğlu, M. (2011). *Bankacılık teori uygulama ve yöntem*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Tanaskovic, S., & Jandric, M. (2015). Macroeconomic and institutional determinants of non-performing loans. *Journal of Central Banking Theory and Practice*, 4(1), 47- 62.

- Taşkın, F. D. (2011). Türkiye’de ticari bankaların performansını etkileyen faktörler. *Ege Akademik Bakış*, 11(2), 289-298.
- Tatoğlu, F. Y. (2005). Sermaye Piyasasında Riskin Sınırlı Bağımlı Değişkenli Panel Veri Modelleri ile Analizi, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi.
- Tunay, K. B. (2016). Kredi Portföy Kalitesinin Belirleyicileri ve Makro-Finansal Bağlantıların Rolü. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (616), 49-60.
- Tuncer, S. Ç., & Ulusoy, Y. (2019). Kredi ve kredi işlemlerinin hukuki açıdan değerlendirilmesi. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 6(2), 43-69.
- Tunç, H. (2016). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*,(11. Baskı). İstanbul: Nesil Yayınevi.
- Uluyol, O. (2019). 1980-2000 Döneminde Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (17), 73-107.
- Us, V. (2020). TFRS 9 Uygulamasının Seçilmiş Bankalar Bazında Kredi Sınıflandırması ve Karşılıkları Üzerindeki Etkisi, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(22), 297-314.
- Usuğ, C. (2016). Temel Kredi Bilgileri Bankacılık ve Sigortacılık. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık, Ders Notları. İstanbul.

Ünal, T. (1995). *Kredi Sözleşmeleri*. İstanbul: Renk Ajans Basım Yayın Hizmetleri.

Vardar, G., & Özgüler, I. C. (2015). Short term and long term linkages among nonperforming loans, macroeconomic and bank-specific factors: An empirical analysis for Turkey. *Ege Academic Review*, 15(3), 313-326.

Varlık, C. (2023). Takipteki Krediler ve Makro Finansal Bağlantılar: Türkiye İçin Bir SVAR Modeli. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 141-158.

Vatansever, M., & Hepşen A. (2013). Determining impacts on non-performing loan ratio in Turkey, *Journal Of Finance and Investment Analysis*, 2(4), 119-129.

Wang, H., Mao, K., Wu, W., & Luo, H. (2023). Fintech inputs, non-performing loans risk reduction and bank performance improvement. *International Review of Financial Analysis*, 90, 102849.

Whaling, C. L. (1996). Technological innovation and the US banking industry: Innovation in the US retail and wholesale banking sectors. *Technology in society*, 18(4), 477-501.

Yağcılar, G. G. (2011). Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi. *BDDK Yayınları No:10*, Ankara.

- Yağcılar, G. G., & Demir, S. (2015). Türk bankacılık sektöründe takipteki kredi oranları üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(1).
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.
- Yıldırım, G. (2016). Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Uzaktan Eğitim Fakültesi Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü. Ders Notları.
- Yücememiş, B. T., & Sözer, İ. (2011). Bankalarda Takipteki Krediler: Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(5), 43-56.
- Yücememiş, B., & Sözer, İ. A. (2011). Bankalarda takipteki krediler: Türk bankacılık sektöründe takipteki kredilerin tahminine yönelik bir model uygulaması. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(5), 43-56.
- Yücememiş, B., & Sözer, İ.A. (2010). Türk Bankacılık sektöründe takipteki krediler: mukayeseli kriz performansı. *Avrupa Araştırma Dergisi*, 18(1-2), 89- 119.
- Yüksel, S. (2016). Bankaların takipteki krediler oranını belirleyen faktörler: Türkiye için bir model önerisi. *Bankacılar Dergisi*, 98, 41–56.

Zahidli, N. (2019). Bankacılıkta gözetim sistemlerinin etkinliği açısından Basel uzlaşılarının gelişimi aşamaları ve Azerbaycan bankacılık sisteminin genel yapısı. Yayınlanmamış yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Zarakolu, A. (2003). *Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.